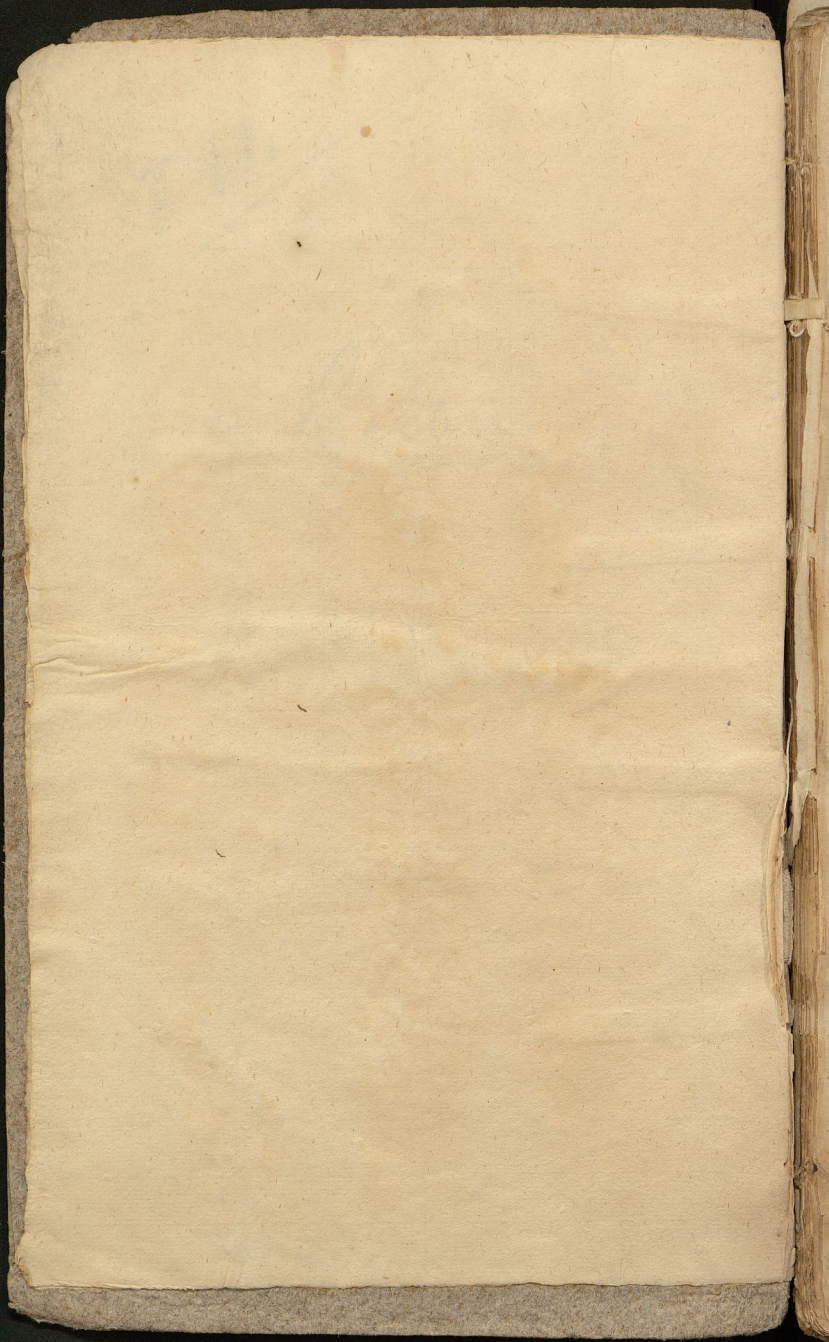

T. 11.

4 Raben

Mobil 21-47

M. CHRIST. HENR. LOEBERI
COMPENDIUM LOGICÆ PERIPATETICÆ

Ex
ARISTOTELIS, STAHLII, ALIORUMQUE
OPTIMORUM

Scriptis
STUDIOSE CONGESTUM ET
TABULIS XXXX.

includum
EDITIO SECUNDA.

Emendata, illustrata, Tabulisque quibusdam, & notis brevibus
aucta.

Aristot. 1.6. Top. c. 1. §. 3.

Facilius est quodvis facere, quam recte facere.

ALTENBURGI

Sumtibus JOHANN. LUDOVICI Neuenhahns/Biblioposæ
Jenens.

Excudebat JOH. BERNHARD. BAUERFINCK.

Anno M. DC. LXXII. 2

SERENISSIMI AC CELSISSIMI PRINCIPIS
AC DOMINI,
DN. FRIDERICI VVIL-
HELM I,

DUCIS SAXONIAE, JULIACI, CLIVIAE & MONTIUM, LANDGRAVIO
Thuringiae, Marchionis Misniae, Principis Hennebergiae, Comitis
de Marca & Ravensburg, Dynastae in
Ravenstein,

PRINCIPIS AC DOMINI MEI CLEMENTISSIMI
FILIO MAJORI,
SERENISSIMO AC CELSISSIMO PRIN-
CIPIS ET DOMINO,

DN. CHRISTIANO,

DUCI SAXONIAE, JULIACI, CLIVIAE ET MONTIUM, LANDGRAVIO
Thuringiae, Marchioni Misniae, Principi Hennebergiae, Comiti
de Marca & Ravensburg, Dynastae in
Ravenstein,

PRINCIPI PIO,
MULTIPLICI LINGVA, SCIENTIA ET ARTE
ERUDITISSIMO,

PRÆCLARO STEMMATIS SAXONICI
ORNAMENTO,

PATRIAE AMORI ATQUE DELICIO,

PRINCIPIS AC DOMINO MEO CLEMENTISSIMO

TANTO HEROE DIGNA OMNIA

precor &

RENOVATAS HASCE LOGICAS PAGELLAS
devotissimo animi affectu
de, dico, dedico.

SERENISSIMAE EJUSD. CELSITUDINIS
Subjctissimus Servus,

fidelissim. apud Deum intercessor

M. CHRISTOPHORUS HEINRICUS EDDER / Diaconus Aulicus.

E
I. N. D.
TABULARUM LOGICARUM I.
DE
NATURA ET CONSTITUTIONE LOGICES.

1. Etymologia. Dicitur à τὸ τοῦ λόγου (qua vox rationem ac orationem notat) vel quia nos in discernendo facillat, vel mentem seu rationem, ut in indagazione veritatis decipiatur, juroat.
2. Significatio. Usurpatur hoc vox à nonnullis pro Logica parte, nempe Dialecticâ, proprieâ, quod Aristotelî (qui quidem vocem λογικὴν inquam substantivè usurpat) λογικὸς frequenter idem est, quod δεικτικὸς, & λογικὸς tem tradere, idem quod δεικτικὸς, i. e. radi Minerâ, solaci filo &c. Alii tamen plurimi cum verus sit sum Aristotelis Inter prelibus voce sâ totam ratiocinandi Artem designant.
 1. Dialecticâ, τὸ τοῦ Διαλεξιῶσαι, à differendo. Quæ vox apud Aristotelem alteram tantum Logices partem notat, quæ de quâvis re ex probabilibus & communibus principiis in utramq; partem disputat; & ab eo traditur in 8. libb. Topic. quibus jungendus liber de Elench. Soph. ut ex ejus cap. 9. patet; opponiturq; Analytica, quæ unâ cum accuratâ syllogismi explicatione demonstrationem tradit, & in libb. Analytic. proponitur. Ab aliis tamen vox ista latius extendi & pro totâ Logicâ usurpari solet.
 2. Disciplina rationalis (non, ac si quæ ea tractat, sem entia rationis sed) quæ in ratiocinando nos juroat & facillat.
 3. Manus Philosophiæ, item Instrumentum instrumentorum, quia est nobilissimum instrumentum & maximam in reliquis Disciplinis Philosophicâ utilitatem habet: quod tamen illi non essentialiter, sed per accidens convenit.

1. Nomen
cujus no-
tanda

3. Synonymia,
& tituli, quibus
ea insigniri solet.
Vocatur

Logicam
traditur,
in ejus con-
stitutione
constat
da sunt
duo,

1. Definitio. Logica est habitus mentis practicus, unâ cum ratione quâvis in materiâ argumentandi, principia disputandi probabilia tradens.
 1. Facultas: Est a. Facultas, strictè accepta, habitus, qui eque est contrariorum, seu oppositorum. i. Rhetor. c. 1. i. e. tam verum, quam falsum probat ac defendit: hoc v. non convenit toti Logicæ, sed cum Rhetoricâ soli Dialecticæ.
 2. Habitus instrumentalis: qui tamen Logicæ convenit, nec ratione (1.) Dialecticæ: habitus enim instrumentalis vulgò definitur, is qui est totus propter alium habitum, sive qui est propter alium habitum, ejusq; finem, ita ut si ille non esset, non existeret: Dialecticæ vero non est tota propter Scientiâ Philosophicâ, sed est quod, utilis ad exercitacionem, ad congressus & colloquia cum vulgâ. 1. Top. c. 2. ad Theologiam item, juris prudentiam &c. adeoq; expecti & videri possent, etiam si Scientiâ Philosophicâ non essent. Nec ratione (2.) Analyticæ. Propriâ definitio ipsi quidem convenit: putabat tamen B. Stahlus, non sine ratione, definitionem insufficientem esse, & requiri præterea ad habitum instrumentalem, ut is patiatui sibi à principali præscribi; quod Analytica non competit, quæ potius aliâ Scientiâ, quomodo nempe conclusiones suas confirmare ac demonstrare debeant, præscribit.
 3. Ars: quæ de totâ Logicâ dici potest, quia ea est habitus verè effectivus, hominem ad efficiendum syllogismum aliâq; consequentiam aptum & idoneum reddens. Logicam esse artem inepitè nonnulli negant propter eâ, quod ea sit habitus instrumentalis. Omnia enim habitus instrumentalis est ars, quod patet de manufactoriâ, & aliis instrumentalibus habitibus.
3. Objectum: vulgò statuuntur omnes res, quatenus de iis potest haberi opinio vel veritas: Sive Logica circa omnia versatur; non ea considerando, sed quia Logica beneficio de omnibus opinio vel veritatis cognitio acquiri potest.
 1. Intermedius: Syllogismus.
4. Finis: duplex est
 2. ultimus: cognitio veritatis & opinio. Non tota Logica, sed tantum Analytica intraudit veritatem; Dialecticâ vero opinionem, quæ vera & falsa esse potest, 1. Cat. c. 5. §. 22.
 1. Communem: quæ tractat præiudicia quadam & ea, quæ formæ syllogismi inserviant. Præiudicia illa sunt prædicabilitum & prædicamentorum doctrina, quæ tota serè ad Metaphysicam spectat. Præmissi doctrinam hanc, in ore consuetoro: Præceptor interim optime incipientibus consulti, si à propositione & syllogismo exordiantur, & illam cum Aristotele in Dialecticâ superficialiter tradat.
 2. Propriam: quæ agit de syllogismo ratione materie considerato, adeoq; syllogismum demonstrativum & Dialecticum, & quæ eâ spectant, exponit.
5. Divisio. Dividitur Logica vulgò in partem

2. Res
ipsa
ubi
statuitur ab
tra-
denda

T A.

2.
TABULA II.
DE UNIVERSALIBUS SEU PRÆDICABILIBUS.

- In doctrinâ de Universalibus adducenda est ista
1. Definitio. *Universale* est, quod pluribus inesse aptum est. Met. c. 13. t. 45. seu, quod de pluribus prædicari aptum est. l. de Interp. c. 7. i. e. cui non repugnat de aliquibus, quæ distinctas habent essentias, verè, univocè & seorsim, seu in distinctis propositionibus affirmari.
1. Definitio. *Genus* est, quod potest prædicari de pluribus essentialiter differentibus in quaestione quid est, e.g. animal, corpus, color. Dicitur (1.) essentialiter differentibus: sic a. differant ea, quæ habent dissimiles essentias (ut Petrus & Bucephalus) vel sunt ipse dissimiles essentia, i.e. tales, quæ non conveniunt in omnibus, v.g. essentia equi & hominis, (2.) in quid, i.e. ita, ut per genus rectè respondeatur ad quaestione, quid res sit.
1. Generalissimum seu summum, quod supra se non habet aliud genus, e.g. ens.
2. Subalternum, quod supra se habet aliud genus, e.g. animal.
- in { 1. Proximum, inter quod & speciem non intercedit aliud genus.
2. Remotum, inter quod & speciem aliud genus intercedit.
1. Definitio. *Species* est, quæ potest prædicari de pluribus numero tantum differentibus in quaestione quid est immediate, ut: homo, albedo, nigredo. Ubi observo, 1. Numero differunt, quæ faciunt numerum, seu numerari possunt. 2. Numero tantum differunt, quæ ita differunt numero, ut non simul differant essentialiter, v.g. Petrus & Paulus. 3. Mediatè prædicari dicitur, quod prædicatur de eo, quod sub se continetur mediatè; immediate prædicari dicitur, quod prædicatur de eo, quod sub se continetur immediate, v.g. animal de homine immediate; de Petro mediatè prædicatur: quia inter animal & hominem nihil; sed inter animal & Petrum homo interjacet.
2. Divisio in { 1. Specialissimam seu infimam, quæ in alias species dividi nequit, si quæ sub se nullam aliam speciem habet, v.g. homo.
2. Subalternam: quæ planè non differt à genere subalternò.
1. Definitio. Est, quæ potest prædicari de pluribus in quale essentialiter, i.e. ita, ut per eam rectè respondeatur ad quaestione, qualis res sit secundum essentiam, e.g. rationale, sensitivum, &c. 4. Top. c. II. 1. Quæ Generi juncta certam speciem constituit.
6. 5. 1. Quæ Generi juncta certam speciem constituit.
1. Constitutivam.
2. Efflque vel
2. Specifica, quæ constituit proximè speciem infimam: ut rationale. Dicitur proximè: nam differentia alia constituit speciem 1. proximè, quæ generi juncta totam absolvit speciei essentiam; adeo, præter eam non datur ulterior speciei differentia. 2. Remotè, præter quam alia specialior differentia ad absolvendam speciei essentiam requiritur. Excluditur ergo per vocem proximè, differentia generica, quæ etià constituit speciem infimam sed remotè.
2. Divisivam, per quam genus dividitur. Nota: (1.) eadem differentia diversò respectu est divisiva & constitutiva, v.g. rationale est differentia constitutiva hominis; & divisiva animalis, quia animal per rationale & irrationale dividitur. (2.) Regula: quicquid dividitur inferius, dividitur etiam superius: ita tamen, ut inferiorum differentia superius non exhaerant.
1. Definitio. Est, quod potest prædicari de pluribus non essentialiter, necessariò tamen, v.g. risibile de Petro, Paulo, &c.
1. Soli speciei, sed non omni ejus individuo. } Exempla habes in hoc versu: Est medicus, bipes, canescens, denique risus.
2. Omni, sed non soli.
3. omni, soli, sed non semper.
4. omni, soli & semper.
1. Definitio. Est id, quod potest prædicari de pluribus contingenter, 1. Top. c. 5. s. 4. l. 4. c. 1. s. 4. ut album & nigrum de Petro & Paulo.
1. separabile, quod à subjecto, cui immediate inest, naturaliter separari potest, v.g. albedo in pariete, fides in homine.
2. inseparabile, quod à subjecto, cui immediate inest, naturaliter separari nequit, v.g. albedo in nive & nigredo in corpore.
1. Definitio. Singulare est, quod de pluribus univocè prædicari nequit, v.g. Petrus, Bucephalus.
1. Signatum nomine proprio, v.g. Petrus.
2. Demonstrativum, quod designatur nomine communi & pronomine demonstrativo, v.g. hic homo.
3. significativum, quod designatur collectione plurium accidentium communium, v.g. canis, qui mendicabat in via leucis.
4. Hypotheticum, ex hypothesi: quod in se & absolute spectatum non est individuum, sed tantum facta certâ hypothesi, v.g. Sophronisci filius in se est quid univocale, quia de pluribus prædicari aptus est, quia tamen supponitur, Sophroniscum unicum habuisse filium, nempe Socratem, idè per Sophronisci filium Socrates intelligitur.
5. xcz & Fo xv, quando per nomen appellativum excellentior persona intelligitur, v.g. per Oratorem Cicerò, per Poëtam Virgilius.
6. Vagum: quod designatur communi nomine & signo particulari, v.g. quidam homo.

DE
ANTEPRÆDICAMENTIS.

1. Quid sint? Per Antepredicamenta intelliguntur ea, que ad naturam predicamentorum rectè intelligendam eorum tractationi præmitti & ante ea explicari solent.

1. Synonymorum, seu Univocorum, quorum notanda

1. Definitio. Univoca sunt quorum nomen est commune, & secundum illud nomen eadem substantiæ ratio (i. e. definitio)

1. Cat. c. i. Nomen hic sumitur latè pro voce significante, & dicitur secundum illud nomen. Non enim requiritur, ut synonyma habeant simpliciter & ex toto eandem definitionem, sed sufficit si habeant eandem secundum quid, nempe secundum idem commune nomen: sive habeant nomen commune, quod, quando eis attribuitur, eandem definitionem & significationem habeat. Talia sunt homo & brutum respectu animalis. (sunt.)

2. Distinctio in

1. Univocata; que res univoce dicuntur, & jam definita
2. Univocantia; qua dicuntur voces univoce; que scilicet tribuuntur pluribus in eadem significatione. ut vox homo Petro & Paulo. Hinc univoce prædicari, est prædicari in eadem significatione.

1. Definitio. Æquivoca sunt quorum nomen est commune, & secundum illud nomen substantiæ ratio diversa, v. g. Sidus & animal respectu vocis cancer. Arist. c. l. (ita sunt.)

2. Distinctio in

1. Æquivocata, que res æquivoce dicuntur, & jam definita
2. Æquivocantia, que dicuntur voces æquivocæ, & sunt illæ, que pluribus in diversâ significatione attribuantur, ut cancer sideri & animali. Hinc æquivocè prædicari, est prædicari in diversâ significatione.

1. Definitio. Analoga sunt, que habent idem nomen, ita ut illud uni primario, alteri vel (si plura fuerint) reliquis secundario competat.

1. Attributionis; que habet idem nomen, ut tamen illud competat uni primario, vel (si plura fuerint) reliquis secundario ob dependentiam ab illo, aut alium ad id respectum, v. g. urina, medicamentum & animal respectu sanis. Nomina que hoc modo pluribus conveniunt, secundum Aristotelem vocantur communia ut patet in 2° & 3° in 5°.

2. Proportionis; que habent idem nomen, ut tamen id conveniat uni primario, alteri, vel (si plura fuerint) reliquis secundario & ob proportionem aliquam. Est autem proportio, ut b. l. sumitur, geminata similitudo, consistens in quatuor terminis, quorum sicut unus se habet ad alterum, ita alius ad alium, v. g. sicut se habet ridere ad hominem, ita virere ad prætium: unde homo & prætium respectu visus sunt analogæ, quia ridere de homine proprie de prætium ob analogiam dicitur. Hac Aristoteles nomine Analogorum intelligit.

3. Distinctio. Sunt etiam analogæ, vel analogantia, vel analogata. Hæc jam definita sunt: analogantia autem sunt voces analogæ, seu illæ voces que pluribus analogicè conveniunt, v. g. sanum respectu urinae & animalis, risus respectu hominis & præti.

2. Homonymorum, seu Æquivocorum, quorum notanda

3. Inferiora, que vulgo Analogæ dicuntur, quorum not.

2. Divisio Analogæ sunt vel

3. Paronymorum, seu Denominativorum, ubi proponend.

1. Definitio. Paronyma sunt, que ab aliquo casu differentia secundum nomen habent appellationem. Arist. l. Denominativum ergo (1.) ab aliquo, extrasententiale, sive à voce aliquâ extrasententiale significatè habet appellationem as derivatum non derivatione grammaticâ sed logica. (2.) convenit cum dictione denominante, voce seu initio vocis. (3.) differt casus, & terminatione. Sic albi est denominativum ab albæine.

Prædicabilibus subijungi solent Prædicamenta quorum de ordine prædicamentorum de quibus notandum

1. Tres definitiones
1. Apud Aristotelem sunt
2. Quot sint?

A B

C

A 2

1. Forma

- 2. Quid hic occur- rant qua- tuor di- stinguen- da:
 - 1. Forma denominans, est accidens à quò aliquid denominatur, v.g. albedo.
 - 2. Vox denominans; est quæ formam denominantem significat.
 - 3. Denominatum, est subiectum, quod à formâ accidentali denominatur, Petrus. Inter- dum tamen latius sumitur, pro omni eo, de quo alteri prædicatur non essentialiter in. Et in quid. Sic individuum etiam respectu differentia denominatum dicitur. Et opponitur in- ferius, de quo aliquid prædicatur essentialiter & in quid. Sicut superius est id quod præ- dicatur de altero essentialiter & in quid.
 - 4. Denominativum ipsum, v.g. album.
- 1. voce tantum: quod derivatur à voce diversæ significationis, v.g. somnolentum à somno.
- 2. significatione tantum, quod à formâ denominante differt voce, v.g. dormi- ens à somno.
- 3. voce & significatione simul: quod cum dictione denominante convenit vo- ce & significatione. Talia denominativa antè sùbre definita.

- 1. Una est eorū, quæ dicuntur, i. e. Vocum. Alia autem dicuntur
 - 1. Sine com- plexione, sive sunt in complexu
 - 2. Cum complexio- ne, sive sunt complexa.
- 1. Voce tantum; est unica dicitio pluribus æquivalens, v.g. nemo idem est, ac nullus homo.
- 2. Significatione tantum; quod constat pluribus dicitio- nibus, sed significatione æquivalens uni, v.g. corpus a- nimatum, quod idem est, ac animal.
- 3. voce & significatione simul: est vox una rem unam si- gnificans, v.g. homo.

2. Duz dictiones c. l. c. a. quartum

- 2. Altera est eorū, que sunt, seu Entium: que
 - 1. apud Aristot. ita habet
 - 2. alia verbis uti propriè potest: Omne ens est vel
 - 3. alia sunt in subiecto, sed non dicuntur de subiecto; nempe accidentia singu- laria, v.g. hæc albedo.
 - 4. alia dicuntur de subiecto; & sunt in subiecto, nempe accidentia universalia
- 1. Voce tantum, corpus animatum.
- 2. Significatione tantum, v.g. nemo.
- 3. voce & significatione simul, v.g. homo albus.
- 1. Alia de subiecto dicuntur, sed in subiecto nullo sunt: ut substantia secunde. Ubi not. i. dici de subiecto b. l. idem est, quod essentialiter prædicari 2. in subiecto esse dico, quod est in aliquo, non ut pars, nec potest esse sine eo, in quo est, ait Arist. c. l. Ut ergo aliquid in subiecto sit, requiritur (1. ut sit in al- quo, 2. non sit ejus pars; 3. non possit esse sine eo in quo immediate inest.

3. Duz regule c. l. c. 3.

- 1. Prima: Quando unum de altero tanquam de subiecto (i. e. essentialiter) dicitur, tunc quotocunque de prædicato dicuntur (scl. universaliter) totidem etiam de subiecto di- cuntur; v.g. quia animal de homine prædicatur essentialiter, ideo quotocunque de animali dicuntur universaliter, etiam de homine dici possunt.
- 2. Secunda: Diversorum generū non subalternatim posteriorum (i. e. que in diversis prædica- mentis sunt) diversæ speciei sunt differentia (v.g. animal & scientia habent diversas differentias) subalternorum a. generum (i. e. que sunt in eodem prædicamento) nihil prohibet, eandem esse differentias. Nam constitutiva superioris, est etiam differentia constitutiva inferioris, & diversiva inferioris, est etiam diversiva superioris. Vid. Tab. præced.

2. Alti his adhibent dicitur in am

- 1. De abstractione, quod habet simplicem significandi modum. Significat enim solum rem, nec subiectum importat. Per formam a. b. l. intelligitur omne illud, a quo aliquid denominationem habet, sive à suo subiecto realiter differat, sive non; sive sit aliquid reale, sive non, v.g. cocitus, albedo, ani- malitas. Que abstracta significat accidens, significant per modum totius, que vero substantiam, v.g. anima, humanitas, significant partem, vel ut principia totius, v.g. animalitas significat naturam sensitivam, ut principium animalis. Ruvio in l. Cat. cap. 4. quaest. 2. Regula: Omne abstra- ctum est substantivum, non contrā.
- 2. Concreto, quod compositū significandi modum habet. Præter formam n. connotat etiam subiectū aliquod, v.g. homo, albus. Concreta substantiva plerumq; significant entia per se accidentia, entia per accidens. Regula: O. adjectivum est concretum, sed non contrā.
- 1. Syn. categorialem; qui est vox quæ per se subiectum aut prædicatum enunciatio- nis esse non potest, nullumq; categorema includit. Talia sunt adjectiva adjectivæ acceptæ, casu obliqui, partesq; indeclinabiles plurimæ. Excienda enim interjectiones, item parti- cula mixta. Notandum etiam, quòd, que derivantur à categoremate, non raro ad categoremata reducuntur, ut hominis, doctæ, &c.
- 2. Categorematico; qui est vox quæ per se subiectum aut prædicatum esse potest, nul- lumq; syncategorema includit. Talia sunt pleriq; substantiva & adjectiva substantivæ acceptæ, in recto casu posita. Dixi pleraq; potest enim substantivū esse terminum mixtum, ut nemo, quæ mixto; qui categorema & syncategorema includit, v.g. nemo, idest, nullus homo; nuna- quam, i. e. nulli temporis; adde: semper, nunquam, ubiq; &c.

PRÆDICAMENTIS IN GENERE.

1. Quid sint? Sunc classes rerum, in quibus sub summo genere inferiora unâ cum differentis collocantur, ut quid de quo prædicari possit, appareat.

De Categoriis
 (ita Aristoteles
 eas vocat: Quin-
 tilianus Ele-
 menta, Boë-
 thius Prædi-
 camēta appel-
 lat) in genere
 observand. nol.

1. **Directè:** nempe
 summum genus,
 & inferiora, i.e. spe-
 cies & individua,
 utpote de quibus id
 directè prædicatur.
ubi not.

2. **Que sint in Præ-
 dicamento?** Possunt
 quidem ea tam late
 extendi, ut omnia
 intelligibilia, entia
 scil. & non entia com-
 prehenderent. Inte-
 rim juxta comunem
 hypothesein, alia
 sunt in Præ-
 dicamento

1. Ut aliquid directè sit possibile in prædicamento,
 requiruntur variae conditiones, tum ex parte
 vocum, tum ex parte rerum significatarum, his
 versibus inclusa:
 Entia sint per se, finita, realia, plena,
 Vox una & simplex, rebus concinna
 loquendis.

2. Excluduntur multa ex veda prædicamentorum
 lineâ, à Johanne Murmelio Ifagog, in de-
 cem prædic. tit. 3. his versibus comprehensa:
 Complexum, consignificans, fictum,
 Polyfemon,
 Vox Logica, Deus, excedens, privatio,
 parsque:
 Hac studiosè categoriis non accipiuntur.

Ubi (1.) per Plena intelliguntur entia cõpleta, (2.)
 per vocem unam, univoca, (3.) per confi-
 gnificans syncategoremata, (4.) per vocem Lo-
 gicâ, notio secunda, (5.) per excedens, tran-
 scendens (quod rebus diversorum prædicamento-
 rum commune est, ut unum, bonum, ens,
 res &c.) intelligitur.

3. **Quis earum numerus?** Ita non est sua natura certus ac immutabilis, sed ab arbitrio huma-
 no videtur pendere, ita ut possit unum, duo vel plura pro lubita constitui, si quæ exinde utilitas
 speranda esset. Aristoteles & Peripatetici (quos non immeritò sequimur) communitè decem
 faciunt Prædicamenta, Substantiæ, Quantitatis, Qualitatis, Relationis, Actionis, Passio-
 nis, Quando, Ubi, Situs, Habitus; quorum exempla Murmelius c. l. tit. 1. hu inclusit
 versibus:

2. **Indirectè:** Sic in Prædicamento sunt differentis, utpote de quibus ge-
 nus summum indirectè prædicatur.

1. partes essentielles Physicæ, ma-
 teria & forma.
 2. partes integrales, v. g. manus,
 pes, &c.
 3. privationes, quæ reducuntur ad
 prædicamentum istius habitus, cujus
 sunt privatio, v. g. cœcitas & surditas
 ad qualitatem.
 4. modi rerum, v. g. perfectas, inha-
 rentia, unio, & id genus alia penè in-
 numerata.

Arbor, sex servos, fervore, refrigerat, ulfos:
 Ruri, cras, stabo, nec tunicatus ero.
 Ex substantiæ Prædicamento lineâ prædicamentalis
 Collateralis recta Collateralis
 Substantia
 Immaterialis Materialis
 Spiritus, Corpus
 Corpus
 Inanimatum animatum
 Corpus inanimatum corpus animatum
 Corpus animatum
 Insensitivum Sensitive
 Planta animal
 animal
 irrationalis rationale
 brutum homo
 homo
 iste hic, ille,
 Petrus Iacobus,

TA-

TABULA V.
DE
PRÆDICAMENTO SUBSTANTIE.

1. Definitio. Substantia est ens per se existens, i. e. quod non est in alio tanquam in subiecto: Sicut contra accidens est ens, quod esse suum habet in alio, tanquam in subiecto. Et dividitur in novem predicamenta. Substantia in genere est definita, genus tamen summum huius predicamenti non est substantia in genere, sed substantia completa. Quod & ad alia predicamenta debet applicari, ut ex Tab. preced. patet.
1. Prima, est substantia singularis, ut Petrus, Bucephalus, Quam Philosophus I. Cat. c. 5. definit, quod sit ea, quæ nec de subiecto dicitur, nec in subiecto aliquo est. Eam dicit primam, quia non solum accidentium, sed etiam suorum generum & specierum basis est; item magis (ac nobiliorum) substantiam, quam secundam. Substantia prima significat quod est hoc aliquid i. e. rem singularem completam.
2. Secunda, est substantia uniuersalis. Secunda substantie sunt, in quibus sunt primæ, ait Arist. c. l. infant scilicet non actus, sed potentia & continentur continentia predicabilia, quia secunda de primis tanquam de inferioribus predicantur.
1. Spirituales { 1. Infinita. DEus.
 { 2. Finita. Angelus, Gabriel, Michael, &c.
 { 1. Cælestis { 1. Cælum.
 { 2. Stellæ { 1. Planeta: Sol, Jupiter, &c.
 { 2. Fixa: Canis, Orion, &c.
3. Inferiorum de lineatio { 1. Simplex { 2. Elementaris: Ignis, Aer, Aqua, Terra.
 { 2. Composita { 1. Imperfectæ, Vapor & Fumus. { 1. Rationalis: homo.
 { 2. Mixta { 1. Sensitiva { 1. Sensitiva { 1. Auis: Philomela, Anset, Olor, &c.
 { 2. Per secula { 2. Irrationalis: Brutum { 2. Animal terreste quadrupes: Equus, Asinus &c.
 { 2. Inanimata { 1. Animata { 3. Reptile: Lumbicus, Vipera, Coluber &c.
 { 2. Insensitiva { 2. Insensitiva { 4. Piscis: Accipiter, Salmo, Rhombus &c.
 { 2. Inanimata { 2. Inanimata { 1. Arbor: Quercus, Malus &c.
 { 2. Inanimata { 2. Inanimata { 2. Frutex: Vepres, Arundo &c.
 { 2. Inanimata { 2. Inanimata { 3. Herba: Beta, Thymus &c.
 { 2. Inanimata { 2. Inanimata { 1. Lapis: Silex, Jaspis &c.
 { 2. Inanimata { 2. Inanimata { 2. Metallum: Aurum, Argentum &c.
 { 2. Inanimata { 2. Inanimata { 3. Minerale: Sal, Gluten, Bitumen &c.
4. Affecti-ones { 1. non esse in subiecto.
 { 2. non habere contrarium, se per se. Potest tamen una substantia alteri aduersari per accidens: ita ignis & aqua sibi contrariantur propter accidentia, calorem & frigus.
 { 3. non recipere magis & minus, scilicet logicè & stricte loquendo, quia non potest predicari substantia cum aduerbiis, magis & minus, propter intentionem uel remissionem: que solis qualitatibus conveniunt. Vid. Tab. X.
 { 4. Substantia sola eadem numero manens potest suscipere contraria; id est, contrariorum subiectum fieri; (1.) successivè scilicet. & (2.) tanquam subiectum ultimum, seu ita, ut non agnoscat aliud subiectum, cui inhiat: quemadmodum aqua nunc calida est, nunc frigida. Contra, quantitas etiam contrariorum subiectum est, sed non ut subiectum ultimum, cum hac ipsa substantia inhiat. (3.) cum sui mutatione; quod non convenit orationi, quæ iam vera, iam falsa est, sine mutatione. ut g. Petrus sedet, falsa sit, cum surgit Petrus, mutatio tamen non est in eâ, sed in Petro.

TA-

PRÆDICAMENTO QUANTITATIS.

1. Definitio. Quantitas est accidens per se extensum, seu habens partes extra partes. Additur per se, propter qualitates, quæ extensa sunt, non per se, sed propter quantitatem subiecti, cui insunt.

1. Continua; cuius proponenda

1. Definitio. Quantitas Continua est, cujus partes communi aliquo termino copulantur, i.e. continua coherent. Communis enim partium terminus est, indivisibile quippiam unius partis finis, alterius initium.

1. Successivam; cujus partes simul esse nequeunt, talis est tempus.

2. Divisio in

2. Permanentem; cujus partes sunt simul. Vocatur magnitudo; ejusque species sunt

1. Linea; quæ est magnitudo tantum longa: adeoque divisibilis tantum ratione longitudinis. Ejus partium communis terminus est punctum.

2. Superficies; quæ est magnitudo longa & lata, non profunda: adeoque divisibilis tantum ratione longitudinis & latitudinis. Ejus partium terminus communis est linea. Sub Superficie etiam Locus continetur: proinde non facit peculiarem quantitatis speciem.

3. Corpus; quod est magnitudo longa, lata & profunda: adeoque tripliciter divisibile. Ejus partium terminus communis est superficies. Vocatur etiam trina dimensio, quia secundum extensionem triplicem dimensionari potest.

2. Discretam; cuius not.

1. Definitio. Quantitas discreta est, cujus partes nullò communi termino copulantur.

2. Species; quæ vulgo dicuntur

1. Numerus; qui est multitudo ex unitatibus collecta, ut g. binarius, ternarius.
2. Oratio; quæ est multitudo ex diversis syllabis longis vel brevibus collecta.

1. Quantitati nihil est contrarium, scilicet per se, & quantum est; sed ratione figuræ & superficies albe migne, propter albedinem.

2. Quantitas non recipit magis & minus, logicè & strictè, sive in concreto, sive in abstracto sumatur, quia est intensio ac remissionis exper. Late tamen & minus proprie quantum recipit magis ac minus, quia cum his adverbis potest predicari. Una enim linea alia magis longa est, altera minus.

3. A quantitate res dicuntur æquales ac inæquales, scilicet tanquam à fundamento. Æqualia enim sunt, quorum eadem est quantitas; inæqualia, quorum quantitas diversa est. 5. Met. c. 15. adeoque quantitas fundamentum est æqualitatis & inæqualitatis, & quæ quantitate carent, proprie nec æqualia sunt, nec inæqualia.

Secundè
Prædicamenti
generis
summun est
Quantitas,
cujus
notand.

2. Distinctio in Quantitatem

3. Affectiones:

1. Descriptio: Qualitas est accidens, à quo substantia dicitur qualis, i. e. à quo est tale concretum, per quod aptè respondetur quaerenti, qualis sit substantia? v. g. albedo est qualitas, quia si quaeratur, qualis sit homo? rectè respondetur, quòd sit albus.

Tertii Prædicamenti genus est Qualitas, cujus proponenda

2. Species; quæ sunt quatuor; quarum singule duplici exprimuntur nomine, nempe

1. Habitu & dispositio: ubi not.

2. Potentiæ naturalis & impotentia: ubi obseru.

3. Patibilis qualitas & passio: Tales sunt qualitates unicò sensu exteriori perceptibiles & affectus, v. g. somn, color, ira, odium, tristitia: quæ si cito transeant (ut rubor ex recundia natæ) passiones; si vero sint diuturniora (ut odium in veteratam) patibiles qualitates nuncupantur; adeoq; differunt ut diuturnum & subitanæum; non essentialiter.

4. Forma & figura. Per has intelligitur qualitas ex terminatione quantitatis resultans; quæ si in se spectetur, & à materiâ sensibilibi abstrahatur, figura vocatur (v. g. triangulus & alia figure mathematicæ) si vero consideretur, ut est in re naturali (v. g. cæterna forma leonû) forma dicitur: unde nec hic essentialis datur differentia.

1. contrarietas; quæ tamen non conuenit omni qualitati, v. g. pallido, fluo aliusq; intermediis coloribus nihil est contrarium, Arist. c. 8. Cat. §. 24.

2. recipere magis & minus. Conuenit hæc affectio qualitatibus in concreto, non in abstracto: nam una iustitia non est magis iustitia, alterâ, & sanitas sanitate: sed unus est magis iustus altero, &c. Arist. c. 1. Nec conuenit figure, aliusq; nonnullis qualitatibus.

3. Affectio-nes

3. A solâ qualitate (tanquam à fundamento) res dici similes ac dissimiles, proprie. Nam similia sunt, quarum qualitas una est; & dissimilia, quarum qualitas diuersa est. Met. c. 15. Dico: proprie; nam à substantiâ quæq; res dicuntur similes ac dissimiles, sed non tam proprie.

1. Habitus est qualitas diu permanens & difficulter mobilis à suo subiecto, quâ promptum est ejus subiectum ad faciliè exercendas actiones. Pertinent hæc omnes artes, & scientia.

2. Dispositio, est qualitas faciliè mobilis à subiecto, & via ad habitum, quâ difficulter adhuc quodammodo actiones obeuntur. Talis est in eo, què imperfectam adhuc cognitionem scientia habet. 1. Categ. c. 8. §. 5. Differt ab habitu ut imperfectum à perfectò, adeoq; non essentialiter.

1. Potentiâ naturalis est qualitas à naturâ insita, quâ subiectum ad aliquid agendum aptum redditur. Pertinent hæc potentiâ audiendi, videndi & similes; Refertur tamen alij hinc etiam impulsivum, quo lapis v. g. mouetur sursum, qui non inest à naturâ.

2. Impotentia h. l. non sumitur privativè pro absentia potentiæ, sed positivè pro potentiâ imperfectâ seu debili, qualis hebetudo oculorum est in sene. Differt proinde etiam à potentiâ non essentialiter, sed ut imperfectum à perfectò.

TAB. IIX.

DE

PRÆDICAMENTO RELATIONIS.

- 1. Definitio. *Relatio est accidens, per quod unum respicit alterum, v. g. paternitas filio.*
 - 1. Relatum, est denominativum, quod à relatione nomen habet, v. g. pater.
 - 2. Correlatum, est alterum relatum, quod alii è regione respondet, v. g. filius.
 - 3. Subiectum, est id quod à relatione denominatur, v. g. David.
 - 4. Terminus, est subiectum oppositè relationis, v. g. Salomo.
- 1. Quæ cõcurrant ad veram relationem
 - 5. Fundamentum, est aliquid subiecto intrinsecum, propter quod aptum est, relationem suscipere, v. g. potentia generandi.
 - 6. Ratio fundandi, est conditio quadam intermedia inter fundamentum & terminum, sine quâ inter ea non confurgit relatio, v. g. generatio. *Hæc tamen non requiritur ad omnem relationem: Nam inter duo alba, quæ sunt similia, ea non intercedit.*
 - 7. Ratiõ terminandi, est aliquid termino intrinsecum, per quod aptus est, ut ad ipsum aliquid referatur, v. g. natura humana in Salomone. *Nonnulli rationem terminandi solent terminum vocare.*
 - 1. Realis; quæ datur citra mentis operationem, ut paternitas,
 - 2. Rationis; quæ concipitur esse, cum tamen non sit, v. g. si quia alia est concipiat, Deum esse corporeum, consistit identitatem inter Deum & corporeum, quæ est relatio rationis. *Talis non pertinet ad præsens prædicamentum.*
 - 1. Secundum esse, s. prædicamentalia; quæ respiciunt aliud ut pure terminum.
 - 2. Secundum dici, s. transcendentalia; quæ respiciunt aliud non ut pure terminum, Est a. respicere aliud ut pure terminum, præter respectum nullum aliud minus exerceat: respicere aliud non ut pure terminum, est præter respectum aliud minus exerceat: v. g. quando unum se habet ad aliud ut causam, effectum, obiectum, subiectum vel modò simili. Hinc pater & filius sunt relata secundum esse, quia se non respiciunt, ut causam, effectum &c. Scientia verò refertur ad sibile tanquam obiectum, ideo est relatum ejus secundum dici. *Ad prædicamentum relationis pertinent solapædicamentalia relata.*
 - 1. Equiparantiæ; quorum neutrum alterò dignius est, vel superius: adeoque sunt ejusdem nominis, ut duo similia, duo equalia.
 - 2. Disquiparantiæ; quorum unum alterum superat, eodè dignus est, v. g. pater & filius, Dominus & servus.
- 3. Distinctiones
 - 1. Relata distinguuntur in relata
 - 1. Relatis nihil est contrarium.
 - 2. Relata non recipiunt magis & minus.
 - 3. Relata sunt simul naturâ; i. e. pater uno ponitur alterum, & negato uno negatur alterum: sic si datur pater, datur filius; & si filius non est, etiam pater non est.
- 4. Affectiones
 - 4. Relata dicuntur ad ea, quæ convertuntur, i. e. referuntur ad talia, quæ vicissim ad ea referuntur; e. g. Dominus est servi dominus, & servus vicissim domini servus; scientia est scibilis scientia, & vicissim scibile est scientiã scibile. Hinc ala non est relatum avis: quia avis & ala non sunt reciproca, & hæc convenit animalibus, quæ non sunt aves. Refertur autem ad alatum, & dicendum: Ala est alati ala, & alatum est alã alatum.

Proponen-
da h. l. sunt

B

Ta-

347

TAB. IX.

D E

SEX ULTIMIS PRÆDICA-
MENTIS.

1. Descriptiones. Actio est secundum quam agere quid dicitur; & Passio, secundum quam pati quid dicitur. Actio & Passio non differunt realiter; sed unus motus dicitur actio & passio diversò respectu; actio quatenus ab aliquo est, passio quatenus in aliquo recipitur.

1. Actio &
2. passio
ubi propo-
nenda

1. Immanens; quæ in eodem subiecto recipitur, à quo oritur. Notatq. stricte eam, quæ in eod. potentia recipitur, à quæ elicitor, quales sunt actiones amandi & cognoscendi; latius sumta extenditur ad eam omnem, quæ non recipitur in diverso supposito, qualis est nutritio, quæ non recipitur in ipsa potentia nutriendi, manet tamen in eo subiecto, à quo elicitor.

2. Divisio-
nes. Actio est
vel

2. Transiens; quæ non recipitur in eo, à quo oritur, v. g. calefactio.

1. Corruptiva, quæ corrumpitur aliquid à suo contrario, v. g. alteratio.

2. Perfectiva, quæ aliquid acquiritur in subiecto, sed nihil removetur, v. g. visio.

3. Affectiones
actionum sunt

1. Contrarietas; quæ convenit actionibus non in se, sed ratione terminorum, v. g. calefactio & frigesfactio contrariatur sibi non quatenus actiones sunt, sed ratione terminorum, caloris & frigoris, quæ in producuntur.

2. Recipere magis & minus; quæ etiam actioni ratione termini convenit, qui magis ac minus recipere potest.

1. Non adverbialiter & interrogativè.

2. Quando;
quæ vox su-
mitur

2. Sed nominaliter, pro nomine indeclinabilis; & definitur Quando, accidens, notans finitam durationem; qualis est tempus & ævum. Huc ergo pertinet esse cæci, fuisse heri, &c.

4. Ubi; quæ
vox etiam
sumitur

1. Non adverbialiter.

2. Sed nominaliter; & definitur Ubi, accidens, secundum quod ens creatum est præfens suo spatio, v. g. esse in foro, in hypocausto &c.

5. Situs, est

certa partium corporis ad locum positio & ordinatio, v. g. sessio, statio.

6. Habitus, est

accidens notans adjacentiam corporis alterius, v. g. statum esse, creatum esse, albatum, inauratum esse.

Ultima
sex prædi-
camentorum
sunt

TAB. X.

DE POSTPRÆDICAMENTIS.

OP. PRI. MO. SIMUL. HA. tot sunt Postprædicamenta.
Opposita - Prius - Motus - Simul - Habere.

1. Quid sint Postprædicamenta? sunt nihil aliud, quàm nonnulli termini, qui post prædicamenta, in quibus eorum mentio facta fuit, ob illorum meliorem cognitionem, explicari solent.

1. Definitio. Oppositio in genere nihil aliud est, quàm essentialis aliquorum pugna. Ut ita ad oppositionem requirantur duo: 1. ut aliqua pugnent, i. e. unum in altero non includatur formaliter. Hinc v. g. inter animal & hominẽ non datur oppositio, quia animal in hominẽ formaliter includitur. 2. ut differant essentialiter, i. e. non sint ejusdem speciei specialissima, ut albedo & nigredo, sed inter Perrũ & Paulum non datur oppositio, quia hi sunt ejusdem speciei specialissima. Præterea in definitione non dico rerum, sed aliquorum: quum non sit necessum, ut opposita sint res & entia, v. g. chimæra, non chimæra, sunt opposita, quorum neutrum formaliter ens est. Proinde opposita in genere ea sunt, quæ pugnant essentialiter.

2. Divisio oppositorum in genere.

1. Repugnant præcisè: quorum neutrum alicui tertio æquè vel magis repugnat eodem repugnandi modò, h. m. album repugnat nigro: repugnat quidem etiam (x) flavo, sed non æquè, aut magis, quàm nigro; (z.) non albo, sed diverso repugnandi modo. Hac aliàs absolute & striè vocantur opposita.

2. Non repugnant præcisè: quorum alterum alicui tertio æquè vel magis repugnat, eodem repugnandi modò, v. g. album & flavum; nam album nigro magis repugnat, quàm flavo, eodem repugnandi modò. Hac dicuntur Disparata.

3. Relativè. Relativa oppositio est inter relata disquiparantia, eorumq; relationes, v. g. inter patrem & filium; paternitatem & filiationem. Relata autem æquiparantia & eorum relationes, quæ essentialiter non differunt, non sunt opposita.

1. Quid sint? Contraria oppositio est inter duas qualitates, quæ sub eodem genere maximè differant, ut albedo & nigredo.

1. Adequatè talia; quæ repugnant secundum suas totas rationes specificas; seu quorum unum pugnat cum propriâ alterius naturâ per omnia, ut prodigalitas & avaritia.

2. Inadequatè talia; quorum unum pugnat cum propriâ alterius naturâ ex parte tantum, v. g. prodigalitas & liberalitas, quæ in naturâ propriâ aliquo modo conveniunt, quum utraq; in dando versetur. Hæc propriè non sunt contraria, sed disparata.

1. Mediata, quæ medium habent, v. g. album & nigrum, inter quæ mediatur flavum.

2. Immediata, quorum alterum semper necessario inest subjecto susceptibili, seu capaci, ut sanum & ægrum.

De Postprædicamentis tradend:

1. Opposita: Ubi proponenda

3. Divisio oppositorum striè acceptivorum. Hæc sunt quadruplicia. Alia opponuntur

2. Contrariè, ubi dicendum

2. Quotuplicia sint? Alia sunt vel

A

B

B 2

3. Pri-

3. Privativè: ita opponuntur habitus & privatio, in abstracto & concreto (per habitum hic intelligitur omne id, quod ponit aliquid in re; cuius dicitur positivus, item forma. Privatio a. est absentia forma seu habitus in subiecto capaci, v.g. cæcitas) v. g. visus & cæcitas: videns & cæcus.

4. Contradictoriè: 1. Contradictoriè opponuntur, quorum unum est simplex alterius negatio, v.g. homo, non homo: visus & non-visus. Dicitur: simplex, ad excludendam privationem, quæ negat habitum, non simpliciter, sed in subiecto forma capaci. v.g. cæcitas est absentia visus, non simpliciter, sed in subiecto visus capaci: unde lapidi tribui nequit, quia hic formam, nempe visum, habere non potest: non visus a. simpliciter visum negat, & potest cuiusvis entis & non entis tribui, quod visum non habet. Negatur terminus simpliciter, quando totaliter infinitatur: de quo consul. Tab. XII.

2. Contradictoriè est: 1. Formalis, seu explicita; est inter ea, quorum unum est simplex alterius negatio; adeoq; fit per negationem expressè positam.

2. Virtualis, seu implicita; est inter ea, ex quorum uno sequitur negatio alterius, aut negatio alicujus, quod ex altero sequitur. Datur hæc contradictio, quoties genus duas tantum habet species & quidem tum (1.) inter ipsas species, tum (2.) inter earum differentias, v.g. inter rationale & irrationale: nam omne irrationale est non rationale, adeoq; sequitur ex eo negatio rationalis. Similiter inter hominem & brutum, quia ex homine rationale, & ex bruto rationalis negatio, non rationale sequitur. Intelligendum tamen est tale consequens, quod communi generi iunctum recipitur cum eo, ex quo sequitur. Hinc album nigrum non opponitur contradictoriè. Licet enim ex albo sequatur non nigrum, hoc tamen calori iunctum cum albo non recipitur: nam flavum etiam est color non niger, non tamen album.

1. Tempore: quod est ante orum alterius.

2. Natura: sic prior: A quo non recipitur ensendi consequentia, sive: quod potest esse sine alio, ut tamen hoc non possit esse sine eo. Ita binarius est prior ternario: nam si datur ternarius, datur etiam binarius, non contra. Ita superius inferiori, & subiectum accidente prius est.

2. A quo recipitur ensendi consequentia, ut tamè sit causa alterius, v. g. sol est prior radiis solaribus, quia posito eo, ponuntur etiam hi, ut tamen sit causa eorum.

3. Ordine, v. g. secundum prius est tertio.

4. Honore, v. g. dux prior est comitis.

Tempore, naturâ prius, ordine, dic & honore.

1. Tempore: quorum ortus est in eodem tempore.

2. natura: 1. Quæ recipiuntur secundum ensendi consequentiam (i. e. quorum posito uno, ponitur alterum, & negato uno, negatur alterum) ut tamen nullum sit causa alterius, ut pater & filius.

2. Quæ ex eodem genere sibi in divisione opponuntur, v. g. rationale & irrationale; homo & brutum.

3. Dignitate, v. g. Apostoli.

1. Motus species sunt sex, generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, motus locali: quæ in physico declarantur: sufficit hic nôsse, quod Intensio est motus, quo forma crescit & perfectior fit in eadem subiecti parte; Remissio est motus, quo forma decrevit & debilior fit in eadem subiecti parte, v. g. si particula aquæ jam sit calidior, calor intenditur; si sit frigidior, remittitur.

1. Physicè: sic recipere magis est idem, quod intendi, & recipere minus idem quod remitti; & solum qualitatum convenit.

2. Logicè: sic recipere magis est predicari cum adverbio magis; & recipere minus predicari cum adverbio minus. Ita sumitur vel

1. Latè: quemodo omne id dicitur recipere magis & minus, quod cum his adverbijis predicatur, quancumq; ob causam fiat.

2. Strictè: Sic recipere magis & minus dicitur, quod cum his adverbijis predicatur ob intentionem vel remissionem. H. m. sola qualitates in concreto sumta magis & minus recipitur.

6. Habitus, seu habere. Dicitur a. Varias res habere: & versatur hoc per omnia prædicamenta. Dicitur enim habere

Affectus, quantum vestitum, divitiasq;

Aurum, contentum, possessum, membra, maritum.

TAB

TAB. XI.

ΠΕΡΙ ἘΠΗΜΗΝΕΙΑΣ,

SIVE

D E

VOCE SIGNIFICATIVA.

1. Simplex, cuius species principali-ores sunt

Vox significans seu Interpretatio alia est

2. Composita, nempe Oratio: de qua not.

1. Nomen. Est vox significans ex instituto sine tempore. cuius nulla pars significat separatim, & quae iuncta verbo est, erat, vel erit efficit orationem veram vel falsam. Arist. de interp. c. 2. de Poët. c. 20. Dicitur 1. significans, ad excludendas voces per se nihil significantes, ut blidri. 2. existitudo, s. impositione hominum, ad excludendas voces naturaliter, seu ex natura sua, significantes, v. g. hahaha. 3. sine tempore, i. e. non ad significans tempus, seu prater principale significati non importans primariam aliquam temporis differentiam, quales tres sunt, praesens, praeteritum & futurum: ad excludendam verbum & participium. 4. cuius nulla pars significat separatim, sc. ut dictio integra & peculiaris, potest tamen habere partes significantes, quae sunt unius vocis partes, v. g. respublica. Excluduntur per hoc orationes, sub quibus continetur nomen infinitum, i. e. negationem praepositam habens, v. g. non homo. 5. quaeque iuncta &c. ad excludendum nomen obliquum, seu casum nominis, & alia synecogremata, quibus hoc non convenit.
2. Verbum. Est quod ad significat tempus, cuius nulla pars significat separatim, & est semper nota eorum, quae de altero dicuntur (seu, notat aliquid predicari) Arist. de interp. c. 3. de Poët. c. 20. Ex definitione nemini subaudiendam: vox significans ex instituto. Dicitur 1. ad significat tempus, ad excludendum nomen, ad verbum &c. 2. cuius nulla &c. ad excludendum orationem. 3. est nota eorum &c. ad excludendam participium, quod, licet tempus ad significet, nunquam notat aliquid predicari, sed predicatur vel subicitur.
1. Quid sit? Oratio est vox significans ex instituto, cuius aliqua partium significat separatim ut dictio, non ut affirmatio, vel negatio. Arist. de Poët. c. 1. & de interp. c. 4. i. e. ad quam non requiritur, ut eius aliqua pars sit affirmativa vel negativa enunciativa, sed sufficit, si habeat aliquam partem, quae sit peculiaris dictio. Brevisiter: est vox significans distinctis vocibus constans.
1. Imperfecta, quae perfectam sententiam non absolvit, v. g. nullus homo, non homo.
1. Enunciativa, Enunciativa s. Propositio: est oratio, cui verum vel falsum inest, c. l. sive, affirmans vel negans, ex solvit, v. l. Prior. cap. 1. est qui vel
2. Perfecta, quae perfectam sententiam absolvit, v. g. homo est albus. Alia est
1. Simplex, quae immediate constat subiecto & predicato, v. g. homo est albus. Dicitur immediate: nam composita etiam constat subiecto & predicato, sed mediate, mediante enunciatione simplici, quam in se includit. De huius partis, divisionib. & affectionib. agitur in Tab. seqq. 12. 13. 14. 15.
2. Composita, quae constat pluribus enunciationibus tanquam praecipuis sui partibus, v. g. si Petrus sentit, est animal. De hinc vide Tab. XVI.
1. Vocans, v. g. accede propius.
2. Interrogans, v. g. Paule unde venis? Interrogans quoad sensum & materialiter saepe aequipollet enunciationi, v. g. Quid id ad te? id est: id ad te non spectat.
3. Deprecans, v. g. Parce mihi quaezto!
4. Imperans, v. g. Exi foras scelereste!
5. Optans, v. g. O si veniat Petrus!

Partibus Enunciationis simplicis.

- 1. Subiectum; de quo aliquid affirmatur vel negatur.
 - 2. Prædicatum; quod de aliquo affirmatur vel negatur.
- Utrumque interdum unâ, interdum pluribus constat vocibus; & non ex situ, sed ex constructioneprehenditur. v. g. ardua est ad virtutem via. h. l. rō via ad virtutem est subiectum, sicut non primo, sed ultimo loco ponatur; adeoq; subiectum & prædicatum certum in enunciatione locum non obtinent, nec transpositi proprie possunt.*

- 1. Duo termini; sunt
- 1. Necessariæ; quæ ad omnem enunciationem requiruntur; sunt tres
- 2. Copula; est verbum necens prædicatum cū subiecto. *sc. verbum sum in solo ac toto presenti. estq; alia*

- 1. Principalis; quæ connectit prædicatum cum subiecto. *Potesit dici copula enunciationis.*
- 2. Minus principalis; quæ est pars subiecti aut prædicati. *Hæc potesit dici copula termini. Regula: Quodcumq; verbum immediatè respondet pronomini relativo: qui, quæ, quod, vel alii particule potentiâ interrogativæ (v. g. quantum, qualis, ubi, quemadmodum, &c.) nec est copula principalis, nec eam continet.*

- 1. Soli termino universali possunt præfigi immediatè; singulari possunt præfigi mediata tantum, intercedente s. copulâ cum pronomine relativo. v. g. id quod est Petrus, est homo.
- 2. Signa habentur pro partibus terminorū, nisi quando enunciationem universalem vel particularem faciunt.

1. Natura

- 1. Collectivè, pro omnibus simul & conjunctim sumtis; v. g. O. elementa sunt quatuor; i. e. omnia simul sancta &c.
- 2. Distributivè, pro singulis seorsim sumtis, v. g. O. homo est animal, i. e. O. homo seorsim spectatus. & hic, & ille, & iste &c. est animal.

- 1. Simpliciter, quæ non important multitudine, v. g. alter, quidam (in singulari)
- 1. Ultra dimidiū, ut pleriq;, plurimi.
- 2. non ultra dimidiū, ut quidam (in plurali:)

Quod nonnunquam etiam collectivè sumitur, v. v. g. quidam pisciculi (conjunctim sumti) adæquant longitudinem mensæ.

- 3. Indefinita seu neutra; v. g. multi & pauci; quæ formaliter nec universalitatem nec particularitatem important, sed pluralitatem (multus significat pluralitatem magnam, paucus exiguam) quæ nunquam exhaustivè totum, an verò nō, aliunde colligendū est: v. g. multi, qui dormiunt, evigilabunt; Dan. XII. 2. Sensus, magnam esse eorum multitudine &c. quod a. omni homo sub eâ continuatur, patet ex 2. Cor. V. 10. & aliunde. Hæc sunt semper vel universalia, vel particularia, non formaliter & per se, sed materialiter & quoad sensum.

- 1. Pura, quæ præter signum nihil aliud includunt, v. g. omni, quidam, pleriq;, plurimi.
- 2. Impura, quæ præter signum aliud quid includunt, ut negationem, vel perminum, vel terminum partem, v. g. nullus, valet omnis non; uterq;, omnis ex duobus; alter, quidam ex duobus; quicumq;, omnis is qui; Nihil, nullum ens; Nemo, nullus homo; totus, omnis alicujus pars; quod tamē ultimū non semper distributivè, sed sæpe collectivè sumitur, ita ut quod toti tribuitur, ad partibus non debet intelligi seorsim.

i. Sam duplices.

- 1. Signa Quantitatis; quorum notanda

- 2. Distinctiones. Alia sunt

- 2. Non necessariæ; quæ non requiruntur ad omnem enunciationem; ut sunt

Partes Enunciationis simplicis

A

B

A B

1. Non est: quando copulam enunciationis afficit. negatio afficit copulam enunciationis

2. Negatio: que termini alicuius pars interdum

1. Quando toti enunciationi preponitur, v. g. non O. homo est animal. Si etiam signum universale vel simpliciter particulare adferit, negatio prefixa simul afficit signum, atq. universale in particulare, & particulare in universale mutat. Regula: Negatio preposita signo, mutat ejus quantitatem, postposita eam relinquit intactam.

2. Quando copula immediate prefigitur, v. g. homo non est animal. Nihil tamen impedit, si inter copulam & negationem alia negatio interjaceat, v. g. homo non nunquam ambulat.

3. Quando in signo continetur (illo sc. quod non est pars termini) v. g. N. homo est lapis.

4. Quando in verbo copulam continente includitur, v. g. homo nescit diem mortis, i. e. non est sciens. Hoc tamen in casu negatio interdum ad predicatum trahitur, & talis insinuitur resolutio: est nesciens.

2. Est: quando copulam principalem non afficit, & facit terminum infinitum. Hic enim est, qui in se negatione caret. Alius est infinitus

1. Totaliter; quando totus negatur terminus:

Fit hoc

1. Quando negatio toti prefigitur termino, cum pronomine relativo & copulâ, h. m. id quod non est animal rationale.

2. Quando negatio simpliciter termino nude prefigitur, v. g. non homo: qui modus in composito non procedit.

2. Ex parte; quando tantum pars termini negatur, v. g. animal non rationale.

3. Modi, reduplicativa particula & similes, de quibus Tab. XVI. & XVII. Hic notetur: *resolvitur* seu determinatio facta per reduplicantem vel similem particulam, absolute posita, ad predicatum pertinet, v. g. Petrus quatenus homo est rationalis. Petrus si sentit, est animal. Potest tamen ad subiectum trahi per particulam relativam, h. m. quoddam, quod, quatenus est homo, rationale est, est Petrus.

1. Explicite; que ponuntur totæ, ac vocibus ab alijs distinctæ, v. g. O. Homo non est lapis.

2. Implicitè; que non ponuntur totæ, & vocibus ab alijs distinctæ, v. g. Nihil currit, hic signum, negatio, subiectum, predicatum & copula ponuntur implicitè. In hac subiectum & signum: Quicumq; est doctus, est homo; hic iterum: tota aqua est humida. Dicit enim partes non proponuntur peculiaribus & distinctis vocibus. Boni pastoris est tondere pecus, hic subiectum habetur implicitè, quia subauditur vox officium: que tamen prepositio etiam pro hac adhibetur: O. qui est pastor bonus, debet tondere pecus &c. De copulâ in specie notandum, quod ea, si implicitè ponatur, in verbo plerumq; lateat. Utrigitur enunciationis partes distinctè appareant, illud verbum resolvendum est in verbum substantivum presentis indicativi, & participium sui temporis; h. m. homo ridet, i. e. est ridens; vel potest reverti ipsum verbum, adjecto pronomine relativo & verbo substantivo; h. m. homo est is qui ridet; qui posterior modus est priori generalior, quia non omne verbum participium sui temporis habet. Dixi: plerumq; quia copula nunquam plane omittitur & relinquitur subaudienda, v. g. si dico: qualis rex, talis grex.

2. Habentur in enunciatione duplici modo, vel

Augustin. l. 6. in Julian. c. 12.

Possunt aliqua esse omnia, que non sunt multa (*ad eod. pauca*) sicut omnia dicimus Evangelia, & tamen brevi numero, hoc est, quaternario continentur. Et rursus possunt aliqua esse multa, non tamen omnia. Sicut multos dicimus credere in Christum, non tamen omnes credunt. Aliquando multi sunt omnes, ut Rom. V. ubi dicitur, peccatores constricti sunt multi.

TAB. XIII.

TAB. XIII.

DE QUALITATE ET QUANTITATE

enunciationis simplicis.

Versus:

QUÆ? Ca. vel Hyp: QUALIS? No. vel Aff: UN. QUANTA?

Par. Ib. Sing.

Enunciatio simplex dividitur ratione

1. Qualitatis, in

1. Negantem; que aliquid ab aliquo enunciat. i. Prior. c. i. id est, que dicit aliquid ab aliquo abesse. Dicitur a. aliquid ab aliquo abesse, quando una, vel tres, vel plures negationes in numero impari copulam enunciationis afficiunt, juxta regulam: Negationes apud Latinos in numero pari affirmant, in impari negant. v. g. N. homo est asinus. Non Nullus homo non nunquam non est doctus. Dicitur (1.) que copulam enunciationis, id est, principalem afficiunt. Si vero negatio ad terminum aliquem pertineat, non negantem, sed infinitam reddit enunciationem. Hac enim est ea, cujus alter vel uterq; terminus est infinitus. (2.) apud Latinos. In alius lingua res se aliter habet.
2. Affirmantem; que aliquid de aliquo enunciat, i. e. dicit aliquid alicui convenire: quod sit, ubi nulla negatio, vel multe in numero pari copulam principalem afficiunt, v. g. homo est animal. Non nullus homo nonnunquam non nescit diem mortis. Enunciatio affirmans alias vocatur Predicatio, de cuius divisione vide. Tab. seq.

1. Universalem; que habet subiectum cum signo universali. v. g. N. homo est lapis. O. homo est animal. Nota tamen, signum universale non debet sumi collectivè: nam sic pars subiecti est, & universalem propositionem non facit. v. g. O. Apostoli sunt duodecim.

2. Particularem; que habet subiectum cum signo particulari, v. g. Quidam homo est doctus.

3. Indefinitam; que habet subiectum universale sine signo, sive: que habet subiectum sine signo, ita tamen, ut vel universale, vel particulare (immediate præpositum) habere possit (eodem nunciente sensu) e. g. homo est animal, pro quâ sensu eodem dicere possum: O. homo est animal.

4. Singularem; cujus subiectum est quid singulare, i. e. talis terminus, qui non potest univocè de pluribus predicari, v. g. Petrus est homo. O. elementa sunt quatuor, homo est species, animal est genus. Tali non potest signum præfigi immediate, sed tantum mediate, vide. Tab. præced.

1. Quantitas non ex predicato, sed ex subiecto est dirjudicanda. Intelligitur a. hic subiectum locutionis, ut Colonienses vocant, i. e. nomen subiecti in recto positum: ex subiecto vero distributionis, ut iidem vocant, seu casu subiecti obliquo de quantitate enunciationis iudicandum non est. & signum ei adjectum sit pars subiecti. Unde hoc: O. hominis altera manus est dextra. O. contradictionis altera pars est vera, non sunt universales, sed particulares; Hanc dextera: Cuiusdam hominis manus est dextra. Petri oculus est lævus.

2. Annotatio

1. Immediate, ut nihil inter signum & nomen interiaceat, v. g. O. homo necessario est animal.

2. Mediate, mediante pronomine relativo & verbo substantivo, h. m. O. quod est homo, necessario est animal, sive: Quicquid est homo & c. h. m. propositio habet sensum ampliatorem & latioris, seu de pluribus loquitur, quam modo priori: v. g. prius exemplum loquitur tantum de inferioribus humanis, & verum est; posterius loquitur de omnibus, quibus humana natura convenit, sive ut inferioribus, sive alio modo competat. & sensus est: de quocunque dici potest quod sit homo, quomodo loquens, etiam hoc ei conveniat, id necessario est animal: quod est falsum, quia DEUS est homo, non tamen necessario animal.

TAB.

TAB. XIV. DE QUIBUSDAM ALIIS ENUNCIATIONIS DIVISIONIBUS.

Proponen-
de hic re-
vivent di-
visiones

1. Enunciatio- nis in genere. <i>Est ea vel</i>	1.	1. Vera; quæ cum re, quam affirmat vel negat, consentit.
		2. Falsa; quæ à re, quam affirmat vel negat dissentit.
		3. Contingens; quæ & vera & falsa esse potest. <i>v.g.</i> homo est doctus.
2. Enun- ciationis simplic- is. <i>Alia est</i>	1.	1. De extremo simplici; cujus neuter terminus conjunctionem aliquam includit.
		2. De extremo conjuncto; cujus alter terminus conjunctionem includit, <i>v.g.</i> Petrus est doctus aut indoctus. <i>Alias etiam de simplici extremo illa dicitur, cujus neuter terminus constat pluribus vocibus; & de conjuncto, cujus aliquis terminus pluribus vocibus constat.</i>
		3. De materia contingenti; quando prædicatum subiecto potest convenire & non convenire, <i>v.g.</i> homo est doctus, homo non est doctus. <i>Not. (1.) per materiam enunciationis hic intelligitur habitudo prædicari ad subiectum. (2.) affirmans & negans sunt ejusdem materiæ. (3.) negatio de materiâ impossibili sit necessaria; & negatio de materiâ necessaria, impossibilis.</i>
3. Prædi- cationis. <i>Est ea vel</i>	1.	1. Pura; in quâ prædicatum subiecto simpliciter convenire vel non convenire dicitur. <i>Vocatur etiam absoluta, & de ineffe.</i>
		2. Modalis. <i>De hac vid Tab. XVII. Huc referunt aliqui Exponibilem, & secundariò modalem appellitant; quam tamen alii implicitè compositam dicere malunt: de quâ Tab. XVIII.</i>
		3. Definitio. <i>Prædicatio naturalis seu directâ est; quando prædicatum inest subiecto. Inest autem, quoties superius de inferiori, accidens de subiecto, effectus de causâ, adjectivum de substantivo dicitur, v.g. homo est animal, Petrus est albus, rationale est risibile, animal est rationale.</i>
1. Propria; in quâ omnes partes sumi- tur propriè. <i>Est q, vel</i>	1.	1. Essentialis; in quâ totum prædicatum est subiecti essentiâ, vel de essentiâ, <i>i.e. est pars essentiæ; v.g. homo est animal rationale, homo est rationalis.</i>
		2. Accidental; in quâ prædicatū vel nullū ex parte vel non totum est de essentiâ subiecti, <i>v.g. homo est albus, homo est animal album.</i>
		1. Naturalis; cu- jus not.
2. Divi- siones. Prædi- catio na- turalis <i>est vel</i>	1.	1. Propria; in quâ omnes partes sumuntur propriè. <i>Est q, vel</i>
		2. Accidental; in quâ prædicatū vel nullū ex parte vel non totum est de essentiâ subiecti, <i>v.g. homo est albus, homo est animal album.</i>

A B C D In

A	B	C	D							
				1. In quid; quâ aptè respondetur ad quæstionem, quid res sit. i. Top. V. s. 6. v. g. Petrus est homo. Non omnis prædicatio essentialis est in quid, sed quædam est in quale, nempe quando differentia prædicatur.						
				2. In quale; quâ aptè respondeatur ad quæstionem qualis res sit, v. g. homo est albus. Nor.						
				<table border="0"> <tr> <td style="vertical-align: top; padding-right: 5px;">1.</td> <td style="padding-right: 5px;">Differt ab accidentalibus, quia (a) quædam in quale est essentialis (b) quædam accidentalibus non est in quale, sed v. g. in Ubi, quid facit &c. us; Petrus est in Templo, concionatur. Conf. Porph. Ifag. c. II. s. 16. c. X. s. 5. c. XVI. s. 2. Arist. 4. Top. c. I. s. 3.</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: top; padding-right: 5px;">1.</td> <td style="padding-right: 5px;">In quale essentiali; quando id quod prædicatur, in quale, est subiecto essentiali, ut: homo est rationalis.</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: top; padding-right: 5px;">2.</td> <td style="padding-right: 5px;">In quale accidentali; quando id quod in quale prædicatur, subiecto non est essentiali.</td> </tr> </table>	1.	Differt ab accidentalibus, quia (a) quædam in quale est essentialis (b) quædam accidentalibus non est in quale, sed v. g. in Ubi, quid facit &c. us; Petrus est in Templo, concionatur. Conf. Porph. Ifag. c. II. s. 16. c. X. s. 5. c. XVI. s. 2. Arist. 4. Top. c. I. s. 3.	1.	In quale essentiali; quando id quod prædicatur, in quale, est subiecto essentiali, ut: homo est rationalis.	2.	In quale accidentali; quando id quod in quale prædicatur, subiecto non est essentiali.
1.	Differt ab accidentalibus, quia (a) quædam in quale est essentialis (b) quædam accidentalibus non est in quale, sed v. g. in Ubi, quid facit &c. us; Petrus est in Templo, concionatur. Conf. Porph. Ifag. c. II. s. 16. c. X. s. 5. c. XVI. s. 2. Arist. 4. Top. c. I. s. 3.									
1.	In quale essentiali; quando id quod prædicatur, in quale, est subiecto essentiali, ut: homo est rationalis.									
2.	In quale accidentali; quando id quod in quale prædicatur, subiecto non est essentiali.									
				2. Contra naturam, seu indivisa; quando subiectum inest prædicato, v. g. album est homo, rationale est animal, risibile est rationale.						
				1. Connotativa, seu per accidens; quando duo accidentia, quorum neutrum alteri inest, de se prædicantur, v. g. album est dulce, calidum est siccum.						
				2. Identica; in quâ prædicatum & subiectum idem significant eodem significandi modo, v. g. ensis est gladius, homo est homo. Dicitur eodem significandi modo. Hinc ubi definitio de definito prædicatur, non est prædicatio identica: quia, licet termini quoad rem idem notent, diversus tamen est significandi modus. Definitio essentiali significat distinctè, definitum confusè. i. Phys. t. 5.						
				1. Concomitativa; quando unum de altero prædicatur in recto idè tantum, quia unum cum altero necessario existit, v. g. unius generatio est alterius corruptio. Beatus exitus ex hac vitâ est introitus in æternam. Dicitur in recto; quod si concomitans ponatur in obliquo, fit prædicatio propria, v. g. generatio unius existit simul cum alterius corruptione.						
				2. Causalis; in quâ effectus de causâ, vel causa de effectu in abstracto, & casu recto dicitur, v. g. vulnus in corde est mors. Dicitur in abstracto & casu recto. Si enim alterum in concreto vel obliquo ponatur, fit prædicatio propria.						
				1. Intrinseca; quando forma prædicati reverâ inest subiecto, de quo dicitur, v. g. homo est doctus: nam doctrina inest ei, de quo doctum dicitur.						
				2. Extrinseca; quando forma prædicati non inest reverâ subiecto, v. g. paries est visus: forma denominans visus est visio, quæ non est in pariete, sed in animali.						
				1. Usitata; cui similes natura suppeditat.						
				2. Inusitata; cui similes natura non suppeditat, v. g. quando disparata nominibus substantivis in casu recto & proprie de se dicuntur, ut: DEUS est homo.						

TAB.

19.
TAB. XV.

DE

ENUNCIATIONIS SIMPLICIS AFFECTIONIBUS.

1. Subalterna Propositiones sunt duae enunciationes eodem subiecto & praedicatione constantes, quarum una universaliter, altera particulariter affirmat vel negat, v.g. O. homo est animal. Q. homo est animal. N. homo est lapis. non O. homo est lapis. Universalis subalternans, particularis subalternata dicitur.

- 1. Quoties vera est subalternans (universalis) toties vera est subalternata (particularis) non contra; e.g. si haec vera est: O. homo est doctus, vera etiam est ista: Q. homo est doctus, non contra.
- 2. Quoties falsa est subalternata (particularis) toties falsa est subalternans (universalis) non contra; e.g. si haec falsa est: Q. homo est doctus, falsa quoque est ista: O. homo est doctus, non contra.

1. Definitio. Oppositio est pugna duarum enunciationum, quarum quod una affirmat, altera negat. Ut proinde propositiones categoricae sint revera oppositae, debent esse 1. ejusdem de eodem. 2. verae & verae, secundum idem. 3. verae & verae, ad idem. 4. verae & verae, similiter, & non aequivoce s. ἐν ἑνὶ ὄντι κρινοῦ, de eodem tempore. 1. de Elench. c. 5. 4. Praeter una sit affirmans, altera negans. Hinc ista: O. homo est rationalis, O. homo est irrationalis; non sunt revera & formaliter, sed tantum virtualiter oppositae.

- 1. Subcontraria: est inter duas enunciationes particulares (quarum se una affirmat, altera negat) Notetur
- 1. intelliguntur hic propositiones, quae non sicut cum excessu particulariter, v.g. Q. homo est doctus. O. homo non est doctus. Q. corpus est lapis. Non omne corpus est lapis.
- 2. Subcontrariae non sunt revera oppositae (cum non loquantur de eodem) sed tantum verae & verae secundum dictionem & nominatentum, i. Prior. c. 15.
- 3. Regula: Subcontrariae non possunt esse simul falsae, possunt tamen esse simul verae.

- 2. Contraria: est inter duas enunciationes universales (quarum se una affirmat, altera negat) ubi ob-
- 1. Regula: Contrariae nunquam sunt simul verae, possunt tamen esse simul falsae, v.g. O. homo est doctus. N. homo est doctus. O. homo videt. O. homo non videt.
- 2. Contrarias imitantur illae, quae cum excessu ultra medium particulares dicuntur, v.g. Plerique homines sunt docti. Plerique homines non sunt docti: quae nunquam simul verae, falsae tamen esse possunt. Quae vero sunt particulares cum excessu non ultra medium, interdum verae, interdum falsae esse possunt simul.

1. Inter universalem & particularem (affirmantem & negantem) v.g. O. homo est animal. Q. homo non est animal. N. homo est lapis. Q. homo est lapis. Intelligenda est particularis simpliciter. Et enim, quae cum excessu particularis est, non potest contradici per propositionem universalem, sed tantum modo contradicendi generali (tertio scilicet.)

2. Inter duas singulares (affirmantem & negantem) v.g. Petrus est doctus. Petrus non est doctus.

3. Inter quaslibet enunciationes, quarum una ab altera per solam negationem totum enunciationis praefixam discrepat. Est enim vulgaris canon: non est melior contradicito, quam totum enunciationis negationem praefrigere (addo) vel praepositam removere. v.g. Plerique homines sunt docti; Non plerique homines sunt docti. Omnia entia sunt creata. Non omnia entia sunt creata. Quaedam entia sunt increata. Non, quaedam entia sunt increata. Non debet a. negatio ad verum sequentem trahi, sed ab ea distingui, ita ut destruat totam enunciationem & exponatur per: non est verum. v.g. si dico: Solus Pontifex est caput Ecclesiae. Non solus Pontifex est caput Ecclesiae; non sunt contradicitoria; sed ita: non, solus & c. i. e. non est verum: quod solus & c. homo est affinis. non contradicito: non homo & c. sed: non, homo est affinis. Priores duo contradicendi modi sunt speciales & non quadrat ad omnes enunciationes, ultimus autem est generalis in omnibus omnium propositionibus locum habet.

Regula: Contradictoriae nec possunt esse simul verae, nec simul falsae; Sed contradicitoria altera vera, altera falsa est.

Affectiones enunciationis simplicis

A

C 2

Defi-

A

3. Aequipollentia, eajus adducend.

1. Definitio. Aequipollentia est enunciationum eodem subiecto & predicato constantium, aliis tamen particulis discrepantium in sensu convenientia. Particula, quibus aequipollentes distant, sunt negatio & signum. Nam i. si aequipollentia per additam negationem. 2. Diversa requiruntur signa ad propositiones, quae aequipollentes reddi debent. Quibus vero sunt eadem signa, illa secundum aequipollentiae leges ad eundem sensum redactae, non sunt aequipollentes, sed plane eadem. Huc ergo non pertinet ha subalterna: O. homo est doctus. non o. homo non est doctus; contradictoria: O. homo est doctus, non o. homo est doctus; contraria: O. homo est doctus, o. homo non est doctus; subcontraria: Q. homo est doctus, Q. homo non est doctus.

- 1. Contradictoria. si alteri proponatur negatio, v. g. O. homo est animal. Nō Q. homo nō est animal.
- 2. Contrariae & subcontrariae. si copula praefigatur negatio, v. g. N. homo non est animal. Q. homo est animal. Non o. homo nō est animal. O. homo est animal. Non Q. homo non est animal.

1. Secundus versum: Prae Contradic. Post Contrar: Prae, postquē Subalter.

4. Consecutio seu aequipollentia improprie dicta, quae

1. Est inter enunciationes eiusdem quantitatis, & subiecti, quarum una finiti altera infiniti praedicati est. In omni consecutione praedicatum totaliter infinitum esse debet (de infinitatione vid. Tab. 12.) & illa enunciationes, quarum praedicatum ex parte tantum infinitum est, sequuntur leges propositionum finitarum. Quae si observentur, perpetua est consecutio. 1. Affirmantem finitam & negantem infinitam, v. g. homo est animal, E. homo non est non animal. Adam potuit non peccare, E. Adam non est is qui non potuit non peccare. 2. Affirmantem infinitam & negantem finitam, v. g. homo non est lapis, E. homo est non lapis. Petrus non est homo damnatus. E. Petrus est is qui non est homo damnatus.

1. Definitio. Conversio est mutatio terminorum enunciationis, quae ex praedicato fit subiectum & ex subiecto praedicatum, manente qualitate & veritate, v. g. O. homo est animal, E. Q. animal est homo. Quae convertitur, conversa & altera in quae convertitur, convertens dicitur.

- 1. Per simplicem terminorum translatione: in qua termini sine ulla mutatione translocantur; quae proprie est conversio, & ante definita. Estque duplex
 - 1. Simplex; in qua servatur eadem quantitas; convenit haec universali neganti & particulari affirmanti; E. & I. v. g. N. homo est lapis. E. N. lapis est homo. Q. homo est doctus. E. Q. doctus est homo.
 - 2. Per accidens; in qua mutatur quantitas; convenit haec universali affirmanti & neganti A. & N. v. g. N. homo est lapis. E. Q. lapis non est homo. O. homo est animal. E. Q. animal est homo.

5. Conversio: ubi proponenda

1. Definitio. Conversio per contrapositionem potest definiti, quod fit ea, quae translocantur termini enunciationis, ut simul vel servata qualitate, uterque terminus, vel qualitate mutata, solum praedicatum contraponatur, i. e. loco illius terminus contradictorius ponatur: Nam Contraponere terminum, est contradictorium terminum adhibere (consul. Tab. X.) v. g. O. homo est animal, convertitur ita: O. non animal est non homo, & ita: Quicquid non est animal, non est homo. Q. homo non est doctus, ita: Q. non doctus non est non homo; & ita: Q. non doctus est homo.

- 1. Simplicem; in qua servatur quantitas; convenit haec universali affirmanti & particulari neganti A. & O. Exempla iam sunt allata.
- 2. Per accidens; in qua mutatur quantitas; convenit haec universali affirmanti & neganti A. & E. v. g. O. homo est animal. E. Q. non animal est non homo, seu: Non est homo. N. homo est lapis. E. Q. non lapis non est non homo, seu: est homo.

3. Annotatio. Conversio convenit etiam propositionibus singularibus; in compendii tamen solum universalium & particularium, quae saepius occurrunt, & ad probandam syllogismorum imperfectorum bonitatem adhibetur, conversio proponitur: ad quam felicitus memoria impripiendam possunt bi notari versus:

Est simpliciter convertitur, Ant E per accid: Est A cum salto debes convertere contra.

TA

313

TAB. XVI.

DE

ENUNCIATIONE COMPOSITA.

1. Synonymia. Vocatur aliis enunciatio conjuncta, hypothetica.

1. Copula enunciationis compositae est conjunctio, seu conjunctio, v. g. si, aut, & quia, sed. Copula a. verbalis in enunciatione composita est minus principalis. Unde etiam ex negatione verbo addita de qualitate enunciationis compositae non est judicandum.

1. Copula principalis.

Nota

2. Conjunctio non semper est copula principalis.

1. Conjunctio immediate respondens particulae potentiae interrogantis, nunquam est principalis copula; v. g. Quiquid est aut rationale aut irrationale, est animal. O. quod si progreditur, duobus utitur pedibus, est homo.

2. Conjunctio absolute (& sine particula interrogativa) posita saepe vel pro principali, vel pro minus principali haberi potest, pro lubitu, v. g. Petrus est doctus aut indoctus. Petrus est homo & animal.

2. Partes integrales immediate

3. Partes materiales principales: Sunt integrae enunciationes, quas copula principalis conjungit; interdum simplices, interdum compositae, v. g. Si id quod est longinquo video, est vel rationale, vel irrationale. id quod est longinquo video, est vel homo vel brutum.

3. Negatio. Quae non est pars necessaria. Copulam conjunctivalem afficit seu negat, si toti enunciationi, vel saltem copulae immediate praefigatur, v. g. Petrus non aut doctus est aut indoctus. Non si Petrus est homo, est alius O Sermo vero est de illa copula, quae non est posita post primum enunciationis membrum. Sic enim non loquimur: Petrus doctus est, non aut doctus.

3. Definitio. Enunciatio composita est, quae constat pluribus enunciationibus tanquam praecipuis sui partibus; sive cujus copula principalis est aliqua conjunctio. Dicitur: 1. Pluribus enunc. Non duabus; quia saepe plures sunt, quam duae: quae tamen non semper explicite ponuntur, v. g. Petrus si est homo, est animal's posterior non habetur tota, utpote cujus subjectum ex antecedente relinquatur subaudiendum. 2. praecipuis; propter enunciationem simplicem, quae etiam potest in se plures habere enunciationes, ita tamen ut non haec, sed termini sint partes principales & per copulam principalem connectantur, v. g. Petrus est animal, si Petrus sentit, ubi partes principales sunt subjectum & predicatum, ad quod tota spectat conditio. Eadem tamen pro lubitu haberi potest pro composita enunciatione & To si pro copula principali: quod & in aliji usu venit. Datur proinde enunciatio simplex de extremo conjuncto, cujus aliquis terminus conjunctionem in se includit; est, pro diversitate conjunctionum alia de extremo conditionato, disjuncto, copulato &c. Add.

Enunciationis compositae

A Tab. XIV.

A

4. Species sunt
variae: quae
syllogismum
compositum in-
grediuntur,
sunt

5. Divisio. Ratione
qualitatis
alia est

1. **Conditionalis**, s. *hypothetica* (strictè hæc vocè acceptâ) cujus partes principales connectuntur per particulam conditionalem, v. g. *si nisi, quæ si conditionaliter sumatur, valet, si non.* Partes materiales (sua membra) habet duas, 1. Antecedens, quod est enunciatio, quæ supponitur, seu cum conditione effertur: 2. Consequens, est enunciatio, quæ antecedenti adjicitur, v. g. in hæc: Si Petrus est homo, est animal, antecedens est: Petrus est homo; consequens: Petrus est animal.

2. **Disjunctiva**; cujus partes principales connectuntur per particulam disjunctivam: *Aut, vel, &c.* v. g. Petrus est doctus aut indoctus. Enunciationis disjunctivæ membrorum non est certus numerus.

3. **Copulativa**; cujus partes principales connectuntur per particulam copulativam; *&, atq;, &c.* v. g. Petrus est homo & animal. Hujus quoq; partium non est certus numerus.

1. **Affirmans**; cujus copula non negatur, v. g. si homo non est animal, non sentit. Nisi Petrus sentit, non est animal.

2. **Negans**; cujus copula negatur, v. g. non si homo est animal, est lapis. Petrus non aut doctus est aut indoctus.

1. **Conditionalis vera est**, in quâ est consequentia consequentis ex antecedente. Falsa; in quâ consequens ex antecedente non sequitur.

2. **Disjunctiva, ut vera sit, non quidem omnium partium enumeratio, repugnantia tamen requiritur.** Estq; vera, cujus una tantum pars vera est, v. g. homo est animal, aut planta. Falsa, cujus nulla pars, vel unâ plures verae sunt, v. g. homo aut asinus est aut equus. Homo vel animal est, vel corpus, vel equus. Probat̃ dicit̃. quod sæpè enunciatio vera sit, si pro simplici predicat̃i disjuncti habeatur; sed falsa, si habeatur pro compositâ, v. g. O. homo est doctus aut indoctus.

3. **Copulativa vera est**, cujus omnes partes verae sunt, v. g. Petrus est homo & corpus. Falsa, in quâ non omnes partes verae sunt, v. g. Petrus est homo & lapis.

1. **Affirmativa**

2. **Vera vel falsa. Equidem**

2. **Negativa composita enunciatio vera est**, cujus opposita est falsa. Falsa, cujus opposita est vera.

6. **Oppositio.** *Sola oppositio contradictoria convenit enunciationibus compositis; estq; inter affirmantem & negantem, v. g. non si homo est animal, sentit. Si homo est animal, sentit. Reliquæ oppositionis species & affectiones enunciationis non conveniunt enunciationi compositæ.*

TA.

TAB. XVII.

DE

ENUNCIATIONE MODALI.

1. Dicitur; est enunciatio, cui modus additur.
2. Modus. *Qui h. l. non sumitur late pro quacvis voce determinante, sed stricte pro voce, quæ determinat, quomodo prædicatum subiecto infit vel non infit. Tales modi numerantur quatuor, necesse, impossibile, possibile, contingens. Huc pertinet per se & per accidens: quæ tamen in necessario & contingenti includuntur. Non autem sunt proprie dicti modi i. verum & falsum, quia non dicunt quomodo aliquid infit, vel non infit, sed simpliciter dicunt aliquid inesse vel non inesse. 2. credibile, opinabile &c. quia non dicunt, quomodo aliquid alicui infit, sed quomodo se habeat ex opinione hominum.*
1. Nomen: habet à modo. In modali enim enunciatione duo reperitur
2. Definitio. Modalis enunciatio est, quæ quomodo prædicatum subiecto infit vel non infit, pronunciat. v. g. possibile est hominem esse album. Fit autem id, non quoties modus in enunciatione ponitur, sed quando modus afficit copulam dicti principalem: quando autem i. copulam minus principalem afficit, 2. vel cum enunciationis termino constructur, 3. vel fit terminus, ita ut eo remoto, non maneat integra enunciatio, non fit enunciatio modalis, e. g. cum dico: I. Quicquid contingenter ambulat est homo; 2. Hæc est propositio necessaria; 3. Contingens non est necessarium.
3. Quantitas; duplex spectari potest
1. Una ex parte dicti: quæ ex Tab. XIII. cognoscenda, in quâ, quæ enunciatio universalis &c. fit, dicitur.
2. Altera ex parte modi: cuius respectu universalis est, quæ modum universalem (necesse vel impossibile) habet. Particularis, quæ habet modum particularem (possibile vel contingens) v. g. hæc: possibile est O. hominem federe. ex parte dicti universalis, ex parte modi particularis est.
4. Qualitas; duplex etiam spectari potest
1. Una ex parte dicti: de quâ supra Tab. XIII.
2. Altera ex parte modi: cuius ratione negans est, ubi est modus negatus; affirmans, ubi modus non est negatus. Vulgo autem habentur omnes quatuor modi pro affirmantibus, qui additâ negatione fiunt negantes: modus tamen impossibile negans est.
1. Contradictoria idem dictum & modos contradicentes habent, v. g. possibile est hominem federe; non possibile est, hominem federe.
1. Singulare: i. e. propositio singularis: sunt
1. Contraria: quæ eosdem modos universales & dicta contradicentia habent, v. g. Impossibile est Socratem federe, impossibile est Socratem non federe.
2. Subcontraria: quæ eosdem modos particulares & dicta contradicentia habent. v. g. possibile est Socratem federe, possibile est Socratem non federe.
2. Communis, scilicet
1. Contraria eundem modum universalem; subcontraria eundem particularem habent.
2. Dicta in propositionibus de modo, necesse, sint verè opposita, i. e. vel contraria vel contradictoria; in reliquis (i. e. quæ alium modum habent) vel contradictoria vel subcontraria. e. g. hæc sunt contraria: necesse est, O. hominem esse doctum. necesse est, N. hominem esse doctum. Subcontraria: possibile est, Q. hominem esse animal, possibile est, Q. hominem non esse animal.
5. Oppositio: ubi nota
1. Modi omnes sint ejusdem quantitatis. Fit autem ex universalis particularis, & contra, per negationem præpositam.
2. Dicitur enunciationis de modo necesse contradicat reliquarum dictis.
- Necesse est O. hominem esse animal.
- Impossibile non contingens (non esse animal non possibile) mal.
6. Equipollentia: de quâ duæ regulæ notande
7. Conversio contingentis in oppositam qualitatem, quæ fit ita, ut sola dicti qualitas mutetur, v. g. Contingit O. hominem vigilare. Contingit N. hominem vigilare. Contingit Q. hominem esse doctum. Contingit Q. hominem non esse doctum. Prior. c. 13.

TAB.

ENUNCIATIONE EXPONIBILI.

1. Definitio. Enunciatio exponibilis est, quæ ob syncategorema aliquid obscura existens, expositione indiget. Nomen habet ab expositione: quæ plerunq; sit per alias enunciationes, quas exponibilis virtute sua in se continet, composita unâ, & quidem copulativa comprehensas. Dico: plerunq;. Expositio n. sit interdum brevioris causâ per simplicem unicam, interdum non aliter fieri potest, v.g. equus quatenus equus non est albus, per unicam exponitur: Equus non est albus ideo, quia est equus. Syncategorema illud absolute debet poni: junctum v. particula relativa exponibilem facere non censetur v. g. Quædam, quæ tantum decem sunt, sunt predicamenta.
1. Definitio. Exclusiva est, quæ signum exclusivum habet; qualia sunt: solus, duntaxat, tantum: quorum natura est, non excludere concomitantia, sed tantum opposita.
1. Exclusivi subjecti; quando particula exclusiva afficit subjectum; & sic excludit omnia alia subjecta à participatione predicati, v.g. Solus Deus est æternus.
2. Exclusivi predicati; quando particula exclusiva afficit predicatum; & sic excludit omnia alia predicata à participatione subjecti, v.g. elementa sunt tantum quatuor. Possit interdum una propositio ob diversam pronuntiationem pro exclusivâ exclusi subjecti & predicati haberi, & tum diversissimus sensus oritur, v.g. Predicamenta tantum sunt decem, hæc si exclusiva exclusi predicati habetur, vera; sin exclusi subjecti, falsa est.
3. Exclusivi signi universalis; quando particula exclusiva afficit signum particulare; & sic universalitatem excludit, v.g. tantum quidam homines salvantur.
2. Exceptiva; quæ constat signo exceptivo. Talia sunt: præter, præterquam, nisi & verbum exipio. Omnis exceptiva universalis est. Nam 1. exceptio non potest fieri nisi à toto. Hinc inepta est hæc: Aliqua regio exceptâ Italiâ, est ferax ingeniorum. 2. exceptio debet fieri ab eo, sub quo aliquid continetur. Hinc inepta est hæc etiam propositio: O, homo præter lapidem est rationalis, quia lapis sub homine non continetur.
1. Quid sit? Est ea, quæ constat signo reduplicativo; qualia signa sunt: quâ, quatenus, in quantum, quoad &c.
1. Reduplicativæ; sic notat causam propter quam predicatum convenit subjecto, v.g. si dico: homo quatenus rationalis est rationalis. De reduplicante sic acceptâ loquitur regula: A quatenus ad omne (in affirm. propos.) V. conseq.
2. Specificativæ; sic notat partem, vel rationem secundum quam predicatum alicui convenit, vel causam sine quâ non; e.g. homo quâ pedes est claudus; corpus naturale, quatenus naturale, est objectum Phisices. Ignis quâ prope est, calefacit.
4. Comparativa; quæ constat signo comparationis, posito vel explicite & formaliter v.g. Petrus est magis doctus quàm Paulus; vel implicite & virtualiter in comparativo, v.g. Petrus est doctior Paulo.
1. Exclusiva exponitur per duas, quarum prior est tota enunciatio, quæ remanet, remotâ exclusivâ particula, cum negatione illam afficiente: v.g. Solus homo est rationalis, i. e. homo est rationalis, & qui non est homo, non est rationalis. O, æthiops est tantum niger, i. e. O, æthiops est niger, & qui color non est niger, de æthiops non potest predicari. Non solus Pontifex est caput Ecclesiæ, i. e. Pontifex est caput Ecclesiæ, & quidam qui non est Pontifex, est caput Ecclesiæ.
2. Exceptiva exponitur per tres, quarum prima universalis; secunda universalis vel singularis, tertia indefinita vel singularis est. v.g. O, animal præter hominem caret virtute, i. e. O, animal, quod non est homo, caret virtute; & O, homo est animal; & homo non est expertus virtutis, N. ens est æternum nisi Deus, i. e. N. ens, quod non est Deus, est æternum; & Deus est ens; & Deus est æternus.
3. Limitativa exponitur ita, ut particula reduplicativa accepta, per causalem; notans causam sine quâ non, per conditionalem; notans partem vel rationem quandam, partem vel rationis illius determinatione declaratur, v.g. homo ideo est rationalis, quia est rationalis. Ignis si prope est, calefacit. Homo ratione pedum est claudus.
4. Comparativa exponitur hoc modo: Petrus est doctior Paulo, i. e. Doctrinâ enim superat.

Enunciationis Exponibilis

1. Exclusiva: cuius not.

2. Species Exclusiva: alia est

2. Divisio: Alia est

3. Reduplicativa: ubi notand.

3. Expositio.

1. Definitio. *Suppositio* est vocis in oratione perfecta positæ pro alio aut alius usurpatio. *Esse* vox *suppositiva* alia propria, ut Petrus; alia communis, quæ vocat essentiam communem, sive multiplicatur sive non, ut: homo, animal, Deus. Communis duplex habet significatum, immediatum, quod est ipsa natura communis; & mediatum, quod sunt inferiora & denominata. (quæ quid sint, vid. Tab. 3.) *Suppositio* tamen à significatione strictè acceptâ differt; quia (1.) hæc omni voci significatiua convenit, *suppositio* non item; ut g. adverbia, præpositiones & conjunctiones non supponuntur, quia non usurpari possunt pro alio, aut alius. (2.) significatio eadem manere potest, ut si dixeris *suppositio*. Una enim vox significatiua diversimodè potest supponi.

Eius præpositivæ.

2. Distinguitur in

1. *Materialem*: quando vox accipitur pro seipsâ (adeoq; hæc non est proprie dicta *suppositio*, quia supponi est in locum alterius substitui.) Ita homo supponitur h. l. homo est bisyllabum. Dicitur aliâ *suppositio* Technica, quasi dolosa & ad fallendum apta. Documentum pro eâ cognoscendâ hoc est: Cui voci præponitur articulus græcus in genere neutro, item: hæc vox, verbum, vel simile quid; aut eodem sensu manente præponi potest, ea supponitur materialiter.

1. Propria; quando vox accipitur proprie, ut g. Vulpes est quadrupes.

2. Impropria; quando vox accipitur improprie; ut vulpes, si dico: Herodes est vulpes.

1. Singularis, s. discreta; quando vox accipitur pro unâ tantum re singulari; quomodo supponitur & propria & appellatiua nomina, e.g. subiectum in hâ: Petrus est homo. Sol jam splendens in prænomina demonstratiua: Hoc est animal, &c.

1. Simplex; quæ est acceptio vocis communis pro eo, quod immediate significat, i. e. pro naturâ communi: quomodo huius subiectum supponitur: homo est species.

1. Definitio. *Suppositio personalis* est acceptio vocis communis pro eo, quod mediatè significat, i. e. pro inferiorib; aut denominat. Mediatorum vocum communium significatorum enumeratio dicitur Descensus; cuius quatuor species paulo post declarantur.

2. Documentum: O. terminus communis sunt in plurali, vel cum signo, vel cui manente eodem sensu signum adit potest, supponitur personaliter.

1. Definitio. *Suppositio universalis* est acceptio vocis communis pro significatis copulatiue enumerandis, i. e. mediante particula copulatiua, copulatiue acceptâ, sive necente integras enunciationes: quæ enumeratio dicitur Descensus copulatiuus. Sic supponitur subiectum huius: O. homo est animal, cum sensu sit: Hic homo est animal, & ille homo est animal, & ille &c.

1. Absoluta s. naturalis, quando nulla intelligitur exceptio.

2. Accommodata s. accidentalis, quando aliqua intelligitur exceptio, ut g. cœlum tegit omnia, sibi, præter se.

1. Pro generibus singulorum; quando sumitur vox pro generibus s. speciebus, non autem pro omnibus individuis, ut g. O. animal terrestre fuit in arcâ Noæ, i. e. omne genus seu species animalium &c.

2. Pro singulari generum; quando vox sumitur pro omnibus individuis, ut g. O. homo est animal.

2. Copulata s. collectiua; quæ est acceptio vocis communis pro significatis copulatiue enumerandis, i. e. mediante particula copulatiua non integras enunciationes, sed tantum enunciationis partes necentes: quæ enumeratio dicitur Descensus copulatiuus, ut g. in hæc: Elementa sunt quatuor, ita supponitur subiectum, cui sensus sit: Hoc illud, istud & istud tenentur sunt quatuor.

3. Disiunctiva s. determinata; quæ est acceptio nominis communis pro significatis disiunctiue enumerandis, i. e. mediante particula disiunctiua acceptâ, sive necente integras enunciationes: quæ enumeratio dicitur Descensus disiunctiuus. Ita supponitur huius subiectum: Quidam homo est doctus, i. e. aut hic homo est doctus, aut ille homo est doctus, aut ista &c.

4. Confusa s. disiuncta, quæ est acceptio nominis communis pro significatis disiunctiue enumerandis, i. e. mediante particula disiunctiua disiunctiue acceptâ, sive non integras enunciationes, sed tantum partes enunciationis alicuius simpliciter necentes, quæ enumeratio dicitur Descensus disiunctus. Sic huius subiectum supponitur: aliqua navis requiritur ad navigandum, i. e. aut hæc, aut illa, aut ista requiritur &c.

D TAB.

2. Formalem, quæ proprie *suppositio* & ante *est* est. *Esse*.

2. Communis; quæ est acceptio vocis communis non pro unâ re singulari. *Esse*, vel *formalis*, *est* mot.

3. Species (quæ, si ita intelligantur, quando *Suppositio* specierum sit motus, cum reliquæ dicantur *Suppositio* generum) *Esse* enim alia

1. Universalis, copulatiua citum & disiunctiua dicitur: copulatur.

2. Subdiuisiva, alia est

2. Indirectos; in quibus terminus minor concluditur de maiore, scilicet in conclusione immediatâ. Ubi not.

- 1. Quod dicitur: in conclusione immediatâ. Nam licet in mediâtâ conclusione minor de maiore predicari possit, non tamen sic notus modus indirectus: quia nova conclusio non facit novum modum. 2. Prior. c. 1. §. 2.
- 2. Hinc errant, qui Baralip, Celantes & Dabitis, pro modis indirectis habent. Sunt n. ipsi modi Barbara, Celarent & Darii, sed cum conclusione mediâtâ.
- 3. In 2. & 3. fig. non debent admitti modi indirecti. Nam si qua eorum exempla adferuntur, in eis prima propositio commodè habetur pro minore, ut ita sint in modo directo, v.g. Q. homo est animal. N. homo est lapis. E. Q. animal non est lapis; non est in novo modo Frisemo, sed in Ferison.
- 4. Hinc duo tantum sunt modi indirecti, nempe in 1. fig. Papefmo & Frisefmo. Exempla eorum sunt: O. homo est animal. N. lapis est homo. E. Q. animal non est lapis. Q. homo est albus. N. corvus est homo. E. Q. albus non est corvus.

1. Generales; que omnibus figuris sunt communes.

4. Regule

- 1. Ex puris negativis nihil sequitur. v.g. N. campana est baptizanda. N. infans est campana. E. N. infans est baptizandus. N. impius salvatur. Pius non est impius. E. Pius non salvatur.
- 2. Ex puris particularibus nihil sequitur. Vel melius: In quôvis syllogismo altera præmissarum debet esse generalis; in Disamis & Bocardo minor; in modis reliquis major. Sit verò maximè universalis, vel acû vel potentia, i. e. Signum universale debet mediâtè præpositum esse, nomini subiecti, vel saltem mediâtè posse præponi, salvâ veritate. Hinc peccat illi, (1.) qui concludunt ex puris particularibus. (2.) Item sequens: Essentia divina est Pater. Essentia divina est Filius. E. Filius est Pater; quia major non est, nec potest fieri universalis, salvâ veritate. Nam falsum est: O. quod est essentia divina, est Pater: quia etiam Spiritus S. est essentia divina, non tamen Pater. Eiusdem farinae est hoc: Hic ens est ferreus. Hic ens est ferrum. B. ferrum est ferreum. Similiter (3.) nec in hoc major sufficienter universalis fieri potest: O. homo necessariò est animal. Deus est homo. E. Deus necessariò est animal. Si n. dico: O. quod est homo, necessariò est animal; falsum dico. (4.) Ex hoc fundamentò responderi optimè potest ad hoc: O. Philosophus est sciens. O. Philosophus est homo. E. Q. homo est sciens; in quo ex necessariò inferitur contingens conclusio, quod vitiosum. Nempè major non est sufficienter universalis, & si universalior reddatur h. m. O. quod est Philosophus, est sciens, sit contingens.
- 3. In syllogismo non debent esse plures, nec pauciores termini, quàm tres. Fiant a. diversi termini: I. quando non manent eadem voces, v. g. (1.) qui non est animal, non est (2.) homo. (3.) lapis non est (4.) animal. E. lapis non est homo. Item: O. animal si est rationale, est risibile. A. finis est animal, si est rationalis. E. A. finis est risibilis. II. quando vocis significatio aut suppositionis genus mutatur. Nam mutato genere suppositionis, non valet consequentia. E. g. Qui credit, salvatur. Diabolus credit. E. Diabolus salvatur. O. vulpes est quadrupes. Herodes est vulpes. E. Herodes est quadrupes. Animal est genus, homo est animal. E. homo est genus.
- 4. Medius terminus non debet ingredi conclusionem; quatenus talis. Potest interim eam ingredi, ut est pars majoris vel minoris termini, v. g. O. animal sentit. Animal rationale est animal. E. Animal rationale sentit.
- 5. In conclusione non fit plus nec minus, quàm fuit in præmissis, i. e. major & minor terminus ex præmissis sunt repetendi in conclusione, sine ullâ additione & deductione. Hinc peccat: Quicumq; non est animal, non est homo. Petrus est homo. E. Petrus non est animal, quia subiectum majoris est: is qui non est animal, quod in conclusione mutilatè repetitur. In hoc: Paulus fuit raptus in paradysum. Paulus fuit raptus in carcerem. E. carcer est paradysus, major & minor mutilatè repetitur in conclusione.
- 6. Conclusio sequi debet partem debiliorem. Loquitur regula de quantitate & qualitate; estq; enunciatio particularis universalis, & negans affirmans debilior: si igitur præmissa aliqua est negans; etiâ conclusio negans; sin particularis, conclusio etiâ particularis esse debet.
- 7. In primâ (in modis directis) & secundâ figurâ major fit (summè) universalis, 2. In primâ (in modis directis) & tertiâ figurâ minor fit affirmans.
- 3. In secundâ figurâ ex puris affirmantibus nihil sequitur. Hinc peccat: O. id est bipes, quod est homo; gallina est bipes. E. gallina est homo.
- 4. In tertiâ figurâ conclusio fit particularis. Tolerantur tamen quidam syllogismi contra tres ultimas regulas peccantes ob materiam: quia constant præmissa simpliciter convertibili, adeoque veritate sunt in modo legitimo, e. g. in hoc: O. homo est rationalis. Petrus est rationalis. E. Petrus est homo; major salvâ veritate, potest converti: O. rationale est homo; & tunc fit syllog. 1. fig. in modo Darii.

1. Speciales; que non omnibus figuris sunt communes.

TAB. XXI.

28.

DE

SYLLOGISMI CATEGORICI DIVISIONIBUS.

1. Terminorum. Est alius	1.	1. Finitus; qui constat terminis finitis.
	2.	2. Infinitus; qui constat termino aliquo infinito.
	1.	1. Rectus; cujus termini omnes sunt casus recti.
	2.	2. Obliquus; cujus aliquis terminus est obliquus. De cujus forma Logici nonnullas tradunt regulas: quibus opus non est. Tarsissima vero & facilior via bonitatem ejus cognoscendi est, ut casus obliqui marentur in rectos, & termini implicite positi, explicite ponantur.
	1.	1. Communis; cujus medius terminus est quid universale.
	2.	2. Singularis; cujus medius terminus est quid singulare, v. g. Petrus est homo. Q. alium est Petrus. E. Quoddam alium est homo. Tali probe non in sola tertia figura datur, estque syllogismus proprie dictus. Vulgo vocatur & Soteris, Expositio; syllogismus expositivus, quia creditur, per eum tertia figura consequentia, quemadmodum per reductionem, evidens reddi & exponi posse: Quod tamen falsum. Quando enim in locum termini universalis substituo singularem, per id eadem conclusio non probatur medio, bonitas vero syllogismi communis nequaquam redditur evidenter.
2. Conclusio-nis; alius est	1.	1. Directus; qui est in modo directo, i. e. in quo major concluditur de termino minore.
	2.	2. Indirectus; qui est in modo indirecto.
	1.	1. Universalis; cujus conclusio est universalis.
	2.	2. Particularis; cujus conclusio est particularis.
	1.	1. Affirmativus; cujus conclusio est affirmans.
	2.	2. Negativus; cujus conclusio est negans.
3. Propositionum; alius est	1.	1. Purus; qui constat meris propositionibus puris, seu de inesse.
	1.	1. Definitio. Syllogismus modalis est, qui constat aliqua enunciatione modali.
Syllogismu categoricu varie dividitur: ratione	1.	1. Purus; Syllogismus Modalis purus est, cujus propositiones omnes eundem modum habent, v. g. Necessesse est, O. hominem esse animal. Necessesse est, Petrum esse hominem. E. Necessesse est, Petrum esse animal.
	2.	2. Mixtus; Syllogismus modalis mixtus est, cujus propositiones non omnes modales sunt, vel diversos habent modos, v. g. Necessesse est, O. hominem esse corpus. Contingit, Q. hominem esse doctum. E. Necessesse est, Q. doctum esse corpus.
2. Modalis; cujus ratio advenit vel	1.	1. Syllogismus modalis debet quadrare ad communes syllogismi regulas. Peccat ergo hic: Necessesse est, O. Philosophum esse doctum. Aristoteles est Philosophus. E. Necessesse est Aristotelem esse doctum; quia major non est sufficienter universalis.
	2.	2. Modus impossibile mutat dicti quantitatem & qualitatem: quam alii modi intactam relinquunt. Unde hic: Impossibile est O. animam esse immortalem. Anima rationalis est anima. E. impossibile est animam rationalem esse immortalem; est vitiosus, quia major ejus est particularis negans.
	3.	3. Conclusio quoad modum debet imitari majorem; vel eam, que in reductione major sit; qualis est minor in Difamis ac Camelstres. Hac ergo si pura est, etiam conclusio pura esse debet; & quem ista modum habet, eundem conclusio quoque habere debet. Nunc peccat sequens: O. doctum est homo. Contingit, Petrus esse doctum. E. Contingit, Petrum esse hominem. Regula hac & multas Logicorum regulas comprehendit, & nulli eorum premitur exceptionibus, praesertim in secunda & tertia figura: in quibus utriusque tamen non pauca sunt dubia. Immo tota ex contingentibus ac possibilibus argumentandi ratio si non incerta, intricata magis est, quam utilis.
	1.	1. Perfectus: qui nulla re indiget, ut ejus necessitas appareat, i. Prior. c. i. tales sunt directi syllogismi prima figura.
4. Evidentia; confitentia; quoniam: vel est	2.	2. Imperfectus: qui uno vel pluribus indiget, ut ejus necessitas appareat: tales cum indirectis sunt syllogismi secunda & tertia figura: qui egent reductione, ut eorum consequentia necessitas fiat evidens.

TAB.

TAB. XXII.

DE

FUNDAMENTO FORMÆ IN SYL-

LOGIS MO SIMPLICI:

QVOD SUNT DUO PRINCIPIA PER SE NOTIA, DICTUM DE OMNI ET NULLO.

- Hic dicendum*
- 1. Quid sit
 - 1. Dicitum de omni: *np.* Quicquid prædicatur de omni, id etiam prædicatur de singulis, quæ sub illo continentur; *v. g.* quicquid dicitur de omni homine, id etiam dicitur de Petro, Paulo, &c.
 - 2. Dicitum de Nullo; *nempe:* Quicquid negatur de omni, id negatur etiam de singulis, quæ sub illo continentur, *v. g.* quicquid negatur de omni homine, negatur quoq; de Petro, Paulo, &c.

- 2. Quid dicitum de O. & N. reperitur in syllogismo alio
 - 1. Actum; *videlicet* in syllogismis primæ figuræ directis; dicitum de omni in Barbara & Darii (in *h. n. id.* quod in maiore de omni affirmatur, affirmatur in conclusione etiam de eo, quod sub illo omni in minore subsumitur) Dicitum de Nullo in Celarent & Ferio (in *h. n. id.* quod in maiore de omni negatur, in conclusione etiam de eo negatur, quod sub illo omni in minore subsumitur) qui propter hæc perfecti dicuntur, quæ evidentem habent consequentiam, nulliusq; rei indigent, ut eorum consequentia appareat, 1. Prior. c. 1.
 - 2. Potentiâ: quantum ad perfectum reduci possunt: sic est in secundæ & tertiæ. ut & indirectis primæ figuræ syllogismis, qui propter hæc imperfecti dicuntur. Notanda ergo Reduccionis

- 1. Definitio. Reductio est syllogismi imperfecti ad perfectum tractatio, ut ejus consequentia appareat.
 - 1. Modi syllogismorum imperfectorum reducuntur ad modum primæ, fig. directam ab ead. literâ incipientem, *v. g.* Celare ad Celarent.
 - 2. Media S. Simplicem conversionem, P. conversionem Per accidens, M. Metathesin seu præmissarum transpositionem instituentiam esse notat.
 - 3. Media istæ literæ non ad subsequenterem, sed ad precedentem syllabam referenda sunt. *v. g.* CaM. eS. tres. DiS. aM. iS.
 - 4. Omnes imperfectorum syllogismorum modi, excepto Baroco & Bocardo, reducuntur ostensivæ.
- 2. Per impossibile; quando bonitas syllogismi ostenditur per id, quod adversarius ad absurdum deducitur. Convenit hæc reductio omnibus syllogismis imperfectis, & sic instituitur. Sumitur contradictoria conclusionis, & altera præmissarum adjicitur, ut fiat syllogismus primæ figuræ, & ex iis insertur novæ conclusio, quæ adversario contrariatur. Quæ vero propositio retinenda sit, hi docent reversus:
 - Servat Majorem, variatq; Secunda Minorem, Tertia Majorem variat, servatq; Minorem, Majorem ponit missæ vice Prima Minoris.

- 2. Divisio. Alia est
 - 1. Ostensiva; quando syllogismus imperfectus mutatur in perfectum ita, ut eodem medio inferatur eadem conclusio, vel ejus conversens. *Ubi observ.*
 - 2. Per impossibile; quando bonitas syllogismi ostenditur per id, quod adversarius ad absurdum deducitur. Convenit hæc reductio omnibus syllogismis imperfectis, & sic instituitur. Sumitur contradictoria conclusionis, & altera præmissarum adjicitur, ut fiat syllogismus primæ figuræ, & ex iis insertur novæ conclusio, quæ adversario contrariatur. Quæ vero propositio retinenda sit, hi docent reversus:
 - Servat Majorem, variatq; Secunda Minorem, Tertia Majorem variat, servatq; Minorem, Majorem ponit missæ vice Prima Minoris.

EXEMPLA reduccionis	ostensivæ	& per impossibile:
Dis. Q. homo est doctus.	Da. O. homo est animal.	Ce. N. animal est doctus.
aM. O. homo est animal.	ri. Q. doctum est homo.	la. O. homo est animal.
iS. E. Q. animal est doctum.	i. E. Q. doctum est animal.	rent. E. N. homo est doctus.
CaM. O. corvus est animal.	Ce. N. animal est lapis.	Da. O. corvus est animal.
eS. N. lapis est animal.	la. O. corvus est animal.	ri. Q. lapis est corvus.
tres. E. N. lapis est corvus.	rent. E. N. corvus est lapis.	i. E. Q. lapis est animal.
FaP. O. homo est risibile.	Fe. N. homo est lapis.	Bar. O. risibile est lapis.
eSM. N. lapis est homo.	ri. Q. risibile est homo.	ba. O. homo est risibile.
o. E. Q. risibile non est lapis.	o. E. Q. risibile non est lapis.	ra. E. O. homo est lapis.

TAB.

30.
TAB. XXIII.
DE
SYLLOGISMO COMPOSITO
SEU CONJUNCTO.

1. In syllogismo composito terminum nec certum numerum, nec appellationes in simplicibus syllogismo usuratas habent.
2. Ea tamen præmissa, quæ prior esse solet, commode major & altera minor dici potest, quia illa plus in se includit plerumque, quam altera.
3. Syllogismi compositi species habent peculiare figuras & modos. Quidæ vero nonnulli pro quantitatis & qualitatis diversitate in minore & conclusione diversos inculcant modos, inutile est, quum modus semper bonus sit, ubi major recte informatur.
4. Ponere h. l. eisdem ac repetere propositionem eodem modo, quo habebatur in majore; Removere est contradicere.
5. Reductio compositorum ad simplices non est formalis & perpetua: Scâmeridum impossibile: merito proinde hic omittitur.

1. Definitio. Conditionalis syllogismus est, cujus major est conditionalis.

1. Modo legitimo; qui est solus & omnis, in quo major est affirmans.

1. Una; in quâ posito antecedente (in minore) ponitur consequens (in conclusione) f. proceditur à positione antecedentis ad positionem consequentis, v. g. si dies est, sol lucet. Sed dies est. E. sol lucet.

2. Secundâ; in quâ remoto consequente (in minore) removetur antecedens (in conclusione) f. proceditur à remotione consequentis ad remotionem antecedentis. E. g. si dies est, sol lucet, sed sol non lucet. E. dies non est. Si Bucephalus non est animal, non est equus. Sed est equus. E. est animal.

1. Solam majorem conditionalem habet.

2. Utramque præmissarum habet conditionalem; v. g. si Petrus est homo, sentit. Si Petrus est rationalis, sentit. Hic syllogismus sequitur etiam regulas traditas, & hoc tantum peculiare habet, quod in minore novam adjungit conditionem, in conclusione repetendam.

4. Sophisma: Si N. animal est homo, N. homo est animal. Sed O. homo est animal. E. O. animal est homo. Resp. est in nullâ fig. quia remotio non recte instituitur.

1. Definitio. Syllogismus disjunctivus est, cujus major est propositio disjunctiva.

1. Modo legitimo; qualis est solus & omnis, in quo major est affirmans,

1. Una; in quâ posito unico membro (in minore) removetur reliquum (in conclusione: siæ una fuerit propositio, siæ plures) v. g. Aut dies est aut nox est. Atqui dies est. E. nox non est. Petrus est homo aut planta aut brutum. Sed est homo. E. non est aut planta aut brutum.

2. Altera; in quâ remoto reliquo (in minore) unicum membrum ponitur (in conclusione) v. g. Petrus est doctus aut indoctus. Sed non est indoctus. E. est indoctus. Petrus aut sedet, aut jacet aut progreditur. Sed non aut jacet aut progreditur. Ergo sedet.

3. Sophisma: Aristoteles aut doctus est aut non est doctus. Sed est doctus. E. non est doctus. Resp. est in nullâ figurâ, quia utraq; pars ponitur. Debat inferri: est doctus. Aliud: O. homo est doctus aut indoctus. Sed non O. homo est indoctus. E. O. homo est doctus. Resp. major (si pro vera habetur) non est disjunctiva, sed simplex.

Defini

1. Usitate pro eo, cuius major vel utraque præmissarum est propositio composita. Proponenda

Syllogismus compositus accipitur

1. Species

1. Syllogismus conditionalis, f. hypotheticus; cujus notand.

2. Forma, quæ consistit in

1. Una; in quâ posito antecedente (in minore) ponitur consequens (in conclusione) f. proceditur à positione antecedentis ad positionem consequentis, v. g. si dies est, sol lucet. Sed dies est. E. sol lucet.

2. Secundâ; in quâ remoto consequente (in minore) removetur antecedens (in conclusione) f. proceditur à remotione consequentis ad remotionem antecedentis. E. g. si dies est, sol lucet, sed sol non lucet. E. dies non est. Si Bucephalus non est animal, non est equus. Sed est equus. E. est animal.

3. Divisio. Alius

2. Syllogismus disjunctivus; cujus nota - dend

1. Forma, quæ consistit in

1. Una; in quâ posito unico membro (in minore) removetur reliquum (in conclusione: siæ una fuerit propositio, siæ plures) v. g. Aut dies est aut nox est. Atqui dies est. E. nox non est. Petrus est homo aut planta aut brutum. Sed est homo. E. non est aut planta aut brutum.

2. Altera; in quâ remoto reliquo (in minore) unicum membrum ponitur (in conclusione) v. g. Petrus est doctus aut indoctus. Sed non est indoctus. E. est indoctus. Petrus aut sedet, aut jacet aut progreditur. Sed non aut jacet aut progreditur. Ergo sedet.

A

B

- 1. Definitio: Copulativus syllogismus est, cujus major est propositio copulativa.
 - 1. Modo legitimo, qualis est solus & omnis, in quo major est negans.
- 2. Forma, que consistit in
 - 2. Figurâ legitimâ; que est unica, nempe: in quâ posito uno membro (in minore) removetur reliquum (in conclusione) v. g. Non & dies est & nox est. Sed dies est. E. nox non est. Non & Petrus est homo & animal & brutum. Sed est homo. E. non & animal est & brutum.
- 3. Sophisma: Non & Petrus est asinus & lapis. Sed non est lapis. E. est asinus. Resp. non est in legitimâ figurâ, quia procedit à remotione ad positionem, quam tamen contrarius processus infitruendus sit.

1. Actû; ut Dilemma; cujus consideranda

- 1. Nomen. Dicitur à δῆς bis & λῆμα, sumtio, propositio: quia majoris consequens, in ejus principali syllogismo bimembre est. Sicut è plura ejo sunt membra, sit Trilemma, vel Quadrilemma &c.
- 2. Definitio. Dilemma est talis argumentandi forma, in quâ loco majoris adsumitur propositio conditionalis, cujus consequens est propositio disjunctiva bimembris, cujus utroque membro in minore prosyllogismis remoto, removetur etiam antecedens. Prosyllogismus est partis alicujus in syllogismo probatio. Hinc Dilemma tribus consistit syllogismis (qui tamen omnes raro explicite ponuntur) quarum principalis est conditionalis, v. g. Si verberandus sum, verberabor vel quia bene sum locutus, vel quia malè. Sed non quia bene sum locutus, quia propterea nemo verberandus est; nec quia malè; quia id factum esse, probari nequit. E. non sum verberandus.

2. Minus usitatè, pro eo, qui plures continet syllogismos; id est, vel

- 1. Nomen. Dicitur à σρωπὸς acervus, quasi syllogismus acervalis; vel ob propositionum multitudinem, vel ob syllogismorum virtutem in eo latentium coacervationem.
- 2. Definitio. Sorites est quatuor ad minimum propositionum coacervatio, in quâ prædicatum primæ est subiectum in secundâ, secundæ in terciâ, & sic deinceps, donec subiectum primum cum postremo prædicato connectatur, v. g. O. homo est animal. O. animal est corpus. O. corpus est substantia. E. O. homo est substantia.

2. Virtute, ut Sorites, cujus consideranda

- 1. Omnes præmissæ sint universales; exceptâ primâ, quæ potest esse particularis. Ratio est, quia primâ in resolutione fit minor, quæ universalis & particularis esse potest; reliquæ sunt major primæ fig. quæ semper universalis est.
- 2. Omnes præmissæ sint affirmantes, exceptâ ultimâ, quæ potest esse negans. Ratio est, quia ultima fit major in 1. fig. quæ negans & affirmans esse potest; primâ vero fit minor, reliquæ ad probandam minorem adhibentur, adeoq; non nisi affirmantes esse possunt.
- 3. Conclusio sequatur partem debiliorem.

- 1. Fit in tot syllogismos primæ figuræ, quot inter primam præmissam & conclusionem interjacent propositiones.
 - 1. Ultima præmissa loco majoris adsumitur de subiecto conclusionis subsumitur, & insertur conclusio.
 - 2. Hujus syllogismi minor probanda est: unde penultima loco majoris adsumitur, de subiecto minoris subsumitur, & minor fit conclusio; & sic deinceps, si plures restent propositiones. E. g. allatus Sorites sic resolvitur: O. corpus est substantia. O. homo est corpus. E. O. homo est substantia. O. animal est corpus. O. homo est animal. E. O. homo est corpus.
- 2. Instructur hoc modo

T A B.

TAB. XXIV.

DE
FORMIS ARGUMENTANDI IMPER-
FECTIS.

1. Nomen. Dicitur ab *ὄνομα* & *ἄνομος* animus, quia una propositio ab syllogismo requisita omittitur. & in animo later. Omittitur vero, vel quia fatuosa, vel quia infirma.

1. Enthymema est syllogismus imperfectus, in quo ex una tantum præmissa inferitur conclusio, altera suppressa, v.g. Petrus est homo, E. est animal. Nota: 1. tres etiam termini ad enthymema requiruntur. 2. Præmissa dicitur antecedens, conclusio consequens. 3. Quando in præmissis non apparet terminus maior, dicitur propositio maior; si minor; dicitur propositio minor: quæ restituta, patet, nunquam vitium in Enthymemate lateat, vel non.

2. Enthymema est syllogismus imperfectus ex verisimilibus & signis, 1. Prior. c. 27. v.g. Lachabet. E. peperit. Quæ tamen definitio non est enthymematis in genere, sed tantum enthymematis Rhetorici. Molior.

1. Exemplum est, quando majus extremum ostenditur in eodem medio, per quoddam simile tertio, i.e. termino minori. 2. Prior. c. 24.

2. Exemplum est, quando ex uno aut paucis similibus aliquid singulare confirmatur, v.g. Bellum Thebanorum cum vicinis Phocensibus fuit perniciosum. Etiam bellum Atheniensium cum vicinis Thebanis erit perniciosum.

1. Definitio. Inductio est à singularibus omnibus ad universale progressio, i. Top. c. 12. §. 4. i. e. talis argumentatio, in qua quod omnibus singularibus competit vel non competit, colligitur etiam universali competere vel non competere. Non quidem necessum est, ut omnia singularia explicite enumerentur, sed sufficit, si enumerentur implicite: quod fit, si unum vel alterum enumeretur, additis huiusmodi similibus particulis: & sic in reliquis. Nec tantum singulare absolute (i.e. indivisibilem) sed etiam respectivè tale (quale est universale comparatum cum eo, quod est magis universale, sicut v.g. homo in se quid universale, respectu animalis singulare est) intelligitur. Exemplum est: Vinum Jeneale calescit. Vinum Rhebanum calescit, & sic in reliquis. E. O. Vinum calescit. Solvitur autem per Instantiam: quæ est propositio propositioni contraria.

1. Exemplum ex uno vel paucis, Inductio ex omnibus singularibus concludit.

2. Differentia ab Exemplo 2. Exemplo singularis, Inductio universalis conclusio confirmatur.

1. Enthymema, cuius confid.

2. Definitio duplex

Formæ argumentandi imperfectæ, cuius adduc. seu in quibus non est formalis consequentia, tres sunt:

2. Exemplum duplex definitio

3. Inductio, cuius eradenda

PARS PROPRIA.
DE
SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO
ET DIALECTICO.
TAB. XXV.
EORUM DIFFERENTIAM EXPONENS.

1. *Materia.* Syllogismus Dialecticus concludit ex probabilibus. & iis, quæ hominum opinionibus sunt consentanea (qualia suppeditat Dialectica, qua inde etiam Topica dicitur, quia communissima tradit loca, & propositiones generales à genere, differentiâ, causis &c. de sunt.) Demonstrativus vero ex necessariis, quæ ex se ipsi fidem habent, concludit. 1. Top. c. 1.

2. *Finis & effectus.* Demonstrativi finis est scientia, quæ est certa & immutabilis cognitio; Dialectici finis est opinio, quæ falsa esse potest. vid. inter alia 1. Post. c. 33.

3. *Dialecticus* aquè se habet ad opposita, potestq; per eam & verum & falsum probari 1. Rhetor. c. 1. Demonstrativus autem tantum verum probatur.

4. *Demonstrativus* non ubiq; locum habet, sed in subjecto, cuius affectiones sunt inquirende. Dialecticus in omni materia locum habet, quia nihil est, de quo non probabiles enunciationes dentur, & communes conceptus probari possunt. 1. de Elench. Sophist. c. 1. §. 6. Observeandum tamen, Dialecticum, licet sub syllogismo de re quævis differendi habeat facultatem, non tamen statim habere voluntatem, sed abstinere à quibusdam ob honestatem, vel ob nimiam perspicuitatem aut difficultatem. Nec verò oportet omne problema aut omnem thesion questionem revocare: sed eam, de qua dubitare quispiam possit egens rationis, non penæ aut sensûs. Nam qui ambigunt: utrum oporteat Deos colere, & parentes diligere, nec ne? penâ; qui verò dubitant, utrum nix sit alba, nec ne? sensû indigent. Nec de his, quorum in promptu est demonstratio, nec quorum est nimis remota: quoniam illa non habent dubitationem: hæc verò majorem habent, quàm gymnastica conveniat. Arist. 1. Top. c. 11. §. ult.

5. *Subjecti:* Demonstrativo utitur docens: nam docere est veram causam tradere, & scientiam in alicujus animo producere: id autem perficitur per demonstrationem, quæ ob id minus dicitur Syllogismus δὲ ἀπειρακτικός 1. de Elench. Soph. c. 2. §. 2. Dialectico syllogismo utitur interrogans & respondens, i. e. disputans. Hinc Arist. 8. Top. c. 14. §. 15. Is est dialecticus, qui est ad proponendum & obijciendum aptus.

Differunt Syllogismus Demonstrativus & Dialecticus ratione

3. Objecti; quia

TAB. XXVI.

DE

SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO
IN GENERE.

1. Synonymia. Vocatur Syllogismus Apodicticus, item *ἀποδῶν*; licet hoc vocabulum sit ambiguum, & interdum nimis generaliter accipiat, ut quamvis probationem, etiam Dialecticam & Rhetoricam complectatur. Vid. Rhet. c. 2. & 2. de generat. animal. c. 8.
2. Equivocatio. Demonstrationis enim nomen primario & principaliter convenit demonstrationi affirmanti *ἰσχυρῶς* universali; secundario etiam ducenti ad impossibile, negatiuae, particulari, & *ὄχι*: unde eo absolute posito, demonstratio affirmans *ἰσχυρῶς* universali intelligi solet.
1. an sit? e. g. an sit homo?
2. quod sit? i. e. quod aliquid alteri conveniat.
3. quid sit? seu qua sit rei definitio. Quid autem sit definitio, dicitur Tab. 30.
4. cur sit? que est absolute & proprie dicta scientia.
2. Definitio. Scientia est certa rei cognitio per suam causam propter quam est, quodque eius rei causa sit, & quod ea aliter se habere nequeat. 1. Post. c. 2. §. 1. *Sciētē ergō debet*
1. Cognoscere causam propter quam, i. e. proximam, que satis facit questioni propter quid.
2. Cognoscere eam esse rei causam. Hinc si quis videt interpositi terram inter Solem & Lunam, & tamen nescit hanc interpositionem esse causam eclipses, non habet scientiam.
3. Cognoscere rem aliter se habere non posse, & predicatum subiecto necessario convenire; qui vero quid novit, ut tamen pater id aliter habere posse, non habet scientiam, sed opinionem. 1. Post. c. 33.
1. pure negationis; quā quis nullam de re opinionem concedit, nec veram, nec falsam; e. g. quando quis ignorat sellarum numerum.
2. prave dispositionis; est error scientie contrarius; ut cum quis putat, hominem esse bratum.
1. Simplex; quam quis sine Syllogismo concipit, sensu aut autoritate alienius deceptus.
2. Composita; quando quis pravo Syllogismo in errorem ductus est. Vid. Aristot. 1. post. c. 16. 17. & 18.
4. Definitio. Demonstratio est Syllogismus scientificus. 1. Post. c. 2. §. 5. i. e. qui parit scientiam, e. g. quicquid est rationale, potest varias artes addiscere. Homo est rationalis. E. potest varias artes addiscere.
5. Oppositum. *ἰσχυρῶς ἀποδῶν*. Syllogismus Pseudographus, qui colligitur ex una vel pluribus propriis scientia functionibus, non tamen veris (& non vadit intellectū). 1. Top. c. 1. §. 9. 1. de Elench. Soph. c. 11. §. 5. Fiant itaq. Syllogismi Pseudographi, quando scientia alienius principia nimis late aut anguste asseruntur & ducunt ad ignorantiam. e. g. N. virgo parit. Maria peperit. E. Maria non fuit virgo. N. terram uatav. Securus Propheta natavit. E. non fuit ferrum.

Proposita eadem

TAB.

D.E

MATERIA DEMONSTRATIONIS:

Et est duplex

- 1. Major, qui est affectio demonstranda, vocatur ab Aristotele πρώτος, πρῶτος, ἰδ' ὡν πρῶτος &c.
- 2. Minor, qui est subjectum, & vocatur ab Aristotele δεύτερος, δεύτερος, ἰδ' ὡν δεύτερος, genus subjectum; item genus sine addito.
- 3. Medius, qui est causa affectionis: non subjecti, nisi per accidens. Græcè vocatur τὸ μέσος ἢ ἰσος. Termini demonstrationis dicuntur alios tria præcognita, quia noti esse debent quodammodo ante demonstrationem. Erius singula quidem cognoscendum, quid nominis, seu quid nomen significet in subjecto & causâ etiam quod sint.

1. Remota, sunt termini

2. Proxima, sunt tres propositiones. Et quidem cum demonstratio pariat scientiam, præmissæ, ut docetur 1. Post. c. 2. & 1. Top. c. 1. §. 4. debent esse

1. Veræ: potest quidem ex falsis vera inferri conclusio, non tamen probari, proinde nec demonstrari cum demonstratio sit probatio firmissima.

- 1. Declaratio, quid intelligatur per propositionem
- 2. Immediatam; talis est, quando nullum est medium, per quod tanquam causam prædicatum de subjecto positi demonstrari, e.g. homo est animal. Ut ita propositio prima, immediata, & indemonstrabilis h. l. idem vident.

1. Aliæ est indemonstrabilis secundum Top. c. 1. §. 7.

2. Divisiones: Immediata alia sunt.

2. Dividitur 1. Post. c. 10. in

- 1. Simpliciter: qu. scilicet non est causa, cur prædicatum subjecto conveniat, e.g. homo est animal.
- 2. Secundum quid: quæ quidem demonstrari potest, non tamen indiget demonstratione, quia vel ex aliâ demonstratione, vel aliunde ejus veritas manifesta est.

1. Axioma: quod est propositio indemonstrabilis, quâ novisse debet, qui discere vult scientiam, aut equam præceptorem adcat. Axiomata alia sunt.

2. Thefin, quæ est propositio indemonstrabilis, quâ tamen nõ necesse est ut noverit, qui discere aliquid vult, sed potest eâ a præceptore accipere. Alia dicitur.

1. Communia, e.g. impossibile est idem simul esse & non esse; Quodlibet est vel non est.

2. Propria certæ scientiæ, e.g. totum est majus sua parte; ex nihilo nihil fit.

1. Definitio: quæ dicit, quid res sit: de quâ Tab. XXX.

2. Hypothesis est, quæ esse aliquid aut non esse ponit; ut quando Arithmeticus unitatem dare supponit. Quæ si discenti non videatur probabili, postulatam vocatur.

3. Notiores & priores conclusiones, non nobis tantum, sed naturæ & simpliciter. Cause enim est notior effectus, præmissæ vero demonstrationis conclusionis causam continent, idcirco sunt eâ notiores & priores.

4. Cause conclusionis; non tantum inferendi (supra quod omni syllogismo convenit, cum præmissæ in eo ita sint dispositæ, ut ex iis conclusionem sequi necessarium sit), sed etiam essendi, i.e. debent continere causam, propter quam prædicatum conclusionis subjecto inest. Ista vero causa subjecto propria & domestica esse, i.e. omni ac soli convenire debet, cum aliâ id non sit subjectum primum, quod ad præmissam demonstrationem requiritur. 1. Post. c. 7. Est, vel ex genere cause efficiens vel finalis; & interdum realiter, interdum solâ ratione ab affectione demonstratâ differt.

TAB. XXVIII.

DE

GRADIBUS, QUOS VOCANT, NECES-

SITATIS

In propositionibus & Scientiis occurrentibus.

Eorum tres numerantur 1. Post. c. 4.

1. κατὰ παν-
τος (s. de om-
ni, Cuius
not.

2. κατὰ μέρος (s. per se:
quod variis rebus
attribuitur vel ob-
modum

3. καθόλου (s. univerfa-
le. Cuius adducenda

- 1. Distinctio: quod requirit integrum syllogismum, & explicatum suū
suprà Tab. 22. ex 1. Priorum c. 1. à quo libro nomen habet.
- 2. Posterioriticum: quod in simplici enunciatione datur, & h. l. ex 1. Po-
steriorum c. 4. à quo libro nomen habet, explicandum venit.
- 2. Definitio. De omni (subiecto illud prædicatum) dico, quod non in aliquo est, in
aliquo verò non; neque aliquando quidem, aliquando verò non, c. l. §. 3.
i. e. quod omni & semper inest. Ut ergo aliquid dicatur de omni, requiritur 1. subiecti
universality, 2. temporis perpetuitas, sicut a. g. animal convenit omni homini & semper.

- 1. Prædicandi. Convenit a. prædicatum subiecto per se, quando inter ea essentialis nex. Prædicatur se essentiale consecutum vel constitutum: unde duo sunt dicendi modi per se: quorum adducendi.
- 2. Eslendi. Ens n. aliud per se existit, nempe substantia, aliud non per se, sed in alio tanquam in subiecto, nempe accidens.
- 3. Causandi. Causa n. distinguitur in causam per se & per accidens, ut in Metaph. docetur. Ille est quartus, præcedens tertius persicitatus modus apud philosophum, qui proprie huc non pertinent, sed tantum evolventa equivocationis gratia ab eo adiecti sunt.

1. Definitiones

- 1. Primus modus dicendi per se est, quando prædicatum ita inest subiecto, ut sit ejus definitio, vel pars definitionis; genus sc. vel differentia, c. l. §. 4.
- 2. Secundus modus dicendi per se est, quando prædicatum ita inest subiecto, ut subiectum ingrediatur definitionem prædicati; quomodo propria quatuor subiecti sui conveniunt, l. c.
- 2. Opositus modus dicendi per accidens: quando nec prædicatum est definitio, aut de definitione subiecti, nec subiectum de definitione prædicati, v. g. si dicitur: homo est albus, l. c.

1. Equivocatio. Sumitur enim

- 1. Pro eo, quod de multis prædicari potest, v. g. l. de interpr. c. 7. §. 1.
- 2. Pro propositione universali, v. g. 1. Prior. c. 1. §. 5.
- 3. h. l. pro prædicato universali, i. e. talis, quod univ. sum in subiecto includitur, nec extra id patet. Tum quod subiectum est quid primum: unde τὸ καθόλου, etiam καθόλου πρῶτον dicitur.

2. Definitio. Universale est, quod omni inest per se & quatenus ipsam, c. l. §. 9. & proxime cum subiecto est convertibile. Hoc etiam duplex est. Prædicatum universale aliud competit alicui

- 1. ut primo subiecto (ὁπάρξουσ) cui inest omnibus aliis remotis; quomodo rationalitas convenit homini, quia remotis, per impossibile, omnibus aliis ab homine, manente solam hoc, quod sit homo, ipsi convenit rationalitas.
- 2. ut primæ causæ id sc. quod de causâ proximâ in concreto dicitur; quomodo risibile dicitur de rationali.

TAB.

TAB. XXIX.

D E

SPECIEBUS.

(VEL POTIUS QUASI-SPECIEBUS)
DEMONSTRATIONIS.

1. *Διότι*. Propter quid, s. Cur sit; quā quid alicui convenire probatur per causam proximam, v.g. *Quicquid habet sensum, habet etiam appetitum boni & mali*. O. *animal habet sensum*. E. O. *animal habet appetitum boni & mali*.

1. {
 a. *Διότι*. Quia, seu Quod. Ubi not. {
 1. Quid sit? *Demonstratio Διότι est, quā ex effectu vel causā absentia aliquid alicui inesse vel non inesse ostenditur. Estque demonstratione Διότι ignobilior.*
 1. Una, quā ex effectu demonstratur causa, v.g. *Quicquid est risibile est rationale*. O. *homo est risibilis*. E. O. *homo est rationalis*.
 2. Quorūplex sit? *Species habet duas,*
 2. Altera, quā ostenditur effectus non inesse ex eo, quia causa non inest, v.g. *Quicquid respirat, vivit*. Terra non vivit, E. Terra non respirat.
 3. Pertinet huic Regressus, qui est reciproca quādam demonstratio, quā postquam causam ex effectu demonstravimus, eundem effectum per eandem causam demonstravimus.

Demonstratio
alia vocatur

1. 1. Universalis: quā demonstratur aliquid de subiecto primo, seu, cui id convenit universaliter, per se & quatenus ipsum.
 2. Particularis: quā aliquid demonstratur de subiecto non primo. Vid. 1. Post. c. 5. & 24. ubi tale habetur exemplum: *Quicquid constat ex contrariis, putredini est obnoxium*. Pomum constat ex contrariis, E. Pomum putredini est obnoxium. *Demonstratio universalis est potior particulari*. Arist. c. 1.
 3. 1. Affirmativa: cuius conclusio est affirmans.
 2. Negativa: cuius conclusio est negans. *Estque affirmante ignobilior*, 1. Post. c. 27.
 4. 1. Ostensiva: quā & demonstratio *Διότι* & *Διότι* notari videtur.
 2. Per impossibile: quā probatur aliquid verum esse, quia aliās sequeretur impossibile. *Estque ignobilior ostensiva*, c. 1. c. 26. *Quae* preced. Tab. ex Philosopho dicta sunt, precipue spectant demonstrationem affirmativam, ostensivam *Διότι*, universalem, quae ipsi est potissima.

1. Quidditas, Definitio est oratio explicans quid res sit. 2. Post. c. 10. i. Top. c. 5. 5. 2. i. e. essentiam rei, quae definitum dicitur. declarans. e.g. homo est animal rationale.

2. Aequivo-
voco. Sumitur
nonnun-
quam

1. Strictè, pro oratione essentiam rei declarante.

2. Latè & improprie, ita ut etiam Descriptionem sub se comprehendat: quae est oratio, quae non declarat quidditatem rei. solum à se, & verum hinc de eà predicatur; v.g. quando nō ponitur verum genus, vel genuina differentia, sed eius loco proprium, aut accidentia, v.g. homo est animal irrisibile, homo est animal terrestre, bipes. Vocatur definitio imperfecta, quia rei essentiam non perfecte declarat.

1. Nominis, quid nominis sit, & quae quid nomen significet, declarat. Arist. c. 1. v.g. Disputare est de re allati argumenti differere. Differt maxime ab Etymologia, seu Notatione. Haec enim est oratio explicans, unde vox deducta fit, & quid significet ratione originis, v.g. senatus dicitur à senibus, quasi societas constans senibus: quae vero sit vera & genuina vocis significatio, Etymologia non nisi per accidens declarat.

1. Declarat essentiam sine additamento. Talis convenit substantiis completis, v.g. Animal est corpus animatum sentiens. Vocari solet Essentialis, quia tantum praedicatis essentialibus constat & Perfecta, quia perfecte declarat rei essentiam.

1. Subiectum. Per hoc definitur substantia incompleta, v.g. Anima est actus corporis organici &c. item accidentia, v.g. Affectus est motus appetitus sensitivi.

2. Terminus. Per hunc desiniuntur relata, e.g. Pater est persona habens aliam personam, quam genuit in alio.

3. Oppositum. Per quod definitur privatio, e.g. Caecitas est absentia visus in subiecto capaci.

4. Causa externa proxima. Talis definitio causalis dicitur, & convenit accidentibus: quorum definitio perfecta est, quando genere, subiecto & causa proxima constat, e.g. Affectus est motus appetitus sensitivi, ex imaginatione boni vel mali ortus: Esophagus est privatio luminis in Luna ob diametralem interpositionem terrae inter Solem & Lunam. Non omnis definitio se eodem modo ad demonstrationem habet: sed quaedam sit eius principium, quaedam conclusio, causalia a. à demonstratione continua non nisi terminorum positione & modo enunciandi differunt. Arist. 1. Post. c. 8. & 2. Post. c. 10. s. 4.

1. Sit univocum. Aequivoce sunt aequivoce, non possunt definiti.

2. Non ingrediatur definitionem; nec explicite, nec implicite; i. e. sit in eà ponatur aliud, quod per definitum definitur. Nunc v.g. animal non debet definiti per hominem, quia hic per illud definitur.

3. Sit ens per se. 7. Met. c. 12. t. 4. 2. Ens per accidens n. habet multas naturas, inde non potest una definitione singulari is conveniente declarari. Si tamen ut unum quid sit dicitur, potest definiti pluribus definitionibus complexatis, aut ita, ut significatum principale solum definitur, addito minus principali. V.g. accidens in concreto definitur per subiectum: & quidem in recto, cum sit in abstracto definitur, subiectum ponatur in obliquo. Vid. Fonseca. 1. 5. Dial. c. 6. & 8. Murcia Log. p. 57.

4. Sit Species. Forsan tamen definitio individualis non repugnat, licet à nobis, qui in propriis eorum conceptu penetrare non valeamus, dari non possit: quemadmodum materiam primam definiti posse constat, & Deum definiti posse, hodie à multis defenditur.

1. Ponatur in eà genus proximum; vel remotum cum omnibus differentiis intermediis, i. e. differentiis generum, quae interiacent inter definitum & genus remotum, e.g. homo est substantia materialis animata sentiens rationalis.

2. Nihil deit vel superfluum; praesertim, si id definitionem latiore vel angustiore definitio redat. Alia abundantia aut defectus est tolerabilior.

3. Conferret notioribus, si quae sunt magis nota definitio. Nunc relativorum unum per alterum definiti nequit, quia unum non est nomine altero.

1. Per inductionem; quae praedicata omnibus singularibus convenientia universalis convenire, colligitur.

1. Nominis, quae dicitur distinctio; est, quae vocis aequivoce ab aequivocatione liberatio, v.g. gallus sanivorus vel pro arce vel pro homine.

2. Rei; est oratio, quae definitum in suas partes dividit.

1. Per se

1. Totius integralis in suas partes integrales, v.g. si homo dividitur in caput, ventrem &c. Dicitur Partitio.

2. Totius potestativi in suas facultates. v.g. si anima rationalis dividitur in intellectum & voluntatem.

3. Totius essentialis in suas partes essentielles, v.g. si homo dividitur in corpus & animam.

4. Totius universalis in partes subiectivas, v.g. si animal dividitur in hominem & brutum. Haec sit visio maxime in usu est.

2. per accidens, quando totum non in veras partes, sed quae ei accidunt, dividitur, v.g. homo in album & nigrum.

Respondenda h. d. definitionis

4. Requisita ex parte

5. Investigandi ratio. Investigatur in Top. c. 13.

TAB. XXXI.

D E

SYLLOGISMO DIALECTICO.

1. Definitio. Syllogismus Dialecticus est, qui ex (una vel pluribus) probabilibus constat, seu concludit, 1. Topic. c. 1. §. 6. Dixi: ex una. Nam ut bene monet Fonseca, non necessarium est, ut Syllogismus dialecticus utriusque probabilem habeat, sed potest una manifeste vera ac necessaria esse. Similis limitatio in definitione syllogismi Sophistici locum reperit. Vocatur ἐπιχρηστικός, 3. Top. c. 11. §. 16. quasi aggressio, quia eodem aggredimur adversarium.

1. Remota; sunt termini, major, minor, & medius argumentum. Est autem argumentum dialecticum secundum Ciceronem, probabile inventum ad faciendam fidem, i. e. ut Fonseca explicat, terminus, qui cum predicato & subiecto questionis, aut eorum altero probabiliter & verisimiliter coheret, ut ejus, quod confirmandum est, assensum quandam non omnino necessariam efficiat. Non desunt tamen, qui argumentum à Cicerone non pro termino, sed propositioem maximam sumi, putent.

1. De nomine. Aristoteles vocat ἐπιχρηστικός, quae communiter vertuntur, probabilia; Alii: Quae hominum opinionibus sunt consentanea; B. Stahlius: Quae in hominum opinione sunt posita.

2. Quid sint? Probabilia sunt, quae videntur omnibus, vel plerisque, vel Sapientibus; atq; his vel omnibus, vel plerisque, vel maxime notis & claris, c. l. dicitur: quae videntur

- 1. Omnibus, v. g. obsequium amicos parere.
- 2. Plurimis, v. g. par pari esse referendum.
- 3. Omnibus sapientibus seu eruditis, v. g. praestantiora esse bona animi, quam corporis.
- 4. Sapientibus plurimis, v. g. felicitatem non consistere in voluptate.
- 5. Spectabilissimis, v. g. mundum capisse, quod dixit Plato; dari intelligentias orbium caelestium motrices, quod dixit Aristoteles.

3. Quid non sit? ἄλογα non sunt statim vera, nec statim falsa; sicut & opposita παράλογα, i. e. absurda, seu quae hominum opinionibus non sunt conformia & consentanea; sed alia vera sunt, alia falsa. Potest enim quid verisimile esse, & magnam veritatis speciem habere, ut tamen verum non sit; & potest aliquid esse hominum opinionibus repugnans seu absurdum, ut tamen sit verum, e. g. stellae iam celeri motu moveri.

1. Definitio. Locus est sedes argumenti, Cic. i. e. id, à quo ad propositam questionem conueniens argumentum petitur, Boeth.

1. Locus maxima. i. e. Locus qui est maxima. Est propositio per se nota, fidem aliis subministrans, e. g. haec: Quicquid est homo, est animal rationale; Quicquid est animal, est corpus sensitivum; hæc nituntur maximæ: Cui convenit definitum, eidem convenit definitio. Dicitur maxima à multitudine propositionum, quae continentur in se continet.

2. Locus differentia maximæ. i. e. qui est differentia maxima. Est id, à quo maxima est petita, e. g. causa, causarum. Nomen inde habet, qui per eam una maximarum classis differt & distinguitur ab alia. De tali loco, quando sermo est, addi solet genitivus, v. g. locus causa generis &c. ubi de prioris generis loco sermo est, addi solet ablativus, h. m. locus à Definitione, à genere, Loci nobiliores sequentibus aliquot inclusi sunt Tabulis.

3. Objectionis: est quodvis problema. Est verò Problema, quod utramque partem contradictionis interrogat, v. g. esse Sol major terra, nec ne? Ubi verò unica contradictionis pars interrogatur, dicitur Propositio, v. g. esse Sol major terra? 1. Top. c. 4. §. 4. confer, Tab. 25.

4. Oppositum: quod est Syllogismus Sophisticus, de quo infra.

Syllogismi Dialectici

2. Matéria

2. Proximā; sunt propositioes probabiles, dicituram hie
 4. De locis, unde proponantur. Not.

ABT.

DE LOCIS CAUSÆ IN GENERE ET EXTERNARUM IN SPECIE.

1. Causa simpliciter vel materialiter pro re, quæ causa denominatur sive actû causat & ad effectum concurrat, sive non vel formaliter pro causâ ut causa est, i.e. actû concurrat ad effectum.

2. Causatum & effectus (late acceptus) sumuntur (1) pro re productâ (2) pro eo quod actû causatur: sive sunt correlativa causa.

3. Causarum genera sunt quatuor, efficiens, materia, forma, finis.

1. Nihil fit sine causâ, nulla res sine concursu causæ alicujus potest produci. Unde: posito effectu (re productâ) necesse est causam esse vel fuisse.

2. Nihil est causa sui ipsius, i.e. nulla res sibi dat esse simpliciter, potest tamen aliquid sibi ipsi dare esse cum apposito, v.g. homo ex se malo, consuetudine potest se bonum facere.

3. Positâ causâ (in esse causæ seu actû concurrente) ponitur causatum, i.e. aliquid, quod causatur, & viceversa.

4. Negatâ causâ, negatur causatum, i.e. si nihil fuit, quod concurrat ad effectum, etiam effectum non est; item: si nihil actû causat, nihil quoque, causatur.

5. Causa causæ (formaliter accepta) est etiam causa causati, i.e. quod facit, ut aliud causet, illud etiam causa est effectûs, v.g. qui ignem admovent alibus, facit ut ignis comburat eos, proinde est causa combustionis. Sed pater non est causa facinorosi filii, se necisio & nolente, conivis. Licet enim fit causa causa materialiter spectate, i.e. filii, qui essentiam ab eo habet, non tamen est causa, ut si facinorosi causa sit.

6. Propter quod unum quodque est tale, id magis est tale; i.e. quod pluribus concurret, magis uti propter alteram tanquam causam proximam concurret, illud concurret magis ipsi per & propter quod alteri concurret; v.g. ignis & aqua sunt calidi; & hæc quidem propter illum, tanquam causam proximam, ideo ignis est magis calidus. Medium est appetibile propter finem, ideo hic est magis appetibilis.

7. Qui vult causam, vult etiam effectum; sive: Qui vult antecedens vult etiam consequens, si fiat id esse consequens; & quidem vult id, si non simpliciter, tamen cum alio bono.

1. Qualis causa, utriusque, i.e. quæ ejusdem essentia est cum effectûs, necessario talis effectûs, i.e. quod causæ utriusque necessario concurret, concurret etiam effectûi, v.g. Petrus est animatus, E. etiam ejus filius. Non autem sequitur: Petrus est doctor, E. & filius.

2. Cause diversi ordinis se invicem non excludunt, tales sunt prima & secunda, universales & particularis, principalis & minus principalis vel instrumentalis; v.g. non sequitur, homo agit. E. Deus non agit: gratia Dei sufficitur, E. fides non sufficitur.

3. Positâ causâ naturali (i.e. liberate destrictâ & quidem sufficienti, postisq; omnibus ad agendum requisitis, ut sunt materia idonea, justa, approximatio &c.) sequitur effectus, v.g. admovent ignis suppellectilem comburit.

4. Positâ causâ liberâ (seu voluntariâ) non necessum est sequi effectum: quia talis causa potest pro libito actionem suspendere.

5. Positâ causâ conservante, res salva esse potest; ed verò remota, res faciliè interit, v.g. sublatio magistratu destruitur respublica.

6. Negato instrumento (necessario) negatur effectus, v.g. absq; ministro olâ calcensemsci nequit.

7. Omnîs effectus per accidens reducitur ad causam per se, i.e. habet etiam causam per se.

8. Si bona vel mala est generatio, res quæ generatur bona vel mala est, v.g. nativitas Mahumetâ mala fuit, E. ipse fuit malus.

9. Cujus corruptio (per se) bona, ipsum malum; & cuius mala, ipsum bonum est, v.g. latro num suspensum bonum est, ideo latrones sunt mali.

10. Quod per se est causa boni, præstantius est eo, quod per accidens, v.g. medicamentum per se evacuat, ebrietas per accidens.

11. Quod per se est causa mali, pejor est eo, quod per accidens. Ebrietas per se est causa mali, ebrietas per accidens.

12. Quicquid habet causam efficientem, habet etiam finalem.

1. Omnîs finis est bonum quid, vel verè, vel apparenter.

2. Cujus finis est malus, id ipsum est malum.

3. Non sunt faciendâ mala, ut inde eveniant bona.

4. Acquisito fine, cessat omnis actio propter eandem numero finem acquirendum.

5. Remoto fine principali, tollitur etiam medium; si non esset vita æterna, non esset sacramenta, v.g. qui vult sanari, vult medicamenta, licet non statim vult id quod constat 100. florens.

6. Unius rei plures possunt esse fines, & ultimi & subordinati.

7. Finis præfatiior (i.e. utilior & commodior, vel verè, vel apparenter) est iis, quæ sunt ad finem.

8. Quando rectâ ad finem progredi possumus, non est opus per obliquam & longiorem viam incidere; sive: quod potest fieri æquè bene ac perfectè per paucâ, non debet fieri per plura.

1. Nota:

1. Cause & causæ in genere

2. Maxima

Maxime usitates ex loco

2. Efficiens & effectus

3. Finis & eorum qui sunt ob finem

LOCIS TOTIUS ET PARTIS!

1. Universale; quod predicari potest de pluribus: quæ dicuntur partes subiectivæ, v. g. animal est totum universale, cuius partes subiectivæ sunt homo, Petrus &c. Maxima de hoc toto, eiusq. partibus propofita sunt Tab. 32.
2. Essentialis; quod habet partes, quarum una se habet ut altus, altera ut potentia, quales sunt materia & forma, genus & differentia.
3. Integrale; quod constat ex partibus habentibus quantitatem, ut homo. Et respondet pars integralis, quæ est id, in quod quantum quorvis modo dividit potest, v. g. pes, manu.
4. Potestativum; est res diversis facultatibus prædita: quod quia difficius, h. l. non solet attendi.
2. Pars essentialis quævis est necessaria: Integralis alia est principalis & necessaria, sine quâ totum consistere nequit, v. g. caput, cor, alia est minis principalis & non necessaria, sine quâ totum consistit, v. g. digiti.
1. Non necessum est, quod convenit toti, convenire etiam partibus, & contra, v. g. homo generatur, sed non sequitur: ergo etiam materia & anima rationalis generatur. Ultraq. harum est incorruptibilis, sed non sequitur: ergo homo est incorruptibilis.
2. Sublato toto, necessum est tolli partem aliquam necessariam, vel ratione existentia, seu ut desinat esse in rerum naturâ, vel ratione unionis, ut desinat esse alteri unita.
3. Sublato toto, non necesse est tolli omnes partes, ratione existentia; sed interdum aliqua interit, interdum remanent omnes, sed non unita.
4. Posito toto, ponuntur omnes partes necessaria, nempe essentialis & integrales principales.
5. Positis partibus (necessariis) omnibus (debito modo & ordine unitis) ponitur totum.
6. Sublatâ parte quâcunq; (necessaria, vel ratione existentia, vel ratione unionis,) tollitur totum.
7. Cui non convenit pars, ei nec convenit totum, v. g. Satyri non habent materiam, E. nec sunt homines.
1. Ex nihilo (naturaliter) nihil fit; neq. completum neq. incompletum: sed utrumque infinitam requirit potentiam.
2. Positâ materiâ (quoad substantiam suam) res fieri potest; eâ verò negatâ, res fieri nequit, v. g. si farina non datur, panis nequit fieri.
3. Positâ materiâ (quoad esse materiam, seu in unione) ponitur res ipsa, v. g. Pygmaeus habet corpus humanum, ergo est homo.
4. Quicquid habet materiam, habet etiam materia accidentia, v. g. si Deus habet materiam, potest pati.
5. Quicquid habet materiam (tanquam partem sui essentialem) habet formam, & contra.
6. Quod circa materiam præstantiorem versatur, præstantius est.
1. Positâ formâ (ut est aliu forma & unita materiæ) ponitur formatum, & contra.
2. Quicquid est (si habeat formam) per suam formam est; ita ut per eam in esse suo proprio constituatur.
3. Formæ, quanto dante esse nobilior, tanto sunt nobiliores, v. g. anima rationalis est nobilior irrationali.
4. Cujus forma est præstantior, id est præstantius, v. g. animal est nobilior avio.
5. Unius rei unica est formâ specifica & totalis.
6. Operatio arguit formam; in genere, dum indicat ad esse formam, quia materia non potest agere & in specie, talis operatio indicat talem formam esse præsentem, v. g. ratiocinatio arguit animam rationalem.
7. Quò nobilior est operatio, eò nobilior est forma.

1. Totum est vel

1. Annotationes

Proposita hic sunt

2. Maxime illustres ex loco

2. Materie

3. Formæ

COMPARATIONIS, COMPARATORUM ET OPPOSITORUM.

1. Comparata sunt, quae inter se comparantur.
2. Alia comparantur ratione probabilitatis, suntque vel paria, quae eandem probabilitatem habent; vel imparia, quae non habent eandem probabilitatem & horum aliud est majus, quod est verius simile, aliud minus, quod est minus verius simile. Alia comparantur ratione qualitatis, & sunt vel similia, quae eandem habent qualitatem; vel dissimilia, quae diversam habent qualitatem.
3. Dignissimum notatum est, quod per majus in praesenti non intelligatur res major, nec per minus, res minor. Hinc argumentatio à majori ad minus, non est, quando à re majori ad minorem argumentamur, sed quando ab eo, quod magis verius simile est, argumentamur ad id, quod minus verius simile est; & valet tantum negativae, secundum maximam. 4. Argumentatio à minori ad majus est, quando ab eo, quod minus verius simile est, argumentamur ad id, quod magis tale est; & valet tantum affirmativae, juxta canonem.

Notandum hic :

1. A comparatione & comparata :

1. A comparativo (proprie accepto) ad positivum affirmativè valet consequentia, v.g. Aristoteles doctior est Platone, E. & doctus.
2. A positivo ad comparativum negativè valet consequentia, v.g. Petrus non est doctus, E. non est doctior Aristotele.
3. Positio parium uno, ponitur & alterum & negato uno, negatur alterum, v.g. bona uxori est Deo, E. & bonus maritus. Pater non debet videri, E. nec mater.
4. Si id non inest rei, quod magis verius simile erat inesse, etiam id non inest, quod inesse minus erat verius simile, v.g. Passer calvus non cadit sine Dei permissione, E. nec homo.
5. Si id inest rei, quod d inesse erat minus verius simile, etiam illud inest, quod inesse erat magis verius simile, v.g. potest portare centum pondo, E. & quinquaginta.
6. Quod uni similitum (quatenus sunt similia, & quo ad illud tertium, in quo fit comparatio) convenit, vel non convenit, etiam alteri convenit, vel non convenit, v.g. boni laboranti dandum est stipendium, E. & homini. Servo pro labore nulla debentur gratia à domino, E. nec homini bene agenti à Deo.
7. Dissimilibus (quatenus talia) conveniunt dissimilia, adeoque: quod uni dissimilium competit, non competit alteri, v.g. Principium est dominari, E. non clericorum.
8. Omne simile est dissimile, seu claudicat.

4. Maxime oppositorum

2. Ab oppositis

1. Opposita non possunt dici (sive affirmari simpliciter) de eodem singulari, ratione ejusdem partis, eodem tempore, eodemque respectu, in gradu excellenti, v.g. Salomon est Davidis filius, E. non est eius pater. Aqua est calida, E. non est frigida.
2. Oppositorum est eadem scientia, i.e. tractantur in eadem disciplina, & ex animi notitia alterum quodammodo cognoscitur.
3. Quot modis dicitur (accipitur) unum (contradictorie, privative, & relative) oppositorum, tot modis dicitur (accipitur) & alterum, v.g. videns usurpatur proprie, pro cognitione sensuali, & improprie, de intellectuali: sic etiam caecum de utriusque cognitionis absentia usurpatur.
4. Oppositorum (terminorum) sunt opposita consequentia (i.e. predicata uni-ver-saliter dicibilia, & quidem eodem modo opposita, quo subjicitur) v.g. Magistratus est imperare, E. subditi est obedire. Fallit, in contradictoriis, v.g. homo est animal, E. non homo est non animal, & in privatione, ubi privatio totius habitus subiecti tollit, v.g. videns est cecus, E. caecus est mortuus.
5. Verum vero consonat, i.e. non opponitur & repugnat.
6. Positio relatorum (formaliter spectatorum) uno, ponitur & alterum, & negato uno, negatur alterum, v.g. si datur magistratus, datur etiam subditi: si hi non dantur, nec ille dabitur.
7. Non necesse est, unum contrariorum si fit, & alterum esse.
8. Si alterum contrariorum est natura, & alterum esse natura necesse est, non quidem ad essentiam alterius, sed ad perfectionem hujus universi.
9. Contrariorum causarum contrarii sunt effectus, v.g. ignis excipiat, E. aqua humectat.
10. Privatio praesupponit habitum suis, vel esse potuisse, siue, terminus privationis non potest dici nisi de subiecto, quod habitus vel suis particeps, vel saltem per naturam capax, v.g. caecus non potest dici de cane primo etatis die, quo per naturam visus non est capax.
11. Privationum uno posito, tollitur alterum, & negato uno, ponitur alterum (in subiecto capaci) v.g. Petrus est videns, ergo non est caecus. Est caecus, E. non videt.
12. A privatione, (tot, uti, quae cum actu tollit potentiam) ad habitum non datur regressus nisi utriusque. A partiali, i.e. quae non plane tollit potentiam, datur regressus naturaliter ad habitum, non tamen ad numerum eundem, v.g. caecus non potest naturaliter reddi videns, qui quædam dormit, potest deinde actum videndi adire, qui tamen diversus est ab eo, quem antea edidit.
13. Inter contradictoria (formaliter talia) non datur medium, adeoque, de quo unquam, dicitur unum, de eo negatur alterum, & contra, v.g. hermaphroditus est non mas, E. non est mas. Contradictoria virtualiter talia habent medium, non tamen sui generis, i.e. tale, quod sub communi genere continetur, v.g. inter hominem & brutum non datur medium tale, quod sub animali continetur.

DE
LOCO DIVISIONIS, POTENTIÆ ET
ACTUS, CONJUGATORUM ET AUTORITATIS.

1. *Divisionis* { 1. Cui unum divisionis membrum tribuitur, ei adimuntur reliqua.
2. A quo remouentur omnia membra diuidentia, ab eodẽ remouentur diuisum.
1. A potentia ad actum, siue a posse ad esse non valet consequentia, v.g. non sequitur: Coridon potest esse doctus, E. est.
2. Ab actu ad potentiam (i. e. ab esse ad posse esse) valet consequentia (si antecedens & consequens de eodẽ loquatur tempore, v.g. Homo ambulat, E. potest ambulare. Senex est natus, E. potuit nasci).
3. A negatione potentie ad negationem actus, siue a non posse esse ad non esse valet consequentia, v.g. lapis non potest esse doctus, E. non est.
4. A negatione actus ad negationem potentie non valet consequentia.
5. Cujus est potentia ejusdem est actus, i. e. ei rellẽ actus tribuitur, licet non semper ei infir.
6. Qui potest majus (difficilius) potest etiam minus (facilius, quod in illo maiori includitur ac in vobis vultur.)
7. Frustra est potentia, que non traducitur in actum, i. e. que nullo tempore, in nullo individuo, ad nullum actum traducitur aut traducta fuit.
1. Coniugata sunt cognata voces, a quarum una altera, vel si plures fuerint, relique derivantur. Et voces, que ab eadem origine derivantur, dicuntur casus.
2. Coniugata alia sunt nomine tantum, que voce conveniunt & differunt significatione, v.g. somnus, somnolentus, alia nomine & re simul, que voce & significatione conveniunt, v.g. Sapientia, sapiens, sapio, sapienter. De his loquuntur maxime.
1. Cum quo conjugatorum & casuum unum coheret vel non coheret, cum eo coheret vel non coheret alterum. Petrus amat, E. in eo est amor. In Christo non fuit peccatum, E. Christus non fuit peccator.
2. Quod de uno conjugatorum dicitur vel negatur, idem quoq; dicitur vel negatur de altero, v.g. medicina est utilis urbi, E. & medicus. Medicina non est contemptenda, E. nec medicus.
3. Si abstractum predicatur de abstracto, etiam concretum predicatur de concreto, v.g. Physica est scientia, E. Physicus est sciens.
4. Si concretum predicatur de concreto (inquit, vel ita ut sola ratione ab eo differat,) etiam abstractum predicatur de abstracto, v.g. quantum est divisible, E. quantum est divisibilitas. Non vero sequitur: homo est animatus, E. humanitas est anima, qui a predicatum a subiecto differat realiter, nec in quid de eo predicatur.
5. Cui (satu intense, extense & protense) sine abstractum (& quidem eo inessendi modo, quem importat concretum) de eo (absolute) predicatur concretum (intrinsicẽ denominans.) Dico: 1. satu intense; i. e. si intendit forma potest, sit intensa ultra medium. 2. satu extense, i. e. nisi certam corporis partem possidet (ut finitas) majorem saltem ejus partem occupet. 3. satu protense, i. e. si natura sua diutius manere potest, non cito transcat.
1. Dato testimonio divino, res certa est, adeoq; testimonium divinum humano preferendum.
1. Dicitur 2. Quod testimonio divino desinitur non est articulus fidei, v.g. Pontificem esse caput Ecclesie. In ceteris, que ad fidem non pertinent, valet regula: Theologia negativa, non est argumentativa, v.g. non sequitur: Scriptura non dicit, Leopoldum imperare, E. is non imperat.
3. Quod per bonam consequentiam ex divino testimonio deducitur, eandem cum eo vim habet.
1. Sapientum autoritas temere non est rejicienda.
2. Probato artificio in sua arte credendum est, nisi vel manifesta ratio, vel experientia, vel alius artifex & peritus refectur contrarium. Sed ne futor ultra crepidam.
3. Antiquum testimonium de re antiqua est certius.
2. Humani 4. Ex humana autoritate negative argumentari non licet, v.g. non sequitur: Galenus non scripsit de scorbuto, E. non est. Iluc pertinet: a nostro nescire ad non esse, non valet consequentia.
5. Credibilis est, quod pluribus sapientibus, quam quod uni alicui visum. Interim tamen. Multitudo errantium non parit patrocinium errori.

Ustrationes maxime ex loco

1. Potentia & actus :
2. Coniugatorum : Nri :
3. Maxime :
4. Autoritatis & testimonii

TAB. XXXVII.

D E

SYLLOGISMO SOPHISTICO:

1. Synonyma: Syllogismus eristicus, seu contentiosus, Sophisma, Elenchus
sophisticus. Est autem Elenchus in genere syllogismus cum contradi-
ctione conclusionis, 2. Prior. c. 20. l. de Elench. Soph. c. 1. i. e. cuius conclu-
sio contradicit sententiæ adversarii. Estq; vel verus & legitimus, vel falsus & so-
phisticus, qui speciose fallit.
1. Syllogi-
sini sophi-
stici
2. Definitio. Syllogismus sophisticus est, qui ex iis, quæ videntur probabilia,
nec tamen sunt, colligit conclusionem, aut ex probabilibus, iisque
quæ videntur probabilia, colligere videtur, nec tamen colligit, 1. Top.
c. 1. §. 8.
3. Divisio. Alij pec-
cat ratio-
ne
1. Solius materiæ: qui bonus est in formâ, & tali consistit præmissâ,
quæ initio probabilis videri potest, manifestò tamen falsa est, v. g. Quic-
quid non amissisti, habes. Cornua non amissisti. E. cornua habes.
2. Formæ tantum: qui in materiâ bonus, colligere (& legitime con-
cludere) videtur, nec tamen colligit, v. g. O, alius habet duas au-
res. O homo habet duas aures. E. Homo est alius.
3. Utriusque, materiæ scilicet & formæ, v. g. Quicquid emisti, com-
edisti. Panem non emisti. E. Panem non comedisti.
- Propo-
nend.
hoc loco
1. Scopi. Officium scientis est, nec
mentiri ipsum in iis, quæ novit,
& posse alium mentientem pate-
facere. 1. Elench. c. 1. Sed ut habetur
cap. 3. Sophista scopi sunt
2. Sophi-
starum
1. Elenchus, redargutio seu contradictio;
ut respondens sibi ipsi contradicat.
2. Fallum; ut respondens assertat manifestò
falsum.
3. neque deus, Absurdum; ut respondens
asserat id, quod contra aliorum, maxime
sapientum, sententiam est.
4. Solæcismus; ut respondens barbare lo-
quatur.
5. Nugatio; ut respondens idem sine utilita-
te repetat.
1. In dictione: quando fucus in verbis latet, v. g. si
argumentor. O. vulpes est quadrupes. Herodes
est vulpes. E. Herodes est quadrupes. De his agit
in Tab. XXXVIII.
2. Fallendi modi, seu
fallaciæ; aliæ sunt
2. Extra dictionem: quando fucus non latet in ver-
bis, v. g. Quicquid hominem facit peccare (per se)
malum est. Vinum facit hominem peccare (per
accidens) E. Vinum est malum. De his agit in Tab.
XXXIX. Quibus adduntur fallaciæ solvendi & re-
solvendi modi Tab. XL.

DE
FALLACIIS IN DICTIONE.

- Fallacie in dictione sunt sex: Fallacia
1. Equivocationis; quando deceptio oritur ex diversâ significatione vocis; *vel simplicis*. v. g. O. canis latrat. Tu canis. E. Tu latras. O. finis est bonum quid. Mors est finis. E. Mors est bonum quid. *vel conjuncta*; v. g. Qui litus arat, terram scindit aratro. Qui operam perdit, litus arat. E. qui operam perdit, terram scindit aratro.
 2. Amphiboliz *scilicet æquibovocias*, ut Quintilianus eam vocat; quando ex diversâ constructione oritur deceptio; v. g. Quod quis videt, id videt. At videt quis lapidem. E. lapis videt. Quoscunque vellem me apprehendere, vellem ut me apprehenderent. Hostes vellem me apprehendere. E. vellem, ut hostes me apprehenderent. Iluc referuntur isti versus:

Ajo te Acacia Romanos vincere posse.
Cræsus Halym penetrans magnam perverteret opum vim.
Porta patens esto nulli claudaris honesto.

 1. Sensus compositus est, quando aliquid tribuitur denominativo formaliter accepto. v. g. N. sedens (ut sedens) potest stare. Sensus divisus est, quando aliquid tribuitur denominativo materialiter accepto. e. g. Album (i. e. id subiectum, quod album denominatur) potest esse nigrum. *Exempla fallaciæ*: Impossibile est album esse nigrum. O. paries est albus. E. Impossibile est. O. parietem esse nigrum. O. paries potest esse albus. O. paries est niger. E. O. nigrum potest esse album.
 2. Sensus compositus est, quando particula disjunctiva disjunctim, aut particula copulativa copulatè accipitur. v. g. Duo & tria sunt quinque. O. homo est doctus vel indoctus. Sensus divisus est quando particula disjunctiva disjunctivè, aut copulativa copulativè accipitur. v. g. Petrus est vel doctus vel indoctus. *Et Petrus est doctus, vel Petrus est indoctus. Duo & tria sunt paria & imparia, i. e. duo sunt paria & tria sunt imparia. Exemplum fallaciæ*: Duo & tria sunt paria & imparia. Quing. sunt duo & tria. Quing. sunt paria & imparia.
 3. Sensus compositus est, quando particula, quæ diversis vocibus jungi potest, refertur ad eam, cum quâ potius videtur jungenda. Sensus divisus est, quando illa refertur ad eam, cum quâ minus videtur connectenda. *Hæc pertinet, cum quis aliquid mutilate citat, velut Diabolum Scripturam. Matth. 4. Exempla fallaciæ*: Quicumq. est doctus nunc didicit literas. Aristoteles est doctus. E. Aristoteles nunc didicit literas. Fides sine operibus justificat. Fides sine operibus est res mortua. E. Res mortua justificat.
 3. Compositionis: cum sensu composito accipitur, quod sensu divisum intelligendum erat.
 4. Divisionis: cum sensu divisio accipitur, quod sensu compositio intelligendum erat. *Est autem sensus compositus & divisus secundum Fonsecam triplex*
 1. Quando mutatur quantitas. v. g. Qui habet lepores, habet animalia. Cicero habet lepores. E. habet animalia.
 2. Quando mutatur spiritus. v. g. Quicumq. sedulus est ad aram, est sacerdos. Subulcus sedulus est ad haram. E. est Sacerdos.
 3. Quando mutantur literæ vel syllabæ. v. g. Qui sovet æquum, justam tuetur causam. Avinga sovet æquum. E. justam tuetur causam.
 4. Quando voces conjunguntur aut dividuntur. v. g. incuria non est ferenda. Consul est in curia. E. Consul non est ferendus.
 5. Quando propriè, assertivè aut categoricè intelligitur, quod hyperbolicè, interrogativè, ironicè aut cum conditione profertur. v. g. Qui dicit te bene respondisse, te laudat. Preceptor dicit te bene respondisse. E. te laudat.
 6. Figuræ dictionis: que fallit similitudine dictionum. v. g. Habeo est secunda conjugationis. E. & habeo. Verbero notat adionem. E. etiam alia verba alii v. in O. Mus rodit casum. Mus est syllaba. E. Syllaba rodit casum.

TAB. XXXIX.

DE

FALLACIIS EXTRA DITIONEM.

1. Quando non distinguitur inter per se & per accidens, v.g. Quicquid homines (per se) reddit ebrios, est malum. Vinum homines reddit ebrios (per accidens) E. vinum est malum. Quod iram operatur (per se) est malum. Lex iram operatur (per accidens) E. Lex est mala.

1. Acciden-
tis : que
committi-
tur

2. Quando subjecto & accidenti eadem similiter attribuuntur. Sumitur autem accidens h. l. improprie pro omni eo, quod a subiecto, cui vere (sive essentialiter, sive accidentaliter) convenit, aliquo modo diversum est. Fallacie exempla sunt: Homo est animal. Homo est species. E. animal est species. Homo non est genus. Homo est animal. E. Animal non est genus.

2. A dicto secundum quid ad dictum simpliciter; quando quod non inest simpliciter, alicui tribuitur simpliciter vel contra, v.g. Aristoteles est homo pictus. E. est homo. Arma sunt reddenda domino. E. sunt reddenda domino furioso.

3. Ignorations elenchi; cum conclusio non recte contradicit, v.g. sit thesis: enthymema non esse syllogismum; alius concludat: enthymema esse syllogismum imperfectum.

4. Petitionis principii: cum idem per idem, incertum per æque incertum probatur. Aristoteli appellatur *αὐτοματὸν τὸ ἐν ἀρχῇ*, petere id, quod erat in principio, id est, petere, ut concedatur questio, que ab initio disputationis tanquam dubia, ad disputandum erat proposita. Unde hæc fallacia rectius salutarur Petitiocjus, quod erat in principio, quam Petitio principii. Varios ejus modos tradit Aristoteles 8. Topic. c. 13. inter alios, quando quis definitum per definitionem confirmat. Sed hæc non est vera petitio principii, quia definitio notior est definito; sed tantum ad hominem, qui sibi eam notam esse significat. Idem de aliis quibusdam modis dicendum. Vid. Fonseca. l. 3. c. 13.

5. Consequentis: 1. Quando consequentia putatur esse reciproca, nec tamen est, v.g. si quis calligat: Si homo est, animal est. E. si animal est, homo est.
2. Quando ex opposito antecedentis putatur sequi oppositum consequentis, v.g. Si homo est, animal est. Sed homo non est. E. animal non est.

6. Non causæ, ut causæ: cum falsitas conclusionis tribuitur alicui præmissarum, quæ tamen ejus causa non est. Committitur in syllogismis docentibus ad absurdum. Quando enim conclusio falsa est, & forma bona, alteram ad minimum præmissarum falsam esse, necessum est. Sit itaque quis falsitatem conclusionis ei præmissæ impuler, que falsa non est, hæc committit fallaciam.

7. Plurium interrogationum: cum ad plures interrogationes una petitur responsio; sive quando plures questiones tanquam una proponuntur, v.g. Defuiti esse malus? Eitne Socrates homo & afinus?

Fallacie extradietionem: sunt septem, fallacia

TAB.

RATIONE SOLVENDI FALLACIAS.

Solutio est vel

1. Vera, quæ adversarium male considerens ostenditur, est, vel

1. Directa; quando, quid in argumento desideretur, exprimitur, idque fit vel per

2. Indirecta; quando ad rem respondetur, distinctè tamen & explicitè vitium non ostenditur, id est, vel

2. Apparens; quando ad rem nihil respondetur, in speciem tamen aliquid adjicitur, ne quis proptus tacuisse credatur, id est, sic potissimum

1. Totius argumenti rejectionem; quando status controversæ declaratur, & argumentum non esse contra thes. ostenditur, v.g. quando contra nos Pontificus argumentatur: Quicquid præcipit Deus, id necessarium est. Deus præcipit bona opera. E. bona opera sunt necessaria. Resp. non est contra nos thes. thes. quia non operum necessitatem, sed necessitatem ad salutem negamus.
2. Vitiose consequentiæ detectionem; quando vitium forme ostenditur, v.g. O. homo est bipes. Gallina non est homo. E. Gallina non est bipes. Resp. minor in primâ figurâ fit affirmans.
3. Distinctionem; quando multiplex sensus explicatur. & idoneus eligitur, v.g. O. credens salvatur. Quicquid; habet facultatem miracula edendi, credit. E. &c. Resp. distinguendo: O. credens fide salvificâ, salvatur, concedo: O credens miraculosâ fide, salvatur; nego.
4. Inficiationem seu negationem alterius vel utriusq. præmissæ. v.g. O. ordinatio Dei est bona. Pontifex R. est Dei ordinatio. E. &c. Resp. minor est falsa.
5. Limitationem; quando ostenditur aliquam præmissam non absolute, sed tantum secundum quid veram esse, v.g. Quicquid; aliquid non potest, non est omnipotens. Deus non potest mentiri. E. &c. Resp. Limit. major: qui non potest aliquid, quod ab omni imperfectione purum est, ille &c. Sic verâ est major, sed minor evadit falsa.
6. Instantiam; quando universalitas propositionis infringitur allato aliquo exemplo contrario. v.g. Omnis verus Ecclesiæ minister habet fidem salvificam. Pontifex R. est verus Ecclesiæ minister. E. &c. Resp. ad majorem per instantiam: Judas fuit verus minister, caruit tamen fide.
1. Per Retorcionem seu invercionem; quoniam argumentum adversarii pro nobis facere ostendimus, propriis, cum jugulamus, gladio. Vocatur etiam Bheve, quasi violenta res ipsius. E.g. Ariani argumentantur: Christus est primogenitus ante creaturas. E. est creatura. Resp. Imo non est creatura, quia genitus est ante creaturas. Exempla alia vide 2. Sam. XII. 7. Matth. XV, 27.
2. κατ' ἐξουσιάζουσα seu objectionem; quando adversarii argumentum non solvitur, sed fortis ei opponitur, v.g. Matth. 26, cum marmurarent discipuli propter essum unguentum, Salvator opponebat: pauperes semper habetis &c.
3. Per ἀρυσία tollentionem; quoniam ostenditur contradiçio in dictis adversarii.
4. Per deductionem ad absurdum; quando indicatur adversarii conclusionem parere manifestam absurditatem.
5. Per alius autoritatis oppositionem; quando testimonio humano aliud patet vel etiam dignius opponimus.
6. Per comparationem cum alio absurdo; quando absurdam adversarii argumentationem cum similiter absurdo comparamus. Utitur tali, vel simili locutione: perinde est, ac si quis ita argumentetur &c.
7. Per comparationem paris aut majoris; cum aliquid nostre aut aliorum persona objectum aliâ personali objectione diluimus. Sic Christo Pharisei exprobrantibus, quod discipuli illatis manibus comederent, respondetur: vos transgredimini mandatum Dei.
8. Per oburgationem, ἐπιτιμία; quando increpamus adversarium, quod vel contra pietatem, honestatem vel manifestam experientiam & sensum disputet, v.g. si quis in dubium vocaret, Parentes esse honorandos.

1. ἑστρωμένος Irrifione; quando argumentum adversarii tanquam leve eludimus, quod is eo relicto, ad aliud dilabatur.
2. ἀπεκβασις, Excursione; quando adversarium a scopo abducimus, quo is aliâ implicitus, propostis obfuscat. Utroq. modo utuntur sapient. Collocutores Pontifici in colloquio Ratiobonensi, quando ad nostrarium stringentes rationes & responsiones, hoc concionari, vel ad formam nihil respondere inepte clamant.

DEO SIT LAUS ET GLORIA, AMEN.

I. N. D. 49
BREVIS DUBIORUM ET CONTROVERSIARUM UTI-
LIORUM DECLARATIO.

AD TABULAM I.

DEratione. Etymologia vocis Logica, tediousse magis, quam utiliter, disputatur. Λογικός & Διαλεκτικός rem tractare apud Aristotelem est πρᾶξις, ἡ ἐν τοῖς, soluti sibi, et sine modo minime subtili, populariter tractare, & non ex principiis propriis deducere. Ei opponitur, rem tractare ἀναλυτικός, πρᾶξις ἡ ἀναλυτική, ἀκριβής, accurata & ex propriis principiis aliquid deducere. E.g. dialecticè procedit, qui tironi doctrinam de syllogismo pingui Minervā proponit, & figuras ejus modosq; exemplis declarat: qui verò causas atq; principia inculcat, demonstrando cur talem vel talem conclusionem sequi necessum sit. is demum analyticè syllogismum tractat. Posterior tractandi modus non pro ejusvisu captus est, sed presupponit ingenium per Dialecticam ad accuratam notitiam acquirendam dispositum. Paucis hæc attingit *Stahl. quest. Log. 1. §. 4.* prolixè verò declarat *Piccart. in Philosoph. Aldorph. p. 366. & Scherb. in Thess. Philos. disp. 2.*

§. 2. Sicut Aristoteli Λογικός & Διαλεκτικός ita etiam Λογικός & Διαλεκτικός idem sunt; si unum excipias locum 1. *Top. c. 1. §. 6.* ubi is triplices constituit propositiones, ethicas, physicas & logicas; & per logicam non tantum eas, quæ ad Dialecticam, sed & illas, quæ ad Analyticam pertinent, intelligere videtur: quemadmodum & Stoici olim dividebant philosophiam in *Physicam*, quæ totam theoreticam; *Ethicam*, quæ totam practicam Philosophiam; & *Logicam*, quæ totam ratiocinandi disciplinam intelligebant. Quæ Aristoteli menti conformis est, Logica vocem (quæ quidem substantivè accepta apud eundem non occurrit) stricte usurpare, pro Dialecticâ; quàm in latiori significatione, quæ totam ratiocinandi Artem notat. Hanc tamen acceptionem tum apud vetustissimos, tum apud recentiores Aristotelis Interpretes usitatisimâ, ea propter repudiandam esse, nemo prudens frustabit. *Add. Stahl. quest. Log. 1.*

§. 3. Aristoteles 1. *Rhet. c. 1.* dicit: Quæ ad syllogismum pertinent æque omnem Dialecticè est videre, vel ipsius universæ vel partii. Hinc concludunt aliqui, vocem Dialecticè apud Aristotelem etiam sumi latè pro totâ ratiocinandi arte. Id quod cum aliquando *B. Stahl* opponeret, respondebar: Hunc locum esse suspectum & pro suppositio haberi (s. i. quia similis ubi vox Dialecticè hęc capitur modo) non occurrit apud Philosophum. (s. i. absurda est locutio propter disjunctionem, quæ incongruè hęc

adhibetur. Si enim tractatio syllogismi partis est, est etiâ totius, & fit totius, eujam partis alicujus. (3) *Murety* hunc locum omisit.

§. 4. Notiones secundæ æque ac primæ realia sunt entia, quod alibi declarabo; cum Deo, fufius. Quare respectu earû Logica æque realis disciplina est, ac Physica; aliæq; scientiæ. Circa definitionem Logicæ noto 1. De genere Logicæ consensus nõ est sperandus, maxime propterea, quia de naturâ artis & aliorum habitum diverse & contrariè à diversis retinentur hypotheses. 2. Proximum Logicæ genus investigavi, nec tamen certas ob causas in definitione posui explicitè; posui interim implicitè: quum enim argumentatio pro effectiõne habenda sit, ideo ars in habitu mentis præliõ argumentandi, re ipsâ includitur. 3. Uti de genere Logicæ lis est, ita comunitè eidem assignantur differentie minus aptæ, v. g. dum definitur ars *sylogistica*; ars veritatem vel opinionem acquirendi; verum à falso discernendi, &c. Disciplinæ enim differentia talis esse debet, ut eâ cognosci & colligi possit, quid tractetur in disciplinâ & quid ad eam nõ pertineat. Jam allata & similes differentie non sunt. Patet id, quia Logica ita tractat syllogismû, docet veritatem & opinionem acquirere; verumq; à falso discernere, ut simul quædam principia, ex quibus concluditur, non tamen omnia, sed tantum comûnia & probabilia tradat, & reliqua relinquat intacta: Hoc verò in allatis differentiiis nequaquam indicari, quivis facile videt. Hinc definitiones, quæ dictis & similibus differentiis constant, definitum non exhauriunt, & convenient Logicæ, etiam si pars Topica ab eâ divelleretur.

§. 5. Habitum aliquem esse instrumentum, & esse habitum instrumentale, sunt distinctissima. Ad hoc plura requiruntur, quàm ad illud. Aliud præterea est, Logicâ dici posse instrumentum, & aliud, Logicâ per instrumentum, in quâ per genus esse definiendam. Prius negari non potest, falsum tamè est posterius. Geny enim est de rei essentia, sed instrumenti aliorum disciplinarum esse, convenient Logicæ accidentaliter tantum. Sublatis enim illis, vel negatis, Logicæ nihilominus essentia maneret salva.

§. 6. Circa definitionem facultatis not. i. quod contrariè in eâ nõ sumentur stricte, pro quâdam oppositorum specie, sed latè pro oppositis. 2. sermo nõ est de oppositis incomplexis, seu terminis, sed de complexis, i. e. propositionibus; ut ita facultas velletur æque circa oppositas enunciationes, i. e. tam falsam, quàm veram defendat seu intrinsecque partem disputet. *Add. Stahl. quest. Log. 5.*

§. 7. Dia-

6. 7. Dialecticus ut ut verum & falsum defendere possit, non tamen intendit, falsam gignere opinionem, sed eadem, ut *Ammonius* vocat. i. e. rectam opinionem: conferatur *Voss. l. 1. Orat. infl. c. 1. s. 1. de Rhetoricæ sine differens*. Exinde verò non potest colligi, etiam veritatem esse genuinum finem Dialecticæ. Ratio est: quia negato verò & essentiali habitus alicujus sine, habitus ipse vigere non potest. Jam verò etiam si veritas cognosci non possit (quod somniarunt *Sceptici* seu *Pyrrhoni*, de quibus *Gell. l. 10. cap. 5. v. 1.* vigere tamè posset ratio ex probabilibus disputandi, seu Dialecticæ.

AD TAB. II.
5. 1.

Prædicabile vivo cis id dicitur, quod prædicari potest: hinc etiam prædicabile commode habetur pro universalis synonymo. Solet tamen nonnuquam universale à prædicabili distingui, ita ut *universale* nō et rem prædicabilem; & *prædicabile* autem significet modum prædicandi & inestendi, qui in universalibus diversus, & quintuplex quidemprehenditur. Hinc in comuni loquendi usu dicimus, quibus esse *prædicabilia*, i. e. modos, quibus universalia prædicari possunt non autem dicimus, *universalia esse quing.* (cum sint numero plurima) sed *quing. simplicia*.

5. 2. Genus in definitione universalis non exprimitur, nec assignari forsitan potest ei verum genus, sed tantum aliqd, quod se per modum generis habet, si nempe verum est quod universalitas & singularitas sunt entis attributa. Hæc enim & alia accidentia in concreto, definiuntur per subiectum in recto, quod generis loco stat, propriè tamen genus non est. Commode proinde addi vel subintelligi potest nomen rei vel entis, h. m. *universale est res*, quæ &c. Nec est, ut dicas, *universalia esse non entia*. Nam expressè dicit *Aristoteles l. de interpret. c. 7. rerum alia singularia sunt, alia universalis*. 2. etiam non entia universalis esse. Non enim propriè sunt talia; sed tantum per quandam similitudinem & improprie. Generis, speciei & reliquorum prædicabilium genus est universale, quod habetur implicitè in eorum definitionibus, dum tota universalis definitio in iis repetitur.

5. 3. Circa definitionem universalis not. 1. *prædicari* sumitur nonnunquam *larè*, ut sub se & affirmationem & negationem comprehendat; hoc verò loco *strictè*, pro *affirmari*. 2. *pluribus* sumitur non comparative, sed *positivè*, i. e. habet significationem positivam, multum. 3. dicitur, *aptum est*, seu cui non repugnat. Ad universale non requiritur (1.) actualis prædicatio, sed prædicandi potentia; nec (2.) actualis multorum existentia, de quibus id prædicetur, sed

sufficit ad id aptitudo, ut possit de pluribus dici, sive ea existant actu, sive non. Dantur enim universalis monadica seu *species monadica*, quæ in unico existant individo, v. g. Sol, Luna. 4. *Univoce prædicari* quid sit, dicitur in *Tab. 3. 5.* Aliud est *essentialiter differre*, & aliud, *distinctas habere essentias*. Hoc competit omnibus, quæ non habent eandem numerò essentiam, essentialis verò differentia solis illis competit, quæ diversa prædicata essentialia habent, v. g. Petrus & Paulus habent distinctas essentias, non tamen differant essentialiter. Persona verò Trinitatis nec essentialiter differunt, nec essentias distinctas, sed unam numerò simplicissimam essentiam habent. Sicut proinde Theologi dicunt in Deo non dari *alium & aliud*, sed *alium ac alium*; hæc non imitati, dicere possumus, Personas Divinitatis esse *plures*, quum sint realiter distinctæ, non *plures*, cum non habeant distinctas essentias. Hinc quando queritur: *an Deus sit univoce factus?* rectè per negationem responderet; quia universale potest prædicari de pluribus, i. e. talibus, quæ sunt *plura*, Trinitatis autem persone, de quibus Deus prædicari potest, non sunt plura, sed *plures*, sive non habent distinctas essentias. Add. *Stahl. quest. 3.*

5. 4. *Aristoteles l. Top. c. 5.* in definitione generis adhibet vocem *speciei*, pro quâ vocem *essentialiter* substituit; id; non propterea, ac si definitio *Aristotelis* falsum dicat (*specie enim differre, & essentialiter differre*, quoad rem idem sunt) sed, quia *species* involvit respectum ad genus, esse quæ ejus correlatum. Jam autem relatorum unum, si accuratè procedendum, per alterum definitum non debet, ut cum acutissimis aliis docet *Stahl. Reg. Philosoph. part. 2. disp. 14. reg. 4. 5. 5. & quest. log. 26.*

5. 5. Summa genera vulgò statuuntur decem. Præsupponitur a. ens & accidens de suis inferioribus nō univoce, sed analogicè & ita æquivoce prædicari: quod tamen à Præceptoribus nostris Salanis rectissimè hæcenus fuit rejectum. Eos secuti, dicimus ens esse geny absolute summum; substantiam, quantitatem &c. *summa secundum quid*, summa scilicet in receptis prædicamentorum classibus.

5. 6. Propria primi & tertii modi nō sunt strictè & propriè propria, sed accidentia prædicabilia idem de quibusdam secundi modi dicunt; de quibusdam verò dubitant eruditi. Quarta modi propria propriè talia esse, extra controversiam est. Ejus exemplum non est ridens, seu ridere actu, sed *risu* seu ridendi potentia. Retinent vulgò *To ridens* & dicunt, verbum hoc in præcæti, ut talia sepe, non sumi pro actu, sed pro potentia. Malo tamen vocem *risu* usurpare, x. quia accipere verba actum notantia pro potentia; est vocem abusus, qui facit magnas

magnas parit confusiones. 2. eodem jure in præfenti *canescens* sumeretur pro potentiâ, atque sicutidem pro quarti modi proprio haberetur.

§. 7. Accidens sumitur vel *absolutè* vel *respectivè*. Accidens *absolutè* acceptum est id, quod est in alio tanquam in subiecto: hoc modo sumitur in doctrinâ prædicamentali, & propterea *accidens prædicamentale* dicitur. Accidens *respectivè* acceptum sumitur tribus modis: 1. *latissimè* & inultatè pro omni eo, quod alteri quocunq; modo tribuitur: quæ acceptio non nisi in fallaciâ accidentis solet attendi. 2. *latè* pro omni eo, quod nec essentia rei est, nec ad eam pertinet: quomodo etiam proprium accidens dici potest & solet. 3. *strictè* pro eo, quod de re contingenter prædicatur. Ita sumitur in præfenti, quando constituitur quintum prædicabile: unde in hac acceptioe vocatur *accidens prædicabile*.

§. 8. Accidens prædicabile & prædicamentale differunt: 1. quia quoddam accidens prædicabile non est accidens prædicamentale, sed substantia, v. g. si dico: poculum est argenteum, prædicatum est accidens prædicabile respectu subiecti, & tamen substantiam notat. 2. Accidens prædicamentale non semper est accidens prædicabile, v. g. color est accidens prædicamentale, & tamen respectu albedinis non est accidens prædicabile, quia ejus essentiam ingreditur.

§. 9. Separatio rei ab alio est vel 1. *positiva*, quando res separata in natura remanet; 2. *privativa*, quando res separata post separationem esse desinit. Nullum accidens, quod simul est prædicamentale, est separabile positivè, seu separatione positivâ, quoddam tamen privativè est separabile, v. g. albedo chartæ, nigro colore affuso.

§. 10. Aliud quoq; est, rem à subiecto abesse posse, & aliud, rem à subiecto, cui inest, separari posse. Omne accidens à subiecto abesse potest, id est, rei essentia salva maneret, etiam si abesset accidens; non tamè omne accidens, postquam alicui subiecto inest, ab eo separari potest, manente scilicet subiecto immediato seu eo, cui immediatè inest, v. g. nigredo à corvo abesse potest, quia, ipsâ absente, corvi essentia non destruitur. Hinc testatur experientia, albos dari corvos, Ea tamen ab eo individuo, cui inest, separari nequit, manentibus scilicet pennis, quibus nigredo immediatè inhaeret; quanquam alicui corpore inducto ad tempus possit occultari.

AD TAB. III.

§. 1.

UNIVOCA prius tracto, quàm æQUIVOCA, quia horû tractatio ob analogo plu-

res habet difficultates. Synonyma a sunt vel *logica*, de quibus agitur in Logicis; vel *grammatica*, quæ sunt plures voces idem significantes, ut ensis & gladius. Dicuntur etiam *Multivoca*, seu *Polyonyma*, item *hædovayov* *τα*, *æquivocentia* &c.

§. 2. Vox *zoria* sumitur 1. pro re per se existente, 2. pro rei essentia. Hinc quia reddi solet per vocem *substantia*, factum, ut & hæc illis duobus modis capiatur. In definitione univocorum sumitur pro essentia, & sic substantiæ seu essentiæ ratio & conceptus idem est, ac definitio, ita tamen ut per eam non præcisè perfectæ omnibusq; numeris absoluta definitio intelligatur, sed & sub eâ descriptio intelligenda veniat.

§. 3. Ut nomen aliquibus idem sit, nõ sufficit literarum identitas, sed & eadem grammatica accidentia requiruntur, v. g. vox sit ejusdem declinationis, & generis, syllabæ sint ejusdem quantitatis & eundem habeant accentum. Quare homo improbus & arbor respectu vocis *malus* propriè loquendo non sunt æquivoca, nam quando *malus* de illis dicitur, propriè nõ est una & eadem vox, quia primâ syllabam jam longam jam brevem habet, scilicet jam, jam masculinè generis est.

§. 4. Æquivoca apud *Aristotelem* sumuntur nonnunquam *late*, pro iis, quæ habent idem nomen in diversâ significatione; deinde *strictè* pro iis, quæ ita nomen in diversâ significatione habent, ut non sint simul analogæ. Prior acceptio in Antepredicamentis usitata est, posterior 4. *Metaph. c. 2* reperitur. Si æquivoca strictè sumantur, per se patet, analogæ sub iis non contineri: quod si tamen late accipiantur, analogæ ad ea pertinent. Probatur hoc 1. auctoritate *Aristotelis*, qui 1. *Ethic. c. 6*, analogæ inter æquivoca numerat, 2. ratione ex definitione desumptâ. Æquivocorum enim definitio ex affe convenit analogis, utpote quæ commune nomè habent in æquivalenter, adeoq; in diversâ significatione.

§. 5. Lata analogorum acceptio rectè quidem impugnari, vix tamè, quum communiter fere sit recepta, abrogari poterit: quare & nos eâ retinebimus. Rem ipsam seu naturam analogorum quod concernit, ea plurimis est referta difficultatibus, inde ut videtur natis, quod *Aristoteles* ea ex professo nõ declaravit, & Latini communiter (& rectè quidem) eam unum conceptum objectivè tribuunt, & tamen cū *Aristotele* pro analogo habent. Quia itaq; & in hoc *Aristotelem* sequi, & tamè simul unitatem conceptus in ente defendere voluerunt, hinc non potuerunt non monstrosas doctrinas proponere, ita ut nonnulli aliquando nec ab aliis, nec à se ipsis potuerint intelligi.

C 3

§. 6. Ut

§.6. Ut paucis, quid statuendum videatur, proponam. Analoga (late & vulgariter accepta) in genere sunt, quæ idem nomen habent inæqualiter, ita ut id uni primario, alteri secundario conveniat. Patet proinde, analoga idem nomen in diversâ significatione habere: nam quicquid in eadem significatione prædicatur, illud ubiq; idem importat, adeoq; non primario alteri, alteri secundario, sed quæ convenit iis, de quibus dicitur.

§.7. Dispscuntur in analoga proportionis & attributionis. Analoga proportionis fati declarantur in Tabulâ. Unum addo: Analogia seu proportio strictè & propriè accepta, ut *Poff. l. 4. Infitent. Orat. c. 6. scilicet. 2.* docet, differt à similitudine, ut angustius à latiori. Similitudo enim alia simplex est & inter duo locum habet, v.g. inter Socratem & hujus picturam; alia *geminata*, quatuor requirens terminos, ut sunt *gratum, vivere, homo, videre*. Hac similitudo dicitur proportio & facit analoga proportionis; simplex verò tantum analoga attributionis facere potest.

§.8. Analoga attributionis, ut *de 10. In 10. dicam*, illa sunt analoga, quibus commune nomen absque proportionem attributionis duplicia; attributionis *intrinsecæ & extrinsecæ*. Analoga attributionis intrinsecæ dicuntur, quibus ratio per nomen commune importata, convenit intrinsecè. Quæ definitio minis rectè à multis declaratur. Putant enim analoga intrinsecæ attributionis ita nomen commune habere, ut etiam *idem planè conceptus* per id importetur. Hinc dicunt, ens habere unum conceptum objectivum & tamen analogicè dici de substantiâ & accidente, de Deo & creaturis. Verùm hanc doctrinam esse contradictoriam, facile ostenditur. Si enim per nomen commune idem conceptus importatur, nulla relinquitur inæqualitas, quæ tamen analogis est essentialis. Implicat proinde contradictionem, aliqua esse analoga, & tamen tale commune nomen habere, quo idem planè conceptus importetur. Et hoc est quod analoga attributionis intrinsecæ, dicto scilicet modo declarata, non dari, alibi cum *B. Steuogio* defendi.

§.9. Videntur tamen admittenda esse alia analoga intrinsecæ attributionis, quibus sc. ratio importata intrinsecè convenit, ita tamen ut *ex uno sit planè eadem* in analogatis. Solet enim fieri, ut aliqua ita inæqualiter nomen commune habeant, ut id in uno plures perfectiones importet ac in altero. De his *Scherbins Theff. Philof. Diss. 10. §. 37.* (quem tamen *ibid.* non in omnibus sequor) ita: *in quibus primarium*

illud eximè, omnibusq; numeris est tale, cetera sunt etiam talia, sed imperfectè, paucioribusq; numeris: verbi gratia, demonstratio. Nam quævis oratio hæc demonstratio sit imperfectior, & paucioribus notis prædita: est tamen demonstratio. Sic civis dicitur primario de cive democratico, qui civis est in summâ perfectione, de aliis autem dicitur secundario, & ita ut non importet omnes perfectiones, quas importat, quando de cive democratico dicitur, & tamen utriusque convenit intrinsecè. In hisce ergò, quod importatur per vocem analogam, dum de secundario analogato dicitur, importatur etiam, quando de primario dicitur, non contrâ; sed plus importatur, quando de primario subjecto dicitur.

§.10. In Tabulâ tantum analoga extrinsecæ attributionis definiti cum *B. Steubio in not. ad Horn.* Præmissis autem circa illam definitionem notata dignum est, aliud esse, nomen commune convenire ei, quod ab altero dependet, & aliud; id convenire alteri *ob dependentiam*, seu propterea, quia dependet, v.g. homo de patre non tantum, sed & de filio, qui à patre dependet, dicitur, non tamen propter dependentiam, sed propter essentiam suam, ob quam filius homo diceretur, etiam si à patre non esset. Similiter ens dicitur de Deo & creaturâ ab eo dependente; de substantiâ & inde pendente accidente; non tamen ob dependentiam, sed ob propriam essentiam seu existentiam. Præcisè enim omni dependentiâ, accidens & creatura ens est, & hoc ipsò quidem, quod existentiam habet. Sed sanum dicitur de urinâ ob dependentiam ab animali sano, cuius sanitatem indicat, & nisi ab eo dependeret, sana non esset.

§.11. Non tantum dependentia, sed alius quoq; respectus analoga facit. Sic domus dicitur de domo in mente, quia respicit veram domum *tanquam objectum*. Sidera animalium, aliarumque rerum nomina gerunt, quia pinguntur talibus figuris, quæ illa tanquam objecta respiciunt. Et hoc est, quod similitudinem simplicem analoga attributionis facere, dixi §.7.

§.12. Derivatio in genere importat, ut plus in eo sit, quod derivatur, quam in eo, à quo alterum derivatur. Hinc vox illa ab alterâ derivatur *grammaticæ*, quæ pluribus literis vel syllabis constat; *logicæ* verò derivatur, quæ plus importat seu significat, quam altera, v.g. albedo ab albo derivatur *grammaticæ*; album ab albedine *logicæ*, quia album præter albedinem etiam subjectum importat.

§.13. Quod *significare* sumatur interdum late, interdum strictè, ad *tab. n.* dicitur: ex quâ doctrinâ est cognoscere, denominationum late loquendo, duo significari.

gnificare, *subiectum & formam*, adeoque significatione differre à voce denominante, utpote quæ tantum formam importat; fricte verò denominativum unum habere significatum, & connotare alterum, adeoque cum voce denominante venire significatione.

§.14. Aliud est, *genus, speciem vel differentiam esse*; & aliud, *prædicari ut genus, vel ut speciem, vel ut differentiam*. E. g. animal, homo, rationalis, sunt genus species & differentia, nec tamen de Deo prædicantur ut genus, species & differentia, quia Deo non conveniunt essentialiter, quod tamen ad ista prædicabilia requiritur. Similiter aliud est, *prædicari proprium, & aliud, prædicari ut proprium*, v. g. divisibilitas, quæ est proprietas quantitatis, prædicatur de albedine, non tamen ut proprietas, quoniam ei non conveniat necessario, & ut primo subiecto. Tandem aliud est *prædicari accidens, aliud, prædicari accidentaliter*, v. g. coloratum est accidens, sed de albo non prædicatur accidentaliter. Eadem distinctio adhiberi debet ad denominativa. Aliud est, *prædicari denominativum, & aliud est, prædicari denominativè*, i. e. accidentaliter.

§.15. Omne itaq; denominativum prædicatur denominativè, sed non semper. Quare de se eorum sententiam, qui omne adjectivum denominativum esse volunt. Irrationale enim v. g. de nullo prædicatur denominativè, adeoque denominativum non est. Dicis: differentia est extra essentiali generis, ergo de eo prædicatur accidentaliter & denominativè. Sed nego consequentiam. Utur enim differentia sit extra generis essentiali, quando tamen de eodem prædicatur, non dicitur de eo, ut genus est, sed quatenus supponitur confusè pro specie ista, cui differentia est essentialis. Confer. *Stahl, quest. 100.*

§.16. Ex alterâ divisione ante prædicamentali desumuntur definitiones substantiæ & accidentis. Objectiones & responsiones varias vide apud *Stahl, qu. 23.* Novas tamè alii malunt querere definitiones, prætendentes, limitationes vulgares non esse ad mentem *Aristotelis*. R. 1. pleraque ex *Aristotele* deduci possunt. 2. quæ in *Aristotele* non habentur, non sunt contra eius principia & magis naturæ lumen. 3. Sufficit, per illas limitationes *Aristotelis* doctrinam declarari, naturam item substantiæ & accidentis ita delineari posse, ut nulla veritati inferatur injuria.

§.17. Ad doctrinam de abstracto & concreto legi potest mea de *abstractiōe disputatio* & quæ infr. ad *Tab. II.* dicuntur de significatione. Concretum diversimodè importat subiectum & formam; hanc distinde, illud confusè: quare merito

forma principale, subiectum minùs principale significatum dicitur. Præterea tamen importatur *modus quo* forma subiecto convenit, seu habitu do formæ ad subiectum, quæ *modus concretioni* dici potest, cuius nimia diversitas facit, ut ab eadem formâ diversissima descendant concreta, v. g. *ignum & ligneum, videns & visum, homo & humanus, aurum & auratum.*

§.18. *κατηγορία* apud Græcos usitate significat *accusare*; *Aristoteles* tamen hanc vocem pro *prædicare* usurpavit; & *κατηγορίαν*, quæ aliàs *accusationem* notat, pro classe rerum, quarum una de aliis prædicari potest. Nati inde alii quoque sunt termini logici, *προνκατηγορητικῆς κατηγορητικῆς, τερμινος κατηγορητικῆς, seu κατηγορημα* (quoniam *κατηγορημα* l. de interp. c. II. §. 4. aliter, & quidem pro *prædicato* sumatur) item *συνκατηγορητικῆς τερμινος* seu *συνκατηγορημα*; eliquè ut patet, *κατηγορητικῆς* vi vocis nihil aliud, quàm *prædicativum, & συνκατηγορητικῆς, comparativum.*

§.19. Faciliorem categorematæ definitionem adhibeo in hac editione. Id definiunt aliqui: quod per se subiectum *verbi personali* vel *prædicatum nominis rectè* esse potest &c. Sed his additionibus non est opus, quoniam non possit esse subiectum verum & explicitè positum, nisi aditverbum personale; nec prædicatum, nisi nomen rectum subieciatur. Est & hoc addendum, terminum in præfenti non sumi *strictè* pro prædicato aut subiecto, sed *late* pro voce significativâ, nam terminus *συνκατηγορητικῆς* *strictè* terminus non est.

TAB. IV. DE PRÆDICAMENTIS IN GENERE.

§. 1.

Prædicamentum sumitur usitate pro rerum classe, interdum tamen pro summo ejus genere. De voce *Categoria* vid. §. 12. capite præced. Vox *Elementi* sumitur nonnunquam translaticè. *Quia enim*, inquit *B. Stahl, in Metaph. Tab. 8. elementum proprie dictum & indivisibile est in diversas species, & ex eo cætera constant, translatum est nomen elementi ad omne id, quod unum est ac parvum, & ad multa utile.* Hinc *Boëthius* prædicamenta vocat elementa, quia sunt classes parvæ juxta ac utiles. Nam genera & differentia, cum speciebus & individis in illis congeruntur; ut exinde essentialia rerum prædicata cognoscere, eas definire, dequè illis disputare possum facilius.

§. 2. Placuit præcisè, non omnia in prædicamenta congerere, quæ mente concipi possunt, ut in Tabulâ docetur
Quam

Quam doctrinam non recipimus eo sensu, ac si predicamentorum limites nec extendi nec coarctari; numerusque nec augeri, nec minui possit. Quæ enim de numero & nonnullorum exclusione ex predicamentis dici solent, hypotheses sunt, ab humano arbitrio pendentes, & faciliè, si utilitas inde speranda, mutabiles, v.g. possent dux constitui classes, entium altera altera non entium; vel substantiarum altera, & altera accidentium: Substantia posset dividi in classem substantiarum simplicium (in quâ Deus contineretur) & compositarum; Accidens in predicamentum accidentis absoluti, & respectivi. Mutari ergo posset predicamentorum numerus, ut apparet, si opus esset; non tamen debet. Receptæ enim hypothesi absque prægnanti causâ, quæ & in præsentia deest, mutandæ non sunt.

§. 3. Dicitur: I. requiri ad predicamentum genus aliquod summum. Resp. Concedo. Est autem genus vel summum absolutè & simpliciter, vel summum secundùm quid. Jam in sapientum est arbitrio constituere in predicamento genus vel absolutè, vel secundùm quid tantum summum.

§. 4. Dicitur: II. Ens & accidens non sunt univoca, E. nec genera vera. Resp. Antecedens nego. Entis conceptus unus est. E. id prædicatur univocè. Accidentis definitio omnibus accidentibus veris convenit ex æquo.

§. 5. Dicitur: III. Deus est simplicissimus. E. genus non habet, E. in nullo predicamento est ponibilis. Resp. Simplicitas non excludit compositionem rationis, qualis est compositio ex genere & differentiâ. Deus est spiritus, substantia & ens; quæ de eo & creaturis in eadem significatione, ac in quid & ut genera prædicantur: adeoque ipsi nõ repugnant poni in predicamento. Confer. Zeiföld, disp. Antipol. pro Phys. Spher. 1. §. 33. & seqq.

§. 6. Ens per se & per accidens definire difficillimum est; ut aliquo modo delineentur, sciendum, entia per se esse, quæ nec ex diversis entibus completis, nec ex rebus diversorum predicamentorum constant: v.g. homo, animal, Petrus, albedo &c. Sed homo albus non est ens per se, quia ex homine & albedine, quæ diversorum predicamentorum res sunt, constat; similiter nec *comu in lapidum* est ens per se, quia ex diversis constat lapidibus, qui ad idem quidem predicamentum pertinent, diversa tamen sunt entia completa.

§. 7. Infinitum duplex potest concipi, aliud i. ratione quantitatis, ut infinitum fit, quod infinite quantum & extensum est; tale infinitum nec datur, nec dari

potest, sed cuius quantum potest aliquid addi, adeoque omne quantum finitum est: 2. ratione essentia, quod in se omnes perfectiones habet sine omni imperfectione. Hæcmodò solus Deus est infinitus, & proinde excluditur ex predicamentis, ex receptâ hypothesi, quam nõ rejicio, modò addatur, eam humani esse arbitrii, & divinæ essentia non repugnare, esse sub genere, adeoque in aliquo predicamento ponibilem, ut s. 5. indicatum.

§. 8. Per entia plena intelliguntur completa. Est autem incompletum illud, quod est ordinatum ad aliud ens completum: & completum quod non est ordinatum ad aliud ens completum. Sunt ergo completa quæ 1. nõ sunt partes entis per se, & 2. non sunt suâ natura ordinata ad hoc, ut sint partes. V.g. materia est ens incompletum, sicut & pes, manus &c. Anima separata actu quidem pars nõ est, est tamen ordinata ad hominis essentiam completam, unde incompleta manet.

§. 9. Quando vox una requiritur, nõ est sermo de unitate ejus ratione materialis, sed ratione formalis; five non de vocis ipsius unitate, quæ per se simplex indicatur, sed de unitate significationis. Requiritur ergo ad vocem in predicamento ponibilem, ut sit univoca & actu non habeat diversas significationes. Quo ipso voces æquivocæ non simpliciter excluduntur, sed quatenus sunt æquivocæ. Quando autem ab æquivocatione liberatur & pro uno tantum accipiuntur, locus in predicamentis iis conceditur. V. C. vox *cancer* est æquivoca inter species tamen animalis numerari potest. Hoc ipso enim, dum inter illas reponitur, indicatur eam non sumi pro morbo, vel siccitate, sed pro animali, adeoque liberatur ab æquivocatione sibi alioquin coveniente.

§. 10. Excedens & transcendens unum sunt. Potest autem aliquid aliud excedere seu transcendere vel 1. ratione causalitatis; quod altero nobilior est in causando sic causa principalis instrumentalem, & prima secundas transcendit, 2. ratione dignitatis & perfectionis, quod altero dignius est & perfectius: quomodo Deus creaturas & homo bruta transcendit, 3. ratione prædicationis, quod altero latius patet & de pluribus prædicari potest, quomodo omne superius transcendit inferius. In præsentia intelligitur excedens ratione prædicationis & tale quidem, quod aliquod predicamentum transcendit, ita ut etiam rebus alterum alicujus predicamenti conveniat. Talia sex faciunt, quorum literas initiales in voce *Renbau* conjungunt. Res. Ens, Unum, bonum, aliquid, verum, de quibus prolixè agit Armand. de Bello *Virtut. 2.* Addendâ tamen alia quoque sunt,

sunt, perfectum, simplex, compositum, uniuersale, singulare, principium, principiatum, causa, causatum &c. que licet non conveniant omnibus predicamentis, possunt tamen de pluribus, quam de rebus unius predicamenti dici, quod ad transcendens sufficit.

§. II. Q. ad quam scientiam pertinent Prædicamenta? Distinguendum hic inter accuratam & aliqualem seu superficialiẽ; Item, inter totalem & partialem tractationem. Accurata predicamentorum tractatio potissimum ad Metaphysicam spectat, cuius est, plurimum genera considerare. Agit enim non tantum de ente in genere, sed etiam de decem generibus predicamentalibus, & que sub his continentur, abstractionem illius non excedentia. Quia autem Philosophiæ primæ illam non licet excedere, idem nonnulli aliis scientiis relinquunt, Physicæ scilicet, Mathesi, Ethicæ & Politicæ; & proinde perfecta & exacta omnium predicamentorum consideratio, non unius tantum est scientiæ: aut omnes scientiæ in unum sunt confundenda. Superficialis verò & aliqualis omnium etiam divisio & declaratio, commodè ad Dialecticam trahitur, quum & huic aliqualis omnium rerum cognitio ad scopum suum conducatur, & aptior illi locus non detur. Quare etiam Aristoteles in *Top.* c. 9. eorum mentionem facit, eaq; in *lib. Categ.* qui vulgò ad Dialecticam refertur, rudi tractat Minervâ.

AD TAB. V.

§. I.

Multi adhibent in definitione substantiæ vocem *subsistere*. Quia tamen *subsistere* & *subsistentia* strictè & propriè competit tantum substantiis singularibus completis, que una voce *supposita* dici solent; ubi autè adhibentur in definitione substantiæ, latè & improprie accipi debent pro *existere*; idem majoris peripicuitatis, & improprietatis devitandæ gratiâ vocem *existere* adhibere malo.

§. 2. Deus est substantia prima, qui tamen de quavis Trinitatis personâ tanquam de subiecto dicitur. E. definitio substantiæ primæ est nimis angusta. Resp. 1. Aristoteles ignoravit mysterium Trinitatis, idem in definitionibus suis id non potuit respicere. 2. Limitatio commoda adhiberi potest. Substantia enim secundæ de subiecto dicitur & essentialiter prædicatur, ut de alio quoq; quod distinctam habet essentiam, eodem modo sit prædicabilis. Hinc dici potest, substantiam primam non posse dici de subiecto, *ita ut & de alio, quod essentiam diversam habet, prædicari possit.* Quomodo substantiæ primæ definitio etiam Deo competit,

§. 3. Substantia secunda continetur in primâ actu, quia est pars ejus essentialis, v. g. animal est de essentiâ hominis. Prima continetur in secundâ potentia seu continentia prædicabili, quia secunda est latior primâ, & de eâ tanquã inferiori prædicabilis. Leg. *Schol. Reg. part. 1. disp. 12. reg. 6.*

§. 4. Malè faciunt, qui substantiam dividendo sic procedunt: Substantia animata est vel sensitiva, ut animal, vel vegetativa, ut planta; Item substantia animata alia habet animam sensitivam, alia tantum vegetativam, ut planta. Etenim 1. non tantum planta, sed & animal vegetantem animam habet, adeoque est substantia vegetativa. 2. anima vegetans non est forma specifica, sed generica, per quam res in esse corporis viventis constituitur, adeoque nulla planta datur, que solam vegetantem habeat animam, sed præter eam dandæ sunt specificæ, nobis ignotæ.

AD TAB. VI.

§. I.

Controversiæ de naturâ quantitatis moveri solite difficiles magis sunt, quam utiles. Breviter: I. Quantitatis ratio formalis non consistit in *divisibilitate* & *mensurabilitate*, quia utraque fluit ex quantitatis essentiâ. Quantitas est causa, cur aliquid sit divisibile, item mensurabile active & passive, i. e. aptum, ut aliud secundum illud commensuretur, & illud secundum aliud commensuretur. II. Quantitatis ratio formalis non consistit in *impenetrabilitate*, quia hæc per Dei potentiam à quantitate est separabilis, ita ut diversâ quanta in eodem loco esse possint: essentia autem & ratio formalis à re tolli nequit. III. Quantitatis ratio formalis consistit in *extensione*, seu in eo, quod habet partes extra partes, quod illi per se, primo, & immediate convenit. Neque enim quid prius in quantitate potest concipi, neque per aliud aut propter aliud illa extensionem habet, sicut substantia & qualitas, que extensa est per aliud, per & propter quantitatem.

§. 2. Triplex terminus in quantitate continè est distinguendus; 1. *inchoans*, qui est quantitatis principium, 2. *finiens*, in què desinit quantitas, seu ultimum quantitatis, 3. *communis*, qui est indivisibile quæpiam unius partis finis, alterius initium. Nomen habet inde, quia duarum partium, quæ in quantitate distinguuntur, unius inchoans, & alterius finiens terminus est. Dicit: si terminus communis est indivisibilis, quomodo linea & superficies, que dividi possunt sunt communes termini? Resp. Linea & superficies sunt & divisibiles & indivisibiles. Linea est divisibilis ratio-

ratione longitudinis, indivisibilis ratione latitudinis & profunditatis. Superficies est divisibilis ratione longitudinis & latitudinis, indivisibilis ratione profunditatis. Fiunt igitur termini communes, non quatenus divisibiles, sed quatenus sunt indivisibiles.

§. 3. Dicis: Si linea superficiei & hæc corporis terminus est, sequitur quod sint partes, & proinde nec pertineant ad predicamentum, nec sint corpori oppositæ, ejusdemque cum eo generis species. Nulla enim species continetur in alterâ specie ejusdem generis. Resp. 1. Linea & superficies, licet non exsistant nisi in corpore, nec existere possint, sed tantum per mentis operationem distinguendæ & separandæ sint; respectum tamen illum ad corpus non involvunt formaliter, adeoque formaliter & in se spectatæ sunt completæ. 2. Nulla species in alterâ ejusdem generis specie continetur, continentia prædicabili, seu ut una de alterâ prædicari possit. Hoc modo nec linea in superficie, nec superficies in corpore continetur, quia linea non est superficies, nec superficies corpus, nec contrâ. Aliis tamen continentia modis potest una species contineri in aliâ, sicut v.g. elementa continentur in misto.

§. 4. Corpus sumitur 1. pro substantiâ ex materiâ & formâ compositâ. Sic homo & equus sunt corpora. 2. pro alterâ virtutis parte, quæ ab animâ informatur; sic homo corpore & animâ dicitur consistere. 3. pro quantitate longæ, latæ & profundæ: quomodo non possum dicere, hominem esse corpus, sed habere corpus & esse corpore prædictum: quæ tamen significatio in communi loquendi usu non solet usurpari. Prima & secunda acceptio ad substantiæ prædicamentum; tertia huic pertinet.

§. 5. Ad questionem: quot propriæ dicte quantitatis species dentur? sciendum: 1. quod numerus, quia est ens ex malis aggregatum seu ens per accidens, communiter pro propriè dictâ quantitatis specie non habeatur. 2. Oratio non est extenta perse, sed per accidens, ratione temporis longi vel brevis, quo profertur. Ad propriè dictam quantitatis speciem autem requiritur, ut per se sit extenta. 3. Locus est propriè dicta quantitatis species, non tamen à superficie distincta. Neque enim intervallum est, ut vulgus olim sentiebat, sed superficies. Univocæ proinde & propriè dictæ quantitatis species quatuor remanent, linea, superficies, corpus & tempus: reliquas Aristoteles non ex propriâ, sed vulgi opinione annumerasse creditur.

§. 6. Dicitur aliquid ab aliquo æquale dupliciter, vel 1. tanquam à fundamento, vel 2. tanquam à formâ denominante. A quantitate dicitur aliquid æquale, tanquam à fundamento: ubi enim una est quantitas, ibi datur æqualitas; sed ab

æqualitate dicitur aliquid æquale tanquam à formâ denominante. Quod & à similitudine debet applicari, nam res dicuntur & à qualitate & à similitudine similes, ut docetur Tab. sequ.

§. 7. Distinguitur quantitas in quantitatem motu quæ est accidens per se extensum & propriè dicta quantitas; & quantitatem virtutis & perfectionis, quæ nihil est aliud, quam rei perfectio; & non est quantitas propriè dicta, sed tantum per analogiam. Sicut autem à propriè dictâ quantitate res dicuntur æquales, item magnæ, ita hæc denominationes per analogiam transferuntur ad quantitatem virtutis, v.g. duo discipuli ejusdem eruditionis dicuntur æquales, & Deus maximus, quia summâ gaudet perfectione.

AD TAB. VII DE QUALITATE.

§. I.

Prædicamentum qualitatis ob tot difficultates labyrinthico merito comparatur. Ex utringulâ dilucidatur, influit ratio non patitur: sufficit proinde utiliora attingisse.

§. 2. Qualitas, ut lib. 5. Metaph. c. 14. videtur est, sumitur interdum latèssimè, & quidem, pro omni eo, à quo aliquid dicitur quale, i.e. à quo descendit concretum, per quod aptè responderet quærenti; qualis res sit? Hoc modo substantiarum differentia v.g. rationalitas, irrationalitas &c. dicuntur qualitates generis. Item affirmatio & negatio, qualitates enunciationis. In presenti qualitas sumitur strictè pro accidente, à quo substantia dicitur qualis: quæ aliquali descriptione finis contenti, donec accuratior detur definitio: in quâ tamen inventiendâ frustra hæcens defudrunt Logici & Metaphysici doctissimi. Videatur Stahl. in Metaph. Scheibl. in Log. & Met. cap. de qualitate.

§. 3. Cum essentialis differentia ad diversas species requiratur, per se patet, non dari octo qualitatis species, quia habitus & dispositio, potentia naturalis & impotentia, Patibilis qualitas & passio, forma & figura non differunt essentialiter: sed quatuor tantum sunt species. De quo numero videtur subdubitasse Aristoteles c. 1. Cat. §. 16. Fortassis autem inquit, & quidam alius qualitatis modus esse videbitur: sed hi sunt, qui maxime serè in usu versantur. De illo tamen hodie non dubitant philosophi, quum per tot secula non fuerit inventa qualitas, quæ ad nullam quatuor illarum specierum possit reduci.

§. 4. Habitus vel acquisitus est vel infusus. Acquisitus dicitur, qui proprio studio & labore acquiritur. Infusus est, qui ab acquire supernaturali immediate & absq. humano su-

do & labore alieni confertur. Acquisitus itaque habitus, si unico interdum actu acquiritur, (ut defendit Horn. l. 4. *Philos. moralis* c. 1. §. 13.) ut plurimum tamen comparatur crebris actibus. Hi verò si ve ex nostris proveniant viribus, & sint naturales, sive sint supernaturales & per specialem Dei gratiam à nobis proficiscantur, perinde est. Sic hodierna Theologia habitus acquisitus est, non obtinente, quòd ad eam acquirendam requirantur actus supernaturales, seu tales, qui proveniant à mente Spiritus S. gratià illustratà.

§. 5. *Habitus alius est per se infusus, qui studio humano acquiri plane nequit, ut fides; Alius infusus per accidenti, qui sine nostro labore à Deo producitur, ut tamen inluxitrià nostrà acquiri possit, sic donum linguarum in Apostolis infusum erat, cum tamen multas linguas addiscere, vires naturæ non excedat.*

§. 6. *Potentia naturalis tribus accipitur modis (1.) pro eà, quæ libertate desinitur, & positis omnibus ad agendam requisitis necessariò agit, & opponitur libera. (2.) pro eà, quæ natura virtutis sine speciali concursu Dei in actum potest traduci, & opponitur obedientiali. (3.) pro eà, quæ à natura inest, & opponitur acquisitæ & adventitiæ: sic sumitur h. l. Quamquam, quòd in Tabulâ docetur, ad eam etiam referantur, quæ naturâ non in sunt.*

§. 7. *An potentia animarum ad hanc qualitatem speciem pertineant, notabilis est questio, cujus decisio penderet ex aliâ: an potentia animarum realiter differant ab animalibus, an verò non? Ut utraque breviter declaretur, patet dicendum: I. Facultates animæ non differunt realiter ab ipsâ animâ. Posito enim, quòd anima sit prædita facultatibus v. g. intelligendi, videndi &c. quibus tanquam qualitatibus instrumentalibus actus suos exerat, necessum tamen est, admittere, quòd animæ secundum suam substantiam & remotis omnibus realiter diversis, conveniat potentia ad istos actus eliciendos. Hæc enim nisi daretur, anima etiam per facultatem superadditam non posset actum elicere. Quia ergo talis potentia admittenda est, quid opus est novam & realiter distinctam fingere? Sane sufficiens aliam ab animâ realiter distinctam fingendi fundamentum nunquam monstrabitur. II. Facultates animæ respectu sunt substantiæ, quia ab animâ, quæ substantia est, realiter non distinguuntur, adeoque ad prædicamentum qualitatis non possunt trahi. III. Po-*

tentia aliqua videndi, audiendi & alia similes ad potentiam naturalem pertinent. Considerandum autem, quòd facultates animæ alie immateriales & inorganice sint, seu operantur sine organo corporeo, ut voluntas & intellectus; alie materiales & organice, quæ corporeo organo indigent ad actus suos exerendos, ut potentia videndi, audiendi & similes. Harum actus elici non possunt nisi adit bona organi dispositio. Ut ita ad actus potentiarum organicarum exerendos requiratur duplex agendi potentia: una (ut docet Zetfeld. l. 1. *Instit. phys. scilicet* 3. §. 262.) dici solet prima, quæ est ipsa facultas animæ ab ipsâ solâ ratione distincta; altera dicitur secunda, quæ est apta organi dispositio, sine quâ prima actum nequit elicere. Prior, quamdiu anima manet, in eodè manet vigore, sed posterior potest magis & minus recipere, confortari, debilitari, imò plane tolli, manente priore. V. g. cæcus caret potentia videndi, non primâ, quum animam sentientem habeat, sed secundâ, seu aptâ oculi dispositione ad videndi actum necessariâ. Et hæc ipsa est, de quâ in Tabulâ loquor, & quam cum aliis potentiis secundis, ad animæ actus exerendos necessariis ad secundam qualitatis speciem trahi posse, arbitror.

AD TAB. VIII. DE RELATIONE.

§. 1.

NON omnis conditio ad terminum necessaria est terminandi ratio: sed ad hanc requiritur, ut sit intermedia inter fundamentum & terminum, seu interea intercedat, ita scilicet, ut terminus per fundamentum producatur, vel saltem per hoc circa illam aliquid agatur. v. g. generatio intercedit inter fundamentum & terminum, inter potentiam generandi & filium, ut illa ad hujus productionem concurrat: est proinde ratio terminandi. Sed productio alibi ad relationem similitudinis inter diversa alba est necessaria quidem, non tamen est fundandi ratio, quia inter fundamentum & terminum non intercedit.

§. 2. *Relata à nonnullis duplicia constituuntur, mutua & non mutua. Mutua sunt, quarum unum aequè ac alterum realem respectum habet ad alterum. Non mutua dicunt, quarum unum tantum realem respectum ad alterum habet: v. g. scientiam nemine cogitanti referri ad scibile, scibile verò non referri ad scientiam, & quòd referetur, id à mente comparante habet.*

H

habere: Aliqui adferunt exemplum creatoris & creaturae, & illi realem relationem ad hanc denegant. Cùm enim accidentis predicamentale in Deum, qui simplicissimus est, & omnis compositionis expertus, non cadat, idè nec realem relationem ei convenire posse putant.

§. 3. Verùm hæc doctrina est contra doctrinam. Si enim ad mutuum respectum non requiritur plus, quàm quod importatur in respectu unius ad alterum; impossibile est dari relationem non mutuan. Prius est. E. & posterius. Minor patet: Quod enim in unâ relatione est ratio terminandi, in alterâ est fundamentum, & unius terminus est alterius subiectum, v. g. id quod in relatione patris ad filium est ratio terminandi, est fundamentum filiationis, & paternitatis terminus est filiationis subiectum, & sic in omnibus; Ubi quicquid ergo unum realiter alterum respicit, i. e. ita, ut fundamentum & terminus sint realia, ibi quoquæ mutuum respectum dari, necessum est.

§. 4. In specie quod Deum attingit, non est, quod imperfectionem & compositionem in eo admittendas esse metuamus, si realis ipsa relatio adscribatur. Relatio numeratur quidè in predicamentis talibus accidentibus, ejus tamen longè alia ratio est, quàm cæcerorum accidentium. Ea substantia superadduntur, mutationem & compositionem faciunt, adeoque imperfectionem in subiecto important. Sed nihil horum relationi attribui jure potest. Considerandum enim, quòd relatio formaliter duo importet, unum in subiecto, nempe fundamentum, alterum extra subiectum, quod est terminus relationis: quibus positis, si omnia alia removeantur, ponitur relatio. Unde quando oritur relatio, subiecto & fundamento nihil accedit, sed quia extrinsecum requisitum ad relationem oritur, nempe terminus, idè sine nova rei in subiectum accessione confurgit relatio. Sic qui gaudet fundamento paternitatis, quod est potentia generandi, quamprimum oritur terminus, fit pater, ita ut nihil recipiatur, nullaque mutatio vel nova compositio in subiecto oriatur. Similiter quando novum album producitur, inter id & aliud album confurgit relatio similitudinis, ita ut in eo, quod antè extiterat, nulla per relationem hanc vel compositio vel mutatio involvatur. Quare cùm realis relatio sic se habeat, quid obstat, quò minus in subiecto perfectissimo reperiatur? Conf. *Stahl, quest. 24. & 28.*

§. 5. Relatio inter subiectum & pa-

dicatum vulgò pro relatione rationis habetur, sed male, quia sine fictione intellectus iis attribuitur. Major difficultas est de relatione inter genus & speciem. Hæc enim non differunt realiter, sed solâ ratione; quæcunque autem solâ ratione distinguuntur, illa certè non possunt nisi per mentis operationem ad se invicem referri. Puto nihilominus, dictam etiam relationem pro reali esse habendam. Ubi enim id, quod formaliter per relationem importatur, reale est, ibi datur relatio realis. Jam per relationem importatur formaliter fundamentum & terminus, & hæc in relatione generis & speciei realia sunt. Ipsa ergo relatio realis est, non obstante, quòd ipsa relata realiter non distinguuntur. Et sanè respectus generis ad speciem in eo consistit, ut, datâ naturâ de pluribus essentialiter differentibus in quid prædicabili, detur etiam naturâ de pluribus numero tantum differentibus in quid prædicabilis; hoc ipsum verò per mentem non est confictum, ut per se patet.

AD T A B. IX.

§. 1.

PASSIO sumitur (1.) pro qualitate patibilis sed citò transeunte: quomodo affectio dicuntur animi passionis (2.) pro rei proprietate & attributo. (3.) pro receptione aliquid in aliquo; & pati generaliter est aliquid in se recipere: quæ acceptio est hujus loci; atque sic passio respondet actio, quæ formaliter est nihil aliud, quàm potentie activæ exercitium.

§. 2. Actio per se est in patiente, tati-quam in subiecto, in agente verò non nisi per accidens, nempe quatenus idem simul est agens & patiens, v. g. quando intellectus intelligit, intellectio est in intellectu, qui agit, non tamen quatenus agit, sed quatenus patitur. Et sanè, si omnis actio esset in agente per se & in eo tantquam in subiecto reciperetur, omne agens agendo moveretur, quod est absurdum, cùm detur agens immobile, nempe Deus.

§. 3. Dicitur: si actio est in patiente sequitur, unam & idem esse capax contrariorum actuum, & per consequens, idem, quatenus est patiens, simul esse agens; quod implicat contradictionem. Resp. N. C. actio enim & passio non sunt contrarii actus, sed unus motus, una entitas. Nec inde inferendum est, patientem quòd tale, esse agens. Neque enim id statim
cui

eni actio inest, sed id. a quo actio procedit. agens denominatur. Quid in specie de creatione sentiendum sit. videatur apud B. Stahl. g. Log. 77. § 38.

§. 4. Tempus est duratio principium & finem habens; & cum principium habens, sed sine carens; aternitas autem principio & sine carens. Sive ut Scholastici loquuntur, tempus est finita duratio a parte ante & a parte post; Aevum, a parte ante finita, a parte post infinita; Aternitas, infinita a parte ante & a parte post.

§. 5. In ubi aliquid est vel (1.) repleri, omnia presentissime replendo, ut Deus (2.) in conspectu; seu ita ut a corpore ambiente circumscriptatur; sic pleuraque corpora sunt in ubi. Dico pleura, caelum enim & corpora beata excipienda esse, docetur alibi. (3.) definiti; sic angeli dicuntur esse in ubi, quia licet nec ubique sint, nec ab ambiente corpore circumscriptantur, sunt tamen in definito & determinato ubi.

§. 6. Album dicitur, quod albedine sufficienter est prae ditum; albatum vero, cui corpus album est inductum. Hinc omne albatum est album, non contra, v. g. homo albus est, non tamen albatum. Album reducitur ad praedicamentum qualitatis, albatum ad habitum.

AD TAB. X.

§. I.

Antepredicamentorum doctrina utilis est, ad naturam praedicamentorum cognoscendam; Postpredicamenta vero sunt termini, quorum in praedicamentis mentio facta, declarationem autem post absolutam praedicamentorum tractationem differre, Aristoteli commodius visum fuit. Peculiare ergo caput huius reservavit, ita ut & species, quarum in praedicamentis non meminit, simul attingat. V. g. contrariorum mentio in jicitur in praedicamentis, hac occasione Aristoteles etiam alias oppositionis species declarat; docuerat, aliqua recipere magis & minus, hinc diversas motus species enumerat.

§. 2. Opposita sumi vel late, ut sub his disparata comprehendantur, vel stricta, ut disparatis opponantur, in Tabula indicatur. Opposita aliis definiunt quod sint ea, quae de eodem singulari sumi & eodem respectu affirmari non possunt. Item: quae non possunt esse in eodem subiecto secundum idem & eodem tempore. Haec tamen & similes definitiones rigidum examen non videntur posse sustinere. Non conveniunt oppositis in stricta acceptione, quia competunt etiam quibusdam disparatis, v. g. Asino & homini, qui de

eodem singulari dici, in eodemque esse simul nequeunt. Nec conveniunt oppositis in genere, quia quadam disparata in eodem singulari secundum idem esse, deque illo dici possunt, v. g. in eodem melle est simul albedo & dulcedo, & idem mel est simul album & dulce. Addo & hoc; definitiones istae etiam conveniunt talibus, quae nullo opponuntur modo, v. g. Petro & Paulo.

§. 3. Non desunt quidem qui individuas ejusdem speciei opponi dicant. Sed qui id defendi possit, non video. Necessum enim est, ut opposita pugnent. Non vero sufficit ad oppositionem, aliqua pugnat per accidentia, seu ratione accidentium (v. g. Petrus & Paulus non opponuntur propterea privative, quia alter caecus est, ut per se patet.) Requiritur ergo ad opposita, ut pugnent per se & ratione sua essentia. Hinc argumentor: O. opposita pugnant ratione sua essentia. Sed individuas ejusdem speciei ratione sua essentia non pugnant, quia essentialiter non differunt. E. individuas ejusdem speciei non sunt opposita.

§. 4. Ab illo recipitur essendi consequentia, quod tria inferuntur ex altero, ut ex eo quoque alterum inferatur, v. g. a patre recipitur essendi consequentia ad filium: nam si filius est, Pater est, & vice versa, si datur pater, datur filius. Ab eo autem essendi consequentia non recipitur, quod inferuntur ex alio, ut tamen ex eo alterum inferri nequeat, v. g. dato ternario, datur etiam binarius verum a binario non recipitur consequentia, cum possit binarius esse, etiam si non datur ternarius.

§. 5. Habitus sumitur 1. pro qualitate subiectum in operando faciliante, 2. pro adjacentia corpori alterius, quomodo peculiare facit praedicamentum, 3. pro positivo, & privationi opponitur, 4. pro habere, seu habitatione, estque ultimum post praedicamentum.

AD TAB. XI.

Titulus huius.

§. I.

Titulus hic est libri ejusdem Aristotelici, qui in Organo Categoriae libello subijungi solet. Epiphanius autem, seu interpretatio, ut recte docet Zabari. l. 2. de nat. Log. c. 5. h. l. non est idem, ac enunciatio, sed ea latius patet, cum etiam de terminis simplicibus recte dicatur. Omnis enim vox signi-

H 2

significans est conceptus nostri signum, & facit ad indicandum, quid mente conceperimus. Interpretatio proinde idem est ac vox significans.

§. 2. Vox simplex fumitur dupliciter, 1. pro eâ, quæ nullo modo ex aliis vocibus est composita, ut homo. 2. pro eâ, quæ non constat ex vocibus actu diversis & distinctis. Hinc res publica vox simplex dici potest, non obstante, quod ex diversis dictionibus coaluerit. Ita in præfenti fumitur.

§. 3. Orationis partes non tantum verbum & nomen esse, per se clarum est. Placuit tamen Aristoteli hæc tantum tanquam partes orationis principales, ex professo declarare; quem & nos cum aliis sequuti, accuratiorem & prolixiorem partium orationis tractationem Grammatico relinquimus.

§. 4. Signum dicitur, quicquid aliud potentia cognoscenti representat; & significare est nihil aliud, quam alterum representare, ita ut potentia cognoscentis per id positum in noticiam alterius rei deduci.

§. 5. Signum aliud significat per se, aliud per accidens. Per se & proprie significat, quod ad aliud significandum est ordinatum. h. m. imago significat rem, cuius imago est, quia ad hoc ipsum est ordinata, & producta, ut rem representet. Per accidens & improprie id significat, quod est ob aliquem nexum cum re aliâ, in ejus cognitionem ducit, ad id tamen nec a natura, nec ab alio quoquam ordinatum est. E. g. si quis in obscuro latens vocem *Blatri* emittat, ea indicat hominem adeste, seu ducit nos in cognitionem præsentis humanæ; sed illa hoc significat per accidens; quia à nemine est ordinata ad hoc, ut præsentiam humanam indicet, in ejus tamen ducit noticiam propterea, quia non nisi ab homine proficisci solet.

§. 6. Alia porro significant vel ex instituto seu impositione humanâ, vel naturaliter. Ex instituto significat, quod aliud significat ex arbitrio humano, seu quia visum fuit hominibus; id ad aliud significandum ordinare. Ex naturâ suâ id aliud significandum significat, quod per naturam suam aptum est, in rei alterius noticiam deducere. v. g. Hedera suspensa significat vinum vendibile, non ex naturâ suâ, quia hanc significationem non habet apud omnes; sed ex instituto, quia visum fuit loci alicujus incolis, per hoc signum vinum vendibile indicare. Sed fumus significat ignem naturâ alter, ut pote cuius effectus est.

§. 7. Jam quod voces humanas attinge, hæc sunt in triplici differentia; alia proprie & per se nihil significant, ut *Blatri* & similes alia, quas quis pro lubitu potest fingere; alia significant naturaliter, ut *habere*, *ab*, & aliae interjectiones; alia denique significant ex instituto, suntque si-

gna & rerum & conceptuum imperceptis, confer. Horn. *Inst. de verb. signific.* Tales vero sunt reliquæ septem actionis partes, nomen, verbum &c. & earum voluntariâ significatione optime. Horat. in lib. de art. Pœt:

Ut *styx* solus pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum verus interit
ætas.

Et juvenum ritu florent modo nata, vigent,
Multa renascentur, quæ jam cecidere, cadentque.

Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet
usu.

Quem penes arbitrium est, & jus & norma
loquendi.

§. 8. Notatum etiam dignum est, quod, uti sæpe ob vocabulorum defectum, aliasque ob rationes, una vox significationes novas & à primâ & diversas adipiscitur; ita præprimis in nominibus propriis id fieri solet. Hæc enim quoti die novæ superadduntur significationes, quoties novis ea hominibus imponuntur. v. g. *Johannes* antequam *Baptista* naceretur, hunc non significabat: post ubi huic imponebatur, novam adipisciebatur significationem. Post paulo imponebatur idem nomen *Evangelizæ*; quæ iterum nova erat significatio. Imponebatur post *Johanni Pontifici* puerperæ, & imponitur hodiernum aliis atque aliis. Atque sic idem nomen proprium de diversis individuis prædicatum, non habet eandem significationem.

§. 9. Voces nonnullæ tantum unum quid important v. g. vox *actio*; quædam plura, v. g. *concretum* significat seu importat subjectum & formam, verbum importat actionem vel aliud quid, & temporis circumstantiam. Quæ diversa non eodem modo, sed unum primario & principaliter, alteri secundario & minus principaliter importati seu significari controversiâ caret. Dico: seu significari. Late enim hæc voce accepta, dicitur significari, quicquid in voce importatur. Mendum tamen, quod vox significare sæpe stricte fumatur; & sic non omne, quod quocunq; modo in voce importatur, sed id tantum quod principaliter importatur, significari seu significatum vocis dicitur. In quâ strictâ acceptione si vox significare capiatur, ei opponitur apud *Aristotelem* *πρῶτος ἰσχυρισμός*, i. e. adsignificare, consignificare, minus principaliter importate, &c.

§. 10. Quid in concretis significetur & consignificetur, dictum est *Tab. 3.* Hic de verbo addendum, quod tempus in eo consignificetur. Sumitur autem Tempus hæc in doctrinâ non physice pro finitâ & successivâ duratione, sed late, pro quâcumque duratione, sive successiva sit, five momentanea, sive sit æterna, five non. Deinde

Artifig.

Aristot. verbum definitiōis; strictē id sumit, pro verbo praesentis temporis; & verbum praeteriti & futuri temporis non verbum, sed casum verbi appellat. Ex eius proinde mente per tempus in definitione verbi est intelligendum tempus praesens, l. de interp. c. 3. §. 3. Quod si verò cum plerisque Logiceis verbum latius sumere velimus, ita ut id & praeteritum & futurum sub se comprehendat, tum etiam temporis vox latius erit accipienda, ita sc. ut per tempus non quidem intelligatur quodvis tempus, sed primum; live, ut communiter loquuntur, non omnis temporis differentia, sed primaria, quae triplex est; praesens, praeteritum & futurum. Ut ita h. l. tempus consignificare, sit praeter primum significatum primum aliquam temporis differentiam importare. Quare v. g. cana & prandium, licet praeter edendi aegum tempus, nempe diei differentiam importet, & ita aliquo modo tempus consignificare dici possint, non tamen tempus adsignificant, prout phrasīs haec in definitione verbi sumitur. Eadem est ratio vocis Incubatio & similitum.

§. 11. Quando *Aristoteles* dicit, verbi & nominis partes non significare separatim, certum est, dictio hōc aliquam nominis & verbi compositionem excludi, non tamen omnem. *Respublica* enim est vox composita, & tamen nomen esse non definit. Sicut ergo vox simplex, (vide §. 2.) ita composita dupliciter sumitur, 1. pro ea, quae ita est composita, ex diversis dictionibus; ut ea in unam coalescent dictionem, & partes unius dictionis factae fuerint, ut, *respublica*, 2. pro ea, quae constat ex pluribus dictionibus actu distinctis & separatis, ut, non homo. Sensus proinde est, nominis & verbi partes non significare ut dictiones, i. e. non esse tales voces significativas, quae significant, ut peculiaria & integræ dictiones, sed si significant, tantum ut partes dictionis alicujus (compositae, priori scilicet modo) significare. Per hoc nomen & verbum ab oratione distinguuntur, quae constat dictionibus actu se junctis. Vid. *Stahl*. q. 29.

§. 12. Verbum nunquam praedicatur, semper tamen est nota eorum, quae praedicantur, i. e. notat & indicat aliquid praedicari; idque fit dupliciter, vel ita 1. ut verbum id quod praedicatur, in se includat, v. g. *Petrus amat*, 2. ut verbum fit vox ab eo, quod praedicatur, distincta: hoc modo verbum substantivum in praesenti indicativi aliquid praedicari, seu de aliquo dici notat, v. g. *Petrus est homo*. Quomodo autem hoc ipsum conveniat illi verbo, quod pars subjecti vel praedicati est, judicari potest ex *Tab. seq.* §. 2. Distinguitur verbum per hoc a participio, utpote, quod praedicari vel subjici potest, non autem notat aliquid de aliquo dici, quam nec cogitativa verbalis fit, nec eam in se inclu-

dat, sine qua tamen praedicatio fieri non potest.

§. 13. In definitione orationis, notandum, quod 1. verba ultima in dictioe, possint bene omitti. 2. *Aristoteles* affirmationem & negationem non sumat abstractivè, pro actione affirmandi & negandi, sed concretivè pro oratione in qua fit affirmatio & negatio (quemadmodum & praedicatio aliarum similes voces in Logiceis solent concretivè sumi.) Adeoque intelligat 2. affirmationem & negationem perfectam, i. e. enunciationem affirmantem & negantem. In terminis enunciationis etiam datur negatio & affirmatio, sed imperfecta. 3. non dicat: nullam orationis partem significare, ut affirmatio vel negatio; sed aliquam non significare &c. Quo ipso non docet, in oratione proprie dicta enunciationem esse non posse, seu, quod eodem edito, orationem non posse ex enunciationibus constare; sed hoc vult, 1. requiri, ut in oratione sit pars aliqua, quae sit integra peculiaris & à reliquis distincta dictio, 2. non autem requiri, ut aliqua pars sit enunciativa. Non itaque ad orationem necessum est, ut in illa enunciativa una vel plures includantur, non tamen negantur eorum naturae, ut affirmatio vel negatio in ea contineatur. Vid. q. 30. *Boeth.*

§. 14. Oratio perfecta an absolvententiam, quae sensus mentis ita exprimit, ut quid aliis vult, intelligatur, v. g. *homo est animal*, haec oratio, quid velim declarat; ubi verò dico: *N. homo*, hoc ipso animi mei dictionis non indicatur.

§. 15. *Propositio* sumitur 1. strictissime, praecipue à *Ramais* pro majore in syllogismo, 2. strictè, pro praemissa in syllogismo, 3. late, ita ut idem notet, quod enunciativa. Secundam acceptionem tertie esse praetendendam, adeoque propositionem & enunciationem in eo differre, quod propositio tantum in syllogismo, enunciativa extra eum reperitur, ejus nec in *Aristotele*, nec alibi sufficiens reperio fundamentum. Sanè nomen habet propositio non à proponendo, quasi proponatur conclusio; sed à proponendo, quia per eam animi sententiam proponimus, id quod omni enunciationi convenit. *Aristoteles* æqueque *Topica* dōctōra enunciativè orationi & æque *Topica* propositivè attribuit tales definitiones l. de interp. c. 4. §. 3. 1. *Prior. c. 1. §. 4.* quarum utraque & praemissis & conclusioni aliisque enunciationibus convenit.

§. 16. Definitio posteriori loco tradita ita se habet: *Propositio est oratio affirmans vel negans aliquid de aliquo: quae prout facet non competit omni enunciationi conjunctae, v. g. disjunctivæ. Competit tamen conditionali, quae aliqui de aliquo enunciat. Videtur quod, omne esse nimis angusta, si pro generalis enunciationis de.*

definitione venditur; & nimis lata. si pro categorica tantum enunciationis definitione tradatur. Nec est, ut quis dicat: in conditionali affirmari aliquid vel negari de aliquo cum conditione: definitionem autem sensum esse, in propositione aliquid de aliquo simpliciter enunciarum; adeoq; sic eam conuenire categorica tantum. Dantur enim, ut s. l. docetur, categoricae, quae à conditionalibus quoad sensum planè non differunt, v. g. Ferrus est homo, si est animal, potest commode pro categoricè haberi, & tamen non simpliciter aliquid fieri de aliquo affirmat. Hinc ut definitio fieri generalis, omisi ultimas duas particulas.

§. 47. Sensus verò est, propositionem esse orationem perfectam quae aliquid per se esse affirmat vel negat: quo ipso excluduntur orationes non enunciativae.

§. 48. Forfan tamen quia, quid in eà sit per se esse affirmare vel negare, vix sine negatione explicari potest, satius est, uti alterà definitione; quae verò à nonnullis non rectè proponitur. Dicunt, enunciationem esse orationem, quae verum vel falsum significat. Contrà si sic Aristoteles non habet, sed: ἐν τῷ ἀδύνατον ἢ ἀσυνεχῶς ἢ ἀσυνεχῶς. 2. falsum later praesuppositum, enunciationem per se non esse veram vel falsam, sed tantum significativam, quatenus sit signum veri vel falsi conceptus. 3. Enunciatio manere posset, etiam si signum conceptus humani non esset. 4. ἀσυνεχῶς in esse Aristoteles frequenter idem est, ac posse verò predicari seu conuenire. Hinc definitio sensus est: enunciationem esse causalem orationem, quae vel vera est vel falsa. Quam hic nonnulli annectunt distinctionem inter veritatem logicam & metaphysicam, ea nititur hypothesi falsà, ac si veritas sit affectus entis, & cuiuslibet rei per se & proprie conveniat. Quam quum falsam esse dudum cum aliis monstraverit B. Stahlus in quast. Log. 33. (qui & in Tab. XXIII. Metaph. videndus est,) cadit illa distinctio & ana manet veritas, de qua agit Metaphysicus de quam respicit Logicus. De discrimine enunciationis simplicis & compositae agam ad Tab. de propositione composita.

AD TAB. XII.

§. 1.

Terminus est, in quem dissolvitur propositio, ut predicatum & id de quo predicatur. Arist. 1. Prior. c. 1. Multi tantum priora verba pro definitione termini habeant, in quem resolvatur propositio. Sed cum haec suas habeant difficultates, satius est, ut apud iuniores saltem posteriora conjungantur, & ita teneatur, duos tantum esse terminos in enunciatione, strictè loquendo, subjectum scilicet & predicatum.

§. 2. Quod nonnulli subjectum & ne-

men; Verbum item & predicatum pro iisdem habent, puerile ferè erratum est. Nam 1. nomen non raro sic praedicatum, v. g. Q. homo est animal, 2. verbum nunquam praedicatur, sed vel predicatum cum copula in se includit, vel predicatum aut subjecti pars est vel est ipsa copula. Nec caret usu, quod Stahl, quast. 49. §. 10. & 11. docet, quando subjectum aut predicatum verbum in se continet, tum in illis etiam quodammodo & imperfectè subjectum ac predicatum esse.

§. 3. Frequenter distinguunt inter predicatum quod & quo, sed in duplici sensu: I. Per predicatum quod intelligitur obiectum seu res significata; per predicatum quo, vox quae praedicatur. Eodem sensu etiam inter subjectum quod & quo distingui potest. II. Per predicatum quod intelligitur illa vox, quae simpliciter & absolute praedicatum est; per predicatum quo intelligitur copula, quia est id, quo mediante aliquid praedicatur. Atque hinc fit, ut nonnunquam verbum, quod copulam & predicatum in se includit, praedicatum dicatur, v. g. To sentit in hac oratione: homo sentit, quia scilicet continet verum praedicatum cum copula. Per predicatum quo salutari solet. Interim tamen strictè & accuratè loquendo copulae pars à praedicatione distincta. Nam 1. copula praedicatum subjecto necit, E. à praedicatione est distincta, 2. In conversione totum praedicatum sit subjectum, & tamen copula non simul transportitur, E. ad praedicatum non pertinet. Consult. quast. Stahl. 41.

§. 4. Dum autem copula praedicatum & subjectum necere dicitur, per se patet, non esse sermonem de subjecto & praedicatione quibus, i. e. rebus per voces significatis, nec de reali & physica conjunctione. Res enim tantum significantur esse conjunctae. Sed sermo est 1. de vocibus, quae subiunguntur & praedicantur 2. de conjunctione grammaticà, seu quae sic secundum Grammaticae leges.

§. 5. Verbum substantivum copula est in solo praesenti indicativi. At 1. in praeterito & futuro copulam continet, sed non est nuda copula: 2. in aliis modis acti nec copula est, nec eam continet. Unde etiam enunciatio pro conjunctionum vel alium modum fieri nequit: sed ut enunciatio fiat ex oratione, in qua modus à praesenti diversus est, is in praesentem esse mutandus. Observandum verò & hoc est, quod verbum est interdum etiam in praesenti non sit nuda copula, sed praeterea aliud quid importet. Secundum Calvinianos nonnunquam idem est ac significat, atq; sic praeter copulam importat rationem signi. Verum hoc fundamentò caret. Nullus enim nec ex profanis nec

nec ex sacris adduci potest locus, ubi verbum est ita sumi, necessitas postulat. Secundum multorum Philosophorum sententiam, quando in enunciatione verbum est sequitur casus rectus, id interdum importat existentiam vel entitatem, contra quos prolixè disputat Stahl. q. 37. Sunt etiam, qui nonnunquam concomitantiam vel essentiam importari statuunt, contra quos pauca erant dicenda ad Tab. 14. Veram sententiam his propono effatis: I. Verbum est in enunciationibus, in quibus id casus rectus sequitur, est nuda copula, seu sumitur tantum *quod* *verbum* & notat identitatem prædicati cum subiecto. II. Quando in enunciatione verbum est plane nihil sequitur, tum sumitur *verbum* *verbum* seu importat existentiam, v.g. homo est, i.e. est existens. III. Quando verbum est sequitur casus obliquus cum præpositione, importat interdum existentiam, interdum dependentiam, interdum aliud quid, ut Lexici docent, v.g. piscis est in fluvio, i.e. existit; filius est à patre, i.e. dependet. Quæ nisi observentur, prædicatum enunciationis inveniri nequit. Prolixius eadem proposita sunt in *disput. meâ de copulâ*, quæ videri potest.

§. 6. Particula relativa duplex est, interrogativa & reditiva, quæ responderi potest interroganti: v.g. *quantus, tantus; qualis, talis*. In præsentibus potentia interrogantem non tantum ea intelligitur, per quam fieri potest interrogatio, sed & illa, quæ interrogativam includit, vel tali æquipollet, v.g. *quicquid*, includit interrogativam, quod; *quemadmodum* æquipollet quomodo, ut, quibus possumus interrogare.

§. 7. Disputant: an copula, negatio, si, gna &c. sint partes enunciationis? Id verò cur negari debeat, non video. Consideratur hic enunciatio, ut est oratio ex vocibus significativis conflata. Cùm itaq; hæc æquæ in enunciatione contineantur, æquo etiam jure singulæ appellantur illius partes. Hæc cui non sufficiunt, is patitur tantum doctrinæ causâ dictas particulas enunciationis partes nominari.

§. 8. Admittenda etiam sunt præter universalia, particularia & indefinita, *signa singularitatis, seu singularitatis*, quæ vocem communem pro determinato individuo supponi, significant, v.g. *hic, ille, iste*. Hæc & alia enunciationem nec universalem nec particularem facientia habentur pro partibus terminorum, ut in *Tabulâ* doceo. *Habentur*, inquam, *foras* non sunt. Cur verò hypothesis recepta retinenda sit, alibi cum Deo docebo.

§. 9. Negatio toti enunciationi præfixa non semper afficit copulam. Quando quidem prægitur enunciationi, signo universali vel particulari præditæ; absq;

exceptione copulam afficit. Ubi verò prægitur immediate termino signo carenti v.g. *non homo sentit*, potest spectari dupliciter, 1. ac si pertineat ad terminum, cum quo terminum infinitum constituit; sic non facit enunciationem negantem. 2. ac si à termino sit distincta & per comma separata, h. m. afficit copulam & bene explicatur per hæc formulam: *non est verum, v.g. non, homo sentit*, sensus est: *non est verum, quòd homo sentiat*. Quæ doctrina suum usum inter alia habet in doctrinâ de contradictione *Tabulâ* 15.

§. 10. Notanter dico: signum simpliciter particulare per negationem præpositam mutari in universale. Alia ratio est signi cum excessu particularis, v.g. *non plerique, homines sunt docti*. Hæc enunciatio non est universalis, etiam si *plerique*, cui negatio est præfixa, sit signum particulare: sed est indeterminata quantitas. Vera est, si omnes homines sint docti, vera etiam est, si unus, imò si nullus doctus detur.

§. 11. Doctrina de infinitatione noster canone illo: *negatio negat, quicquid post se invenit*, quem prolixè explicat Stahl. g. 47. Negationis scilicet hæc vis est, ut quando copulam afficit, neget quicquid post se invenit, conjunctum, quando verò apponitur termino, ut nullam afficiat copulam, negat tantum quod sequitur immediate. Hinc si dico: *id quod non est homo albus, negatur totus terminus; contra verò, si dico: non homo albus*.

§. 12. Doctrina de *quod* *verbum* est desumpta ex *Aristotele* 1. Prior. l. 32. §. 1. & in *Tabulâ* plenius tradita. Diligenter autem observandum, quòd *quod* *verbum* e vel absolute & sine relativa particula, vel cum ead., adhiberi possit, propterea quæ diversa ejus sit ratio, ut in *Tab.* docetur. Præterea notandum, quòd *quod* *verbum* absolute positus, proprie & stricte loquendo non sit pars prædicati. Quando enim v.g. dico: *homo si est sentiens, est animal, de homine dicitur, non hoc totum: animal, si est sentiens, ut per se patet, sed tantum: animal, quod tamen enunciat non absolute, sed sub conditione*. Quia tamen ille in argumentando & aliis consequentis formandis ut pars prædicati tractanda est, seu ut loquitur Philosophus, *jungi*, seu referri debet ad prædicatum, hinc obtinuit loquendi usus, ut vulgò is prædicati pars saluetur.

AD TAB. XIII.

§. 1.

Aliud est de aliquo; aliud, ab aliquo enunciarè. Ab notat absentiam & diversitatem; De, convenientiam & identitatem. Uti partes orationis ex instituto significant, ita negatio apud Latinos peculiarem vim habuit; est scilicet nature malignantis, & destruit omnia, etiam ea, quæ sunt sui generis. In cæteris linguis tollit tantum affir-

affirmationem & aliis particulis negantibus non obedi.

§.2. Indefinita quoad sensum & materialiter semper vel est universalis, vel particularis, formaliter tamen non est talis, quia signo caret; ideoque ab universalis & particulari specie distinguitur, Ramo frustra contradicentibus.

§.3. Exempla tria posteriora enunciatio singularis possunt videri aliena. Sed Resp. (1.) ex recepta hypothese signum omne collectivè acceptum est pars subiecti: quia ergo subiectum hoc totum est: *O elementa*, quod non potest dici de pluribus *scorsim*, ut universalis, ideo pro singulari, quam pro universali termino, potiori habetur iure; ideoque ipsa enunciatio non universalis sed singularis est. (2.) *Homo* & animal quatenus personaliter supponuntur, predicantur ut universalis, quatenus vero pro ipsa natura communi supponuntur, singularis naturam induunt, & de pluribus dici non possunt, cum natura communis hominis & animalis non nisi una sit. Quia ergo in posterioribus exemplis hoc modo supponuntur, ideo eas propositiones singulares esse, merito statuitur.

§.4. Sed restat scrupulus; si *Jo multum & paucum nec signa universalis, nec particularis sunt; si item vera sunt, que ad Tab. preced. §. 10. disputantur, de hac propositione: non plerique homines sunt docti, & similibus, sequitur, datæ enunciationes, que nec universales nec particulares &c. sint, quod Aristoteli & communis sententiæ adversatur. Resp. 1. Enunciationes signo indefinito præditas posse reduci ad indefinitas, quia quoad sensum vel universales vel particulares sunt; & differunt ab indefinitis communiter sic dicis in eo tantum, quod hæc addito signo universales vel particulares fieri possunt; illæ verò tales redduntur alio signo in locum indefinitis substituta. 2. Videtur nihilominus obiectio hoc probare, licet omnis affirmans ad quaternarium illum numerum reduci possit, quendam negantes dari, que sub eo non contineantur.*

AD TAB. XIV.

§.1.

Essentia est primus rei conceptus, seu id quod primò in re concipitur. Nota autem, 1. primus conceptus seu primò in re concipi dicitur, quod non habet in re concepta quid prius, à quo dependeat, vel in quo radicetur. v. g. si concipio hominem albam, non est primus conceptus, quia albedo habet priorem conceptum in homine, ipsam scilicet humanam substantiam, cui inest; similiter *risibile* priorem habet rationalitatem, à qua dependet. Sed animal & rationale non habent in homine quid se prius, adeoque sunt primi ejus conceptus. Ut sic conceptus non dica-

tur primus primitate conceptionis seu quia primùm innotescit, (solum enim conceptionem rei inchoare ab illi, que sunt extra essentiam) sed primitate obiecti, ut *suarez* loquitur, quia in obiecto non habet quid se prius. 2. conceptus est vel adequatus, vel inadæquatus. Hic dicitur, qui non comprehendit in se omnia, que primò in re concipiuntur; adæquatus autem, qui omnia includit, que in re primò concipiuntur, v. g. substantia, corpus, animatum, animal, rationale scorsim accepta sunt conceptus inadæquati, sed animal rationale, conjunctim sumendo, est conceptus hominis adequatus, quia quicquid in homine primò concipitur, in animali rationali includitur & involvitur. Jam essentia est primus rei conceptus adæquatus, seu omne id simul & conjunctim sumit, quod in re primò concipitur. Conceptus autem inadæquati, ut sunt genus & differentia sunt de essentia, i. e. sunt particula de essentia. Quando proinde conceptus primus adæquatus vel inadæquatus prædicatur, ita ut nihil adficiatur, quod non primò concipitur, sic essentialis prædicatio.

§.2. De prædicatione in quid & in quale legenda est *quæstio 9. Stabl. Connotativa prædicatio nomen habet à termino connotativo, qui in ea occurrit. Accidentia enim, quorum neutrum alteri inest, de se invicem non possunt prædicari in abstracto, v. g. non possum dicere: *albedo est dulcedo*, sed tantum in concreto. Accidentes autem in concreto secundum communem sententiam, dicitur terminus connotativus.*

§.3. Non qualiscunque identitas prædicati & subiecti facit prædicationem identicam, sed identitas omnimoda: Sanè in quavis verà enunciatione affirmante datur quedam identitas inter subiectum & prædicatum, non tamen omnis est identica. Subiectum itaque & prædicatum idem debent significare, & quidem eodem significandi modo. Sicut autem duplex datur cognitio confusa & distincta, ita etiam duplex significatio. Cognitio distincta est, quando res per partes cognoscitur, seu ita ut ejus cognoscantur partes. Confusa cognitio est, quando res cognoscitur, non cognitio tamen partibus, v. g. accedente hominè à longinquo, cognosco aliquid movere se, adeoque appropinquare animal, non verò cognosco statim ejus partes, adeoque an habeat humanam essentiam, est ergo non distincta sed confusa animalis cognitio. Si vox significat rem confusè, quando ita eam significat, ut non distinctè exprimat ejus partes; distinctè, quando ita rem significat, ut distinctè ejus partes representet. E. g. definitio & definitum essentiam re & ratione eandem significant sed modo diverso; nam definitum non distinctè significat partes essentielles, quas tamen definitio exprimit.

§.4. Præ-

§. 4. Prædicatio identica constituitur duplex, *nugatoria & emphatica*; illa dicitur, in qua eadem significatio attenditur, ut: *enſus eſt enſis*; hæc, in qua ſubjecti & prædicati aliiſdem notantis, *diverſa attenditur ſignificatio*, v. g. *homo eſt homo*, i. e. *caducus, fragilis*. Prior eſt verè identica, poſterior ſeu emphatica tantum *verba legu & impropria*.

§. 5. Cauſa & effectus in recto poſſunt de ſe prædicari i. in concreto, v. g. *rationale eſt riſibile*: ſic eſt prædicatio naturalis vel contra naturam, 2. in abſtracto: ſic redditur *cauſalis & impropria*.

§. 6. Sunt quidem, qui in concomitativâ & cauſali nullam agnoſcant improprietaſem. Eſſe enim terminorum in illis propria ſignificata à parte rei eadem, v. g. *generationem reipsa non diſſerre à corruptione*, præſentiam ſolis eſſe ipſum diem, & beatum ex hæc *vitâ exitum eſſe ipſum in vitam introitum*. Verum ſi accuratè res examinetur, facile patet, in hiſ enunciationibus terminorum propria ſignificata à parte rei non eſſe eadem. Ratio eſt, quia ſunt ſeparabilia & poteſt unum eſſe ſine altero. De generatione & corruptione res eſt clara. Nonnunquam enim fit generatione, ſine corruptione, v. g. quando embrio humanam formam acquirit, generatur homo, ita ut nulla è ſubjecto tollatur forma, adeoque nulla fiat corruptio. Similiter corrumpi poteſt res, ut nihil generetur, v. g. quando homo corrumpitur, nihil generatur: quâ de re cum Zabarella alii Philoſophi conſentire ſolent. Præſentiam ſolis quod attinet, certum eſt, eam per Dei potentiam dari poſſe, ut dies non ſit, cum vel concurſus ſubtrahi, vel aliud impedimentum obijci eidem poſſit. Tandem, licet per gratiam Dei beatè morientes, à nunc beati ſint, ita ut mors beata & introitus in vitam æternam conjungantur, poſſet tamen Deus animarum beatitudinem, per ſuam abſolutam potentiam ad tempus diſſerre, quia ergo patet, inter prædicata ita dari ſeparabilitatem, eaq; à parte rei eſſe diſtincta. admittenda omninò eſt improprietas in illis enunciationibus.

§. 7. Querunt eam aliqui in voce EST, quam jam per effectum, jam per concomitantur explicant. Sed nulla ut eò confugiamus, cogit neceſſitas. Rectius tropus in prædicato eſſe ſtatuitur, ita ut v. g. *corruptio ſumatur pro eò, quod concomitantur corruptionem*, ſeu cum eâ connexum eſt; dies, pro eò quod effectum diem &c.

§. 8. Poteſt dari prædicatio, quæ partim intrinſeca, partim extrinſeca ſit, quando nempe forma denominans partim eſt in denominato, partim extra illud; qualis eſt relatio, quæ ut ſuo loco dictum,

importat formaliter aliquid ſubjectio intrinſecum & aliquid extrinſecum. Mixta ergo eſt talis prædicatio: *Petrus eſt Peter*.

§. 9. Inſuitatum non eſt, diſparata de ſe prædicari, nominibus adjectivis, v. g. *homo eſt coloratus*: ſed ſi totam perluſtre-mus naturam, non reperietur exemplum, in quo ea nomine ſubſtantivo de ſe dici queant: ſed tale per revelationem divinam habetur. Referunt quidam huc: *Panus eſt corpus Chriſti, Vinum eſt ſanguis Chriſti*, quæ tamen non Scripture ſed Eccleſiaſtica ſunt, & quia inter ſubjectum & prædicatum non datur unò perſonalis, ab illis, quæ de Filio Dei formantur, diverſiſſime. Unum addo; prædicatio inſuitata non eſt per omnia inſuitata: Sed eſt uſitata, ratione forma, dum eſt ſingularis, affirmativa &c. *Rationis materia eſt partim uſitata*, quia eſt accidentalis, & prædicatum non eſt de eſſentiâ ſubjecti, partim inſuitata, quia duo diſparata de ſe prædicantur modo planè ſingulari.

A D TAB. XV. in unum

§. 1.

Affectio enunciationis duplex conſtitui poteſt, *abſoluta & reſpectiva*. Abſoluta eſt, quæ enunciationi convenit in ſe & ſine reſpectu ad aliam enunciationem, talis eſt quantitas & qualitas. Reſpectiva eſt, quæ convenit enunciationi cum reſpectu ad aliam enunciationem, tales ſunt quinquè illæ, de quibus in præſenti agit Tabulâ, quas vulgò Logici intelligere ſolent, quando de enunciationis affectionibus agunt.

§. 2. Definitio oppoſitionis generalis eſt, & convenit etiam oppoſitioni enunciationis compoſita, ſed requiſita ex Ariſtotele allata primario concernunt categoricarum oppoſitionem. Ad eam requiritur, ut propoſitiones (1.) ſint ejuſdem de eodem, i. e. utrobique idem, quoad vocem, ſit ſubjectum & prædicatum, (2.) ſecundum idem, i. e. non intelligantur de diverſis ſubjecti partibus; quod requiſitam deſt. ſi dico: *athioſus* (quoad denotat) eſt *albus*, *athioſus* (quoad corpus) non eſt *albus*, (3.) ad idem; i. e. non habeatur reſpectus ad diverſa extra ſubjectum. Adeoque hoc & præcedens requiſitum non eſt poſitive explicandum, h. m. ac ſi ſemper & de parte quâdam ſermo eſſe, & reſpectus fieri ad idem debeat. (Nec, enim omne ſubjectum partes habet, nec, omne prædicatum reſpectivum eſt) ſed negative h. m. Non eſſe reſpectivas diverſas partes, ſi ſubjectum partes habeat, quarum reſpectu ei prædicatum attribuitur, nec debere reſpectivum eſſe ad diverſa, ſed ubi reſpectivum prædicatum eſt, reſpectum fieri debere ad idem: Requiritur hoc deſt, ſi dico: *duo ſunt divinum*

atum) respectu quatuor) duo non sunt dividuum (respectu quinque) (4.) similiter; absque aquivocatione (5.) de eodem tempore: non est sensus, eas eodem tempore debere proferri, sed eas loqui de eodem tempore.

§. 3. Oppositio distinguitur in formalem & virtuales. Formalis definitur in Tabula; Virtualis est, quando non secundum regulas logicæ opponitur, proferuntur tamen talia, que simul stare & vera esse non possunt; adeoque ex his per bonam consequentiam enunciationes verè oppositæ elici possunt. Talis datur 1. inter duas enunciationes, v. g. homo est rationalis, homo est irrationalis; pugnant hæc, quoad sensum, & tamen utraque est affirmans, quod in verè oppositione locum non habet. Datur etiam 2. in unâ enunciatione: quando scilicet tales conjunguntur, vel de se predicantur termini, qui simul stare non possunt, v. g. homo est animal immateriale; homo est incorporeus: hæc dicitur contradictio in adjecto, quia adjectum cum termino, cui additur vel de quo prædicatur, stare nequit.

§. 4. De speciebus oppositionis dissentus est inter Autores. A nonnullis subalterne pro oppositis habentur, sed male, quia non pugnant, sed sepe simul verè sunt. Quidam quinque numerant species oppositionis, contrariam, contradictoriam, subcontrariam, indefinitam & singularem oppositionem. Non ex Aristotele tres adducimus, ita tamen ut cum eodem dicitur tantum pro veris oppositionibus habeamus. Subcontrarias cum eodem dicitur verè oppositas patet inde, quia ad oppositionem requiritur pugna, id est, ut oppositæ non sint simul veræ; at subcontrariæ simul veræ esse possunt, & ratio est, quia 2. loquuntur de diversis, ad veram oppositionem autem requiritur, ut sermo sit de eodem, v. g. Quidam homo est doctus, quidam homo non est doctus, in his non est sermo de uno eodemque homine, aliàs simul veræ non essent.

§. 5. Dicitur subjectum idem esse, nempe hominem. Resp. Est voce idem, non resp. quia vox homo non supponitur utrobique pro eodem, sed pro alio in affirmante, pro alio in negante.

§. 6. Initas: si requiritur ad identitatem subjecti in oppositione, identitas suppositionis; sequitur etiam contradictorius non esse verè oppositæ, quia & in his subjectum sepe supponitur diversimodè, & pro diversis, v. g. O homo est doctus. Q homo non est doctus; subjectum in primi supponitur pro omni humano individuo, in posteriori pro quodam.

Resp. Aliud est subjectum supponi pro eodem, & aliud est supponi, eodem modo. Potest terminus diversimodè supponi, & tamen idem manere, ut fieri so-

let in contradictoriis, ubi subjectum jam confuse, jam universalius supponitur, & tamen idem manet terminus. E contrario terminus eodem modo potest supponi, ut tamen non pro eodem supponatur, nec idem sit: cujus exemplum datur in subcontrariarum subjectis. Aliud 2. est terminum supponi pro eodem, & aliud est terminum supponi utrobique pro eodem. In exemplo allato verum est, subjectum particularis non supponi pro eodem, pro quo supponitur subjectum universalis, interim tamen sermo est de eodem. Illud ipsum enim quod intelligitur per subjectum particularis, comprehenditur sub subjecto universalis, licet universalis de aliis simul loquatur.

§. 7. Ut redeam ad oppositionis species, puto oppositionem singularem non rectè haberi pro peculiari oppositionis specie, sed esse contradictoriam. Ratio est, quia quævis propositio patet per Elenchum impugnari. Elenchus autem habet conclusionem thesi contradictoriam. E. etiam eivus propositioni potest contradici. Jam verò singulari affirmanti non potest opponi, nisi per negantem singularem, ergo hæc est illius contradictoria.

§. 8. Tandem, quod indefinitam concernit, eæ quidem peculiarem formam habent, non tamen peculiarem oppositionem. Si enim opponatur uni alia, quæ negationem sibi præfixam habeat, v. g. homo est doctus. Non, homo est doctus, est oppositio contradictoria. Ubi verò una est affirmans, & altera ita negans, ut negatio immediate sit ad copulam, non est talis forma, sub quâ necessum sit, eas repugnare, v. g. non necessum est, ut hæc pugnent: homo est doctus, homo non est doctus, quia utraque sensum particularem habere potest. Quod si ergo tales adhibentur pro oppositis, eas non formaliter, tales esse, sed sicut materialiter & quoad sensum universales vel particulares sunt, ita etiam tantum materialiter oppositas esse, fatendum est.

§. 9. Particulares cum excessu non ultra medium, diversisq; qualitatibus enunciationes & veras & falsas simul esse posse, hoc exemplo patet: Quidam homines sunt docti, quidam homines non sunt docti; simul veræ sunt; quodsi tamen supponatur, dari duos tantum homines, quorum alter doctus, alter indoctus, utraque redditur falsa.

§. 10. Doctrina de contradictione satis perfecte juxta ac perspicue videtur in Tabula esse tradita. Addunt nonnulli, contradictione debere fieri in singulari, seu ita, ut subjecta sint singularis numeri.

Et

Et ex hoc fundamento respondend ad dubium dehis enunciationibus: *O. entia sunt creata. Quaedam entia non sunt creata. Harum utraq; falsa est, prior quidem, quia Deus est increatus; posterior, quia ens increatum non nisi unum est. Sunt tamen hae formae ad contradictionis regulas. E. contradictoriae possunt simul esse falsae. Ad hoc, inquam, ex dicto fundamento respondend, non esse inter illas enunciationes veram contradictionem, quia subiecta in numero plurali ponantur. Sed ruinosum est illud fundamentum. *O. entia sunt creata, non O. entia sunt creata*, optima est contradictio, non obstante, quod subiecta in plurali ponantur. Rectius respondetur: *universali per talem, quae cum excessu particularium est, non posse contradici formaliter*. Et sane exempla plurima docent, universalem, & particularem cum excessu, qualitate diversas simul falsas esse posse, v.g. *N. homines credunt, pleriq; homines credunt. N. elementa sunt gravia. Plurima elementa sunt gravia. O. species substantiae sunt materiales. Quaedam species substantiae non sunt materiales. O. entia sunt finita. Quaedam entia non sunt finita*. Talia sexcenta alia possent inveniri, si opus esset. Hae ergo non sunt verè contradictoriae; quia tamen simul verè esse non possunt, commode ad contrarias reducuntur, utpote quarum leges habent.*

s. 11. Cur de æquipollentiâ Aristoteles nõ agat, est in proclivi ratio. Fundamentum enim ejus potissimum est negationis *inæqualitas*, quæ ea etiam sui similem destruit: qualis in græcâ linguâ non datur. Distingueudum autem hic est inter propositionum, 1. omnimodam identitatem, 2. æquipollentiam, 3. coincidentiam. Æquipollentia generaliter accepta est, quando propositiones aliquo modo diversæ unum habent sensum, ita ut id ex regulis logice cognosci possit. Vocatur æquipollentia formalis, quia propositiones æquipollentes eam habent formam, quâ eas æquipollere necessarium est. Et hæc distinguitur in propriam, quæ est inter tales enunciationes quæ idem habent subiectum & prædicatum; & improprie talem, quæ est inter finitam & infinitam, adeoque inter tales, quæ diversæ habent prædicata, quæ alio nomine dici solet *consecutio*. Enunciationum coincidentia vocatur æquipollentia materialis, estque quando propositiones eundem habent sensum, non tamen *in forma*, seu ita, ut id regulis logice cognosci possit, v.g. *Materia prima est pura potentia passiva. & materia prima omni alii destruitur*. Talis verò non est inter has: *Parietis est albus, & albedo est in pariete*. Neque enim res statim alba est, cui inest albedo, sed illa demum, cui albedo satis extense inest, seu ita, ut plus quam dimidiam ejus partem occupet.

s. 12. Vulgò varias cautelas jubent observare, ut consecutio procedat. Sed supervacaneæ sunt pleraque. Unica, quæ in Tabulâ proponitur sufficit, quæ si observetur, & juxta doctrinam superius traditam termini distinguantur & recedunt infinitentur, res erit in vado. E.g. *Brutum non est animal intelligens, E. brutum est id quod non est animal intelligens. Homo quatenus homo non est albus. E. homo est ille, qui quatenus homo non est albus. &c.*

s. 13. Multa circa conversionem dubia circumferuntur, quæ pleraque exactis supra fundamentis solvuntur. Sufficiat proinde exempla difficilia attulisse. *N. fluvius est in pisce. E. N. existens in pisce est fluvius. Nihil est ab omni parte beatum. E. N. ab omni parte beatum, est ens. Nemo novit omnia. E. N. qui novit omnia est homo. Quicquid non est animal, non est homo. E. N. homo est id quod non est animal. Quoddam animal non est animal intelligens. E. Q. quoddam non est animal intelligens est animal.*

s. 14. Conversionem per contrapositionem (quam judice Horstio primus vocavit Boethius) non tractat ex professo Aristoteles 1. prior. c. 2. Erat enim sollicitus de iis tradendis, quæ sunt necessaria ad ostendendam syllogismi imperfecti bonitatem, ad quam conversio per contrapositionem non conducit. Apud eundem tamen conversionis hujus exemplum reperitur 2. Top. c. 8. s. 1. *Si homo animal, non animal non homo & addit ibi: finititer, in aliu*. Tamen verò vulgò una tantum ejus species statuatur, commode tamen præcuntibus *Conimbric. in cap. 2. 1. 1. Prior. q. 2.* adjicitur altera, in quâ quantitas mutatur, quæ conveniat A. & E. Nam 1. si universalis affirmans convertitur in universalem: ergo etiam vi subalternationis in particularem. 2. Si ex quavis negante universalis vi subalternationis sequitur particularis, & ex particulari negante, per contrapositionem alia particularis. E. hæc etiam ex universali sequitur.

s. 15. Restat tamen dubium, quod maxime hæc ens exercuit Logicos, v.g. hæc sunt necessaria: *O. vigilans est animal. Quoddam vigilans est animal. O. ridens est homo, & quoddam ridens est homo*. Ex his tamen secundum præcepta conversionis sequuntur hæc contingentes, quæ falsæ esse possunt: *Quoddam animal vigilat. Q. homo ridet*. In bonâ autem consequentiâ ex necessario nunquam sequitur contingens. E. conversio affirmantium non est legitima. Hoc dubium est gravissimum, de quo solvendo viri non imi subfelli, è quibus jam unum nomen *Strengelium*, desperarunt.

§. 16. Ab una parte fiat demonstratio Aristotelica. 1. prior. c. 2. §. 7. & s. quæ haberi solet pro insolubili. Argumentum est tale: Aut conversio universalis & particularis affirmantis in particularem affirmantem est bona, aut duo contraria & contradictoria simul possunt esse vera. Si enim ex his: O. homo est animal. Q. homo est animal, non sequitur hæc: Q. animal est homo, necessum est, cum antecedente posse stare contradictorium; N. animal est homo, quod tamen fieri non potest, quia ex hoc sequitur necessario: N. homo est animal, quod est antecedenti oppositum: Verè autem opposita, contraria & contradictoria, vera simul esse nequeunt. E. admittendum conversionem affirmantium esse bonam. Schema est tale:

O. b. est a. } Q. a. est b.
Q. b. est a. } N. a. est b.
N. b. est a.

§. 17. Nec levius est fundamentum, quod pro altera sententiâ adduci potest, & quidè ex naturâ propriorum tertii modi, de quibus præcens dubium est formatum. Sanè ea conveniunt omnibus, sed non semper. Conveniunt soli. E. necessum est, ex illis inferri subiectum: Si ridens est, etiam homo est, adeoq; & subiectum de illis necessario prædicari, v. g. O. ridens est homo, quicquid etiam dicatur apud Conimbric. c. l. q. 1. art. 2. Conveniunt verò subiecto non semper: E. non necessum est, posito subiecto & ea dari. v. g. posito homine, non necesse est dari risum. Apparet ergò habitudinem talis proprii ad subiectum, & subiecti ad proprium esse longè diversissimam, adeoq; ubi tale subijcitur proprium, non necessario conversionem instituita, ut necessaria sequatur convertens.

§. 18. Hæc inter dubia aliquot annos dubius hæsi, donec tandem vitium in Aristotelicâ demonstratione deprehendere visus sum. Nititur scilicet illa conversione simplici universalis negantis, jam si huic opponatur dubium à proprio tertii modi desumptum, v. g. N. homo jam ridet. E. N. jam ridens est homo; prior vera esse potest, posterior vera nunquam est. E & conversio simplex vaillat. Hic aliter succurri nequit, quam cum Hornelolst. Log. l. 3. q. 36. quoties vera est ista: N. homo ridet, toties veram esse: N. ridens est homo; si quid enim tum rideat, quum nemo homo rideat, id non esse hominem necesse est. Quid verò inde sequitur aliud, quam in hæc conversione simplici universalis negantis consequens non sequi ita, ex vero antecedente, ut id simpliciter verum esse necessum sit, inferri tamen ita, ut verum sit cum suppositione antecedenti, si scilicet & quando verum sit antecedens. Hoc præsupposito, clarum est Aristotelicâ dubio robur non inesse. Ut enim nostrum exemplum ad manus sumam; vera est: Q. ridens est homo; falsa verò

esse potest convertens: Q. homo ridet, veraque contradictoria: N. homo ridet; ex qua tamen juxta jam factam hypothesein, non potest inferri contradictoria antecedentis: N. ridens est homo, sed conditionalis: N. ridens est homo, tum, quando N. homo rideat, quæ cum antecedente stare potest.

§. 19. Quid alii respondeant, non ignoro, terminos nimirum in enunciatione necessariâ debere sumi ampliatiè: atq; sic in allatis conversionis exemplis inferri necessarias: Quoddam quod est, fuit, vel erit homo, est id quod est fuit, vel erit ridens, &c. Sed rehero: 1. ampliatio est nudum Summularum figmentum, quod suo demonstravi loco. 2. posito, ampliacionem non esse rejiciendam, nondum tamen dubium est solutum. Nam enunciatio necessaria, etiam si non ampliatur, necessaria est, neq; in arbitrio est positum, num enunciacionem ampliatiè intellectam velim, vel non. E. g. O. ridens est homo, hæc est non ampliatur, est necessaria, nec obstrictus esset, etiam si daretur ampliatio, eandem ampliare. Ubi proinde talis sine ampliacione accepta convertitur, sequitur contingens; & sic dubium manet.

§. 20. Tandem obijcitur conversioni per contrapositionem tale exemplum: O. non lapis est non ridens, E. O. ridens est lapis; prior potest esse vera, quando sc. nemo homo rideat; posterior nunquam. Huic respondendum eo modo, quo dubio in §. 18. allato: Licet consequens non sit verum absolute, verum tamen est in sensu, quem habet, quatenus ex antecedente deducitur, qui est conditionatus & talis: Si O. non lapis est non ridens, adeoq; homo non rideat, tum O. ridens, si quod datur, est lapis: De quo vid. Conimbric. l. c. q. 2. art. 2. p. m. 291.

AD T A B. XVI.

§. 1.

Partes enunciationis necessaria duplices à Logicis solent costumi: materiales & formales. Per hæc copula, per illas intelliguntur ea, quæ per copulam connectuntur. Hæc enim se ad enunciacionem habent ut materia. Forma verò dici potest conjunctio partium; quæ cum fiat per copulam, hæc dicitur pars formalis.

§. 2. Non est nova doctrina, serè tamen hæcenus neglecta, orationem eandem pro simplici vel compositâ enunciatione haberi posse, prout placuerit, aut commodum fuerit. Distinguant enim Summulæ inter particulam copulativam, copulativam & copulativè acceptam; Item inter disjunctivam disjunctivam & disjunctivè acceptam. Copulativa copulativè & disjunctiva disjunctivè accipi dicitur, quando necit integras enunciations; disjunctivam & copulativam, quando nudos connectit terminos. (Cujus distinctionis mentio in doctrinâ de descensu & suppositione est injicienda.)

Eoq;

Eq; Ipso enunciationem eandem & pro simplici & pro composita haberi posse, innuunt.

§. 3. Enunciationes in composita interdum non sunt actus, sed proximi potentia; ita ut actus ad sint, *seci* factu mutatione, quoad *verbi* modum; v. g. *si tu ad iussus, frater non esset mortuus*; conjunctivo in indicativum mutato, actus ad sunt duæ enunciationes.

§. 4. Particula *nisi* vel *conditionaliter*, vel *exceptivè* sumitur. *Si* accipitur vel *imè* *conditionaliter*, ut in promissoriis, v. g. *si hoc feceris, donabo tibi librum*. 2. *illativè* & *ratiocinativè*, ita ut particulam inferendi virtute in se includat: v. g. *Si Petrus est homo, est animal*; quæ vis inferendi sæpè exprimitur h. m. *Si Petrus est homo, ergo est animal*, vel: *sequitur quod sit animal*. Hinc propositio *conditionalis* alia est *purè conditionalis*, alia *simul est illativa seu rationalis*. Enunciationes conditionales posterioris ordinis solent in disputationibus occurrere: unde iis, quæ prioris sunt generis ferè neglectis, posteriores tractant & respiciunt Dialectici: quos sequi mecum constitui in definiendâ enunciationis conditionalis veritate, quum *vel non, vel ægerimè* in genere definiti posse deprehendam, quid ad veritatem enunciationis conditionalis requiratur.

§. 5. *Conditionalis nihil ponit in esse vel non esse, i. e. nihil affirmat vel negat*, quod in antecedente aut consequente affirmatur vel negatur. *Conditionalis constans conditione impossibilitatis interdum equipollet simplici neganti, sive contradictorio consequentis, non ex vi verborum*, sed usui loquendi. De his regulis, de veritate item & falsitate compositarum prolixus est B. Stahl, q. 69. & seqq. De speciebus, veritate enunc. compos. &c. etiam egi prolixè & ex professo in tract. de syl. compos. sect. 2. quæ repetere hic nolui.

AD TAB. XVII.

Quæ de modalibus solent doceri, propositi eâ quâ fieri potuit perspicuitate. Eadem si vitam & vires Deus concesserit examinabo & declarabo in peculiari tractatu: quare aliquid superaddere hic superfedo.

AD TAB. XVIII.

§. 1.

Particulæ *exclusivæ* triplex ad signum officium, excludendi scilicet *universalitytatem, subjectum & predicatum*. Competit tamen etiam quartum, ut excludat alterum *existentiam*, siq; notet *solutam existentiam* & negationem *associationis*, v. g. *Petrus solus deambulavit*. Huc pertinet quod nos dicimus cum Paulo: *sola fides justificat*, & hanc pro *exclusivâ exclusi* subjecti habe-

mus, hujus sensûs: *fides justificat, ita ut nihil præter eam in nobis detur, quod actum iustificandi ingreditur*. Calumniantur verò *ontificii*, ac si ex mente nostrâ *Id solus* excludat *aliorum simultaneam existentiam* h. l. *fides* solitariè & sine operibus exiliens, *justificat*, de quo ne per somnium quidem cogitavimus.

§. 2. Hæc enunciatio: *non solus pontifex est caput Ecclesie*, dupliciter potest accipi 1. ita ac si *negatio à voce solus* sit per comma distincta, & habet tum hunc sensum: *non est verum, quod solus pontifex sit caput Ecclesie*; quo vera est & affirmanti contradicitur, ut dixi in Tab. XV. 2. ita ut *negatio* trahatur ad particulam *exclusivam*, eamq; afficiat; sic habet hunc sensum: *Pontificem esse caput, sed non solum*, quomodo falsa est, & in Tabulâ expo nitur.

§. 3. Docent nonnulli, particulam *redupticivam* acceptam *precisativè* interdum *necessaryam* tantum predicati cum *subjecto connexionem* significare, v. g. dum dico: *homo quatenus rationalis, est discipline capax*. Sed rectius dicitur, usum loquendi non probare hanc acceptionem, eaq; propter dictam & similes enunciationes falsas esse. Quòd *comparativè* dupliciter capiatur *proprie & improprie*, deq; consequentiâ inter eum & positivum, de eo consul. Stahl. Regul. part. 2. disp. 17. Reg. 2. & 4.

§. 4. *Exclusiva exclusi* predicati, ubi *negatio copula præfigitur*, videtur per unicum exponenda, v. g. *Ethiops non est tantum albus*, i. e. *ethiops non est ita albus, ut nullum alium colorem habeat*. Neq; enim hæc falsa: *ethiops est albus*, in eâ, quæ vera est, includitur. Neq; dici potest, eam exponendam esse per negantem: *ethiops non est albus*. Contrarium enim suadet similis *exclusiva*: *Aristoteles non est tantum doctus*, quæ est vera; in quâ proinde non includitur ista *negans*: *Aristoteles non est doctus*, quia falsa est.

AD TAB. XIX.

§. 1.

Cum *supponere* in famosiori significatione idem sit ac in locum alterius *substituere*, idè ad voces etiam trahitur hoc vocabulum, quia *pro rebus* usurpantur, quæ in disputationem trahi non possunt. *Aristot. 1. Elench. c. 1.* quod optimè explicat Stahl, q. ult. *Sammulstix & alii* indifferenter dicunt: *vox supponit*, & *vox supponitur*; sed cum *supponere* non nisi actuum sit, sed cum *supponere* non nisi actuum sit, patet eum latinis loqui, qui à passivâ ejus acceptione abstinere & dicere, *hominem supponere* seu *vocebus* pro rebus uti, *voce autem supponi*.

§. 2. *Vox supposita non semper pro uno, sed sæpè pro multis simul usurpatur*, ut patet, v. g. *homines sentiant*. *Natura communis* latius patet, quàm *universalis*, quia hæc multiplicari debet in iis, de quibus dicitur.

dicitur: quod tamen ad naturam communem non requiritur; Hinc divina natura est communis tribus personis, non tamen universalis.

5.3. In voce, significativâ distinguenda sunt duo: 1. materiale, quod est ipsa vox, & 2. formale, quod est res significata. Quando itaq; vox pro formali adhibetur, i.e. pro significato suo, est *suppositio formalis*; ubi verò usurpatur pro materiali, materialis salutaetur.

5.4. Atq; hinc colligere est facile, quòd vox materialiter accepta non fit pars enunciationis, v.g. homo, in hac enunciatione: homo est bisyllabum. Nihil enim nisi vox significativâ est pars enunciationis. Vox autem materialiter accepta, ut talis, nihil significat, sed stat pro seipsâ. Subiectum proinde in enunciatione adductâ non ponitur, explicitè, sed relinquitur subaudiendum, etq;: *hæc vox*, vel simile quid. Dicis: De quo aliquid dicitur, est subiectum, adeoq; pars enunciationis. De homo in adductâ enunciatione aliquid dicitur. E. &c. Resp. 1. Major absolute sumta est falsa. Objecta de quibus loquimur, v.g. asinus, homo &c. subiecta non sunt. Sed vox homo est objectum, de quo sermo est. 2. de quo tanquam voce significativâ aliquid dicitur, ad est subiectum. Concedo. Sed sic nego minorem.

5.5. Simplex suppositio nomen habet à simplicitate, quia sc. vox simpliciter supposita, usurpatur pro naturâ communi, quæ una, adeoq; certo respectu simplex quid est. Personaliter autem supposita non pro uno tantum supponitur, sed pro pluribus, & nomen habet à personis, non ac si semper vox personaliter accepta, pro personâ usurpetur, sed quia nobilissima individua, pro quibus vox talis usurpari potest, sunt persone vel humane vel spirituales.

5.6. In definitione suppositionis pro singulis generum genus & species non sumuntur strictè & propriè, sed latissimè pro omnino, quod in plura dividitur; quomodo dico, esse hominum diversa genera, i.e. ordines, cum homo propriè nec genus nec species sub se habeat. *Stabl. reg. pars. 2. disp. 6. reg. 2. §. 5. De suppositione, de sensu, statu, distractione & aliis terminorum proprietatibus diversâ edidi, antehac disputationes, in quibus vera declaravi, & falsissima multa in vulgari doctrinâ contineri, ostendi; quas cum Deo in formâ tractatus denuò aliquando prælo subijciam; unde hæc vice plura non addo.*

AD TAB. XX.

§. 1.

Quid Aristoteles per λέγω intelligat, nempe orationem, ipse lib. de interp. c. 5. explicat, dum per vocem significantem definit. Quin eodem modo vocem istam usurpet in syllogismi definitione,

illi non relinquat dubium; qui confederat, quæ Scherbius in *philos. thess. disp. 5.* prolixius exponit nempe syllogismum mentalem esse imperfectum, quia non potest esse organum veri Logici, ex mente Aristotelis, utpote cujus est syllogismo cum altero agere, & disputando vel docendo opinionem vel scientiam acquirere. Ut ita oratio non fit syllogismi accidens, sed perfectio, sine quâ ad primum usum adhiberi non potest. Ex quo fluit & hoc, ex mente Aristotelis vocem syllogismi esse inter analogâ numerandam, dicitq; primario de externo & orali, secundario de interno & mentali syllogismo, contrâ ac docet cum aliis Recklebenius in *resol. org. p. 124.* Quemadmodum itaq; analogâ non definiuntur in genere, sed ita ut definitio primario analogato conveniat: sic Aristoteles non definit syllogismum in genere, sed primariam tantum & nobilissimam ejus speciem, vel potius quasi speciem.

5.2. Quodam in definitione syllogismi sunt propositiones; quarum non exprimitur certus numerus. Neq; enim talis ad syllogismum in genere requiritur. Plurimq; syllogismi duâ habent præmissas, series tamen, qui verè syllogismus est, pluribus gaudet.

5.3. Ponere malè explicatur per concedere. Nam 1. ut syllogismus formaliter bonus sit, requiritur, ut præmissæ ponantur, non autem necessum est, ut concedantur, etq; lapsimè optimus syllogismus in quo neutra conceditur. 2. conclusio sequitur ex præmissis, quia hæc posita sunt, jam autem conclusio non sequitur, quia præmissæ concessæ sunt. Sequitur enim, si vel maxime nihil concedatur. Ponere proinde non est idem ac concedere, sed idem ac in figurâ & modo legitime disponere.

5.4. Conclusio à præmissis alia & diversa esse debet, non materialiter, & quoad voces, sed formaliter & quoad sensum, ut aliud in conclusione affirmetur vel negetur, quam quod in præmissis affirmatur vel negatur. Non tantum enim in eâ terminus major & minor repetitur ex præmissis syllogismi categorici, sed fit nonnunquam, ut voces ex præmissâ aliqua repetantur in conclusione eodem planè ordine, quo ibi habentur, sineq; additione & deductione, in syllogismo scilicet composito: nonnunquam tamen id ipsum, quod in præmissis; sed aliud quid in conclusione adstruitur vel destruitur.

5.5. Accidere in definitione syllogismi videtur importare, & sequentem & collectionem: quarum utraque est necessaria. Non sufficit, ut conclusio sequatur, sed & inferatur, necessum est. Aliud autem est, conclusionem necessariam sequi, & sequi necessariò, posterius ad syllogismum requiritur; non prius.

5.6. Mem.

§. 6. Medius terminus hoc nomen merito gerit propter suum officium, quia est medium & principum cognoscendi conclusionem. Est etiam medius situ, in prima fig. i. Prior. c. 4. Conf. Crel. Usq. part. com. l. 3. c. 1. Major inde dicitur, quia plerumque majorum ambigens est, quam alter, qui propterea minor dicitur.

§. 7. Major propositio nomen habet a majore, & minor propositio a minore termino; qui in eam termino medio conjungitur. Quia proinde in syllogismo composito non dantur terminus major & minor, id eo ejus premissas majorem & minorem inepte vocati; contra vero eam, quae naturam priorem locum occupat, in conditionali connexion in disjunctivo syllogismo disjunctum & in copulativo copulatum alteram autem assumptionem seu assumptionem dici debere, contendunt. Has appellationes uti non repudiamus, ita putamus etiam in syllogismo composito premissarum alteram majorem, alteram minorem dici posse. Plerumque enim una, quae prior esse solet, plura in se continet, quam altera. Si ergo in categorico ea propositio commode major dicitur, quae includit illum terminum, qui plerumque est lateris ambigens & continentiae majoris, quid obstat, quo minus propositio composita ob similem rationem major saluteretur? Eadem est ratio minoris: Leg. tract. mei de syllog. compo. sect. 3. §. 7.

§. 8. Materia & forma syllogismi solent dupliciter accipi. Et quidem forma syllogismi sumitur 1. late pro ratione & modo argumentandi, qui usitate dicitur forma syllogistica. 2. stricte, pro parte formae syllogisticae terminorum sc. & propositionum dispositionis. Similiter syllogismi materia sumitur 1. pro terminorum in syllogismo ad se invicem habitudine, quam vel ex se vel ex opinione hominum habent, adeo ut inde vel necessaria, vel probabiles saltem enunciationes nascantur. Et sic opponitur formae in priori acceptione. 2. pro propositionibus & terminis, qui disponuntur in syllogismo, & opponitur formae stricte acceptae. Forma enim syllogistica includit duo, formam & materiam hoc modo acceptam. Manet etiam materia eadem in hae posteriori acceptione in quovis syllogismo categorico, id est, tres termini & propositiones totidem, sed materia priori modo accepta variat, estque probabilis jam, jam necessaria; propterea; syllogismus est Dialecticus vel demonstrativus. In presenti materia & forma accipiuntur posteriori modo. Quando autem alias dicitur, in parte Logicae communi de forma, in propria de materia agi, termini hi priori capiuntur modo. Add. Stahl. q. 26. §. 9.

§. 9. Definitionem modo absq; ultimis particulis in certa figura, insufficientem esse, erat opinio B. Stahlii. Et sane

modus non datur extra figuram, sed eam praesupponit vel connotat. Praeterea nisi haec vel similia definitioni addantur, non potest responderi ad hoc dubium: Ubi est eadem dispositio propositionum &c. ubi est idem modus. Sed in Datis & Datis, in Feto, Testino & Ferison est eadem dispositio. E. est idem modus; quod est absurdum. Dicendum enim ad mentem B. Praeceptoris, majorem non esse absolute veram, sed limitandam: ubi est eadem dispositio in certa aliqua figura; atque sic cadit minor. Datis enim & Datis &c. sunt in diversis figuris.

§. 10. Enunciationem singularem saltem veritate, universalem vel particularem fieri posse, & quidem, modo supra tradito, in communi sententia praesupponitur. Hinc talis indifferenter pro universali vel particulari in syllogismo adhibetur, v. g. talis syllogismus: O homo est animal, Petrus est homo. E. Petrus est animal, jam in Barbara, jam in Darii collocatur. Nihilominus tamen id praesuppositum non est universaliter verum. Dantur enim singulares, quae falsae fiunt, si reddantur universales, v. g. Essentia divina est Pater, hoc argumentarium est ligneum, hic ensus est ferreus, corpus Christi pendit in cruce, ex Maria natus est, est in celo &c.

§. 11. Figura quae in ordine prima est, etiam est prima nobilitate & perfectione. Nam 1. habet evidentem consequentiam, quae ceterae desiliuntur. 2. Prima omnium generum conclusiones infert, affirmantes & negantes, universales & particulares, & secundae vero tantum negantes, & tertia tantum particulares colligere potest.

§. 12. Circa primam regulam generalem quaeritur: quid sentiendum sit de hoc concludendi modo: Quicquid non est animal, non est homo. Lapis non est animal. E. Lapis non est homo. Resp. 1. Talis collectio non habet legitimam syllogisticam formam; ratio est, quia (a.) concludit ex puris negativis, (b.) habet actu quatuor terminos. Ut enim ex Tabula 12. patet, subjectum majoris est hoc totum: id quod non est animal, quod in minore non repetitur, sed praedicatum est unica vox: animal. 2. Ex veris numerumquam saltem insertur in tali collectione, vir tunc alienus, illius scilicet formae, quam habet, ubi vera minor fuerit adhibita. Quae enim usurpatur, vera minor non est, sed ejus vicaria. Subfundendum erat in prima figura: Lapis est is, qui non est animal. Quia vero altera: Lapis non est animal, illi equivolet, estq; brevior & magis perspicua, ideo illius vice adhibetur. Leg. St. ubi, quest. 46. & mea de syllogismo infinito disput.

§. 13. Occasione data, explicanda est nobilissima & utilissima distinctio. Inter argumentandum adhibentur duplices propositiones syllogisticae. Alia est vera ac genuina, qualem scilicet forma syllogistica requirit; alia est vicaria, quae ponitur loco verae pro-

propositionis syllogisticae, propterea quia cum ea est eiusdem sensus, et brevior, vel saltem magis perspicua. Exemplum habitum in §. praeced. ubi negans finita ponitur loco affirmantis infinitae. Similiter syllogismus simplex requirit propositiones universales & particulares: sed harum loco saepe adhibentur infinitae & singulares. Requiritur ad eam enuntiatio summè universalis, cuius loco ut plurimum talis ponitur, quae actu non est summè universalis. In syllogismo conditionali nihil est utitur, quam ut verâ minore & conclusione omittat. his & similibus utamur formulis: *Primus est aeternus, E. & posterius. Falsum est consequens. E. & antecedens.*

§. 14. Regula secunda, ut *in quo essentur*, dicitur quidem, quid non requiritur ad syllogismum, non autem exprimit quid requiritur, ut nempe altera praemissarum sit universalis. Alterius autem praemissae universalitatem ad syllogismum necessarium esse patet inde, quia dictum de omni & nullo, quod in quovis syllogismo simplici vel actu vel potentia continetur, universalem enunciationem postulant.

§. 15. Circa regulam tertiam inter alia bene observanda est distinctio inter genera suppositionis & inter species suppositionis. Per suppositionis species, ut ex Tabulâ praecedente patet, intelliguntur species suppositionis universalis; Per suppositionis genera intelliguntur omnes suppositiones, exceptis universalis suppositionis speciebus. De generibus regula sine exceptione vera est, quod mutuo genere suppositionis, i. e. si vox aliqua jam materialiter, jam formaliter & item jam proprie jam improprie, item jam personaliter, jam communiter, jam singulariter, jam universaliter supponatur, vitiosa reddatur consequentia. Cum speciebus suppositionis res paulò aliter se habet. Quaedam mutari potest absq; vitio. Sic v.g. in medio termino primae figurae suppositio copulativa mutari solet in disiunctivam; v. g. *O. homo est animal. Petrus est homo. E. Petrus est animal;* hic *Jo. homo* in maiore suppositione copulativa & in minore disiunctiva. Nihilominus tamen quaedam suppositionis species mutatio terminos mutare & vitiosam consequentiam reddere potest. Idque 1. Quando vox jam sumitur collectivè, jam disiunctivè, v.g. *Planetae sunt septem. Sol & Venus sunt planetae. E. sunt septem.* hic propter diversam *Jo. Planetae* suppositionem quatuor sunt termini. 2. Quando vox semel pro generibus singularum & deinde aliter supponitur, v.g. animal in hoc exemplo: *Omne animal fuit in arca Noe. Petrus est animal. E. fuit in arca Noe.* 3. quando vox jam confusa, jam determinate supponitur, v.g. h. l. *Navis est necessaria ad navigandum (nulla sc. determinate, i. e. neq; hac, quia sine ea potest fieri naviga-*

tio, neq; illa &c.) E. N. quod est necessarium ad navigandum est navis (indeterminate, licet vel illa, vel ista &c.)

AD TAB. XXI.

§. 1.

EX impossibilibus non posse concludi, recepta est regula, sed falsa. Quod enim falsum ex veris impossibilibus nonnunquam inferitur, id non per se modo adscribendum est, sed fit, quia non observantur consequentiae regulae. Sic v.g. sequens, non obstante, quòd ex impossibilibus colligit, optimus est: *Impossibile est, quendam hominem non esse animal. Impossibile est, quoddam videns non esse hominem. E. Impossibile est, Q. videns non esse animal.*

§. 2. Sed dicitur hunc esse ex paribus particularibus & negativis. E. impingere in legitime consequentiae regulas. Hic non ad æquipollentiam tanquam viam respondendi ad indirectam recurrendum esse, sed directè responderi posse, sentio. Relinquenda scilicet communis hypothesis, quae fons omnis hâc in materia erroris fuit hactenus, impossibile esse modum affirmatum, modusq; hic inter negationes numerandus, & res erit in vado. Ut enim allatum exemplum tangam, id est in barbara: *negatio enim praefixa ex particularibus negativibus universalis affirmantes facit.*

§. 3. Quod collectiones ex contingentibus & possibilibus attinet, exempla innumera adferri possunt, quibus evincitur, bonâ esse consequentiâ desituri. v.g. *Possibile est, O. currere esse equum. Possibile est, aliquem hominem currere. E. Possibile est, aliquem hominem esse equum.* Succurrunt ex Scoto eidem h. m. subiectum maioris debere sumi non tantum pro iis, quae sunt, sed etiam, quae esse possunt. Vitium ergò inde esse, quod maioris subiectum tantum pro iis, quae sunt, supponatur. Sed ruinofum est hoc fundamentum, superstructum doctrinæ de ampliatione, quam totam confictam esse, alibi ostendi. Quòd autem modi particulares & hic & alibi creant molestias, veram causam esse sentio, quòd sunt implicite negantes: quâ ob causam fit, ut cum enunciationibus, quae his praedictae sunt, dicti contradictorii stare possint, v.g. cum hâc: *contingens est, Petrum currere, stat altera: Petrus non currit, vel in eâ etiam involvitur, & proinde talis, ut quoad formam affirmans fit, reipsa non dicit, praedicatum subiecto inesse.* Jam v.g. prima figura seu dictum de omni & nullo requirit minorem affirmantem, ita ut non contentum sit externâ signâ, sed tale postulet, quâ praedicatum subiecto inesse enunciat (quae etiâ est praedicationis definitio). Ergò enuntiatio modum particularem habens, non potest primae figurae minor fieri. Ex eodem fundamento plura forsitan deduci possent: quae tamen & alia hic dicenda, cum altioris sint indaginis, ad

ad peculiarem tractatum supra promissum, differam.

AD TAB. XXII.

§. 1.

Reductio non habet usum in disputando, sed tantum est inventa ad demonstrandum, quòd concludendi ratio sit infallibilis, seu, ut cum *Augustino* loquar, non sit humanum figmentum, sed à Deo in natura infusita & ab hominibus tantum animadversa, ut discere eam ac docere possint.

§. 2. Certitudo proinde syllogistica non tantum à posteriori potest ostendi, quòd in nullo exemplo tot annorum seculis excogitato deprehensa fuerit in bonà formà sequi falsum; sed etiam h. m. demonstrari; Quicquid vititur principis naturà notis, id falsi nihil in se habet. Sed nostra argumentandi ratio vititur principis rationis, nempe dicto de omni & nullo. E. & c. Minoris veritas ex Tabulà satis potest confirmari. Id tamen non negaverim, aliquid roboris inductioni ostensivæ decedere per ea, quæ ad doctrinam de conversione supra disputavi.

AD TAB. XXIII.

Plurima adnotanda essent, quæ tamen cum ex professo tradiderim in *Tractat. de syllog. composita*, hic repetere nolo.

AD TAB. XXIV.

§. 1.

Enthymema non est syllogismus absolutè, sed tantum cum apposito. Neq; enim accidit alter imperfectus syllogismus est, vel secundæ & teritiæ figuræ syllogismi, sed est imperfectus essentialiter, quia non habet vim concludendi propriam, sed concludit tantum virtute syllogismi, in quem mutari potest; adeoq; caret necessariâ consequentiâ; quæ ad essentiam syllogismi requiritur.

§. 2. In Aristotelicâ Enthymematis definitio exprimitur duo, 1. forma, dum vocatur syllogismus imperfectus, quo indicatur, deesse ei aliquid, quod ad syllogismum requiratur, alteram scilicet præmissam, & quod inde sequitur, necessariam consequentiam, 2. materia, dum dicitur consistere ex rebus similibus & signis; quæ cum ad Rhetorem spectet, inde tantum Rhetoricum Enthymema definiri, concluditur. Leg. *Voss. l. 1. Inst. Orat. c. 2. sect. 3.* De Exemplo videatur *B. Stabl. quest. 95. & 96.*

AD TAB. XXVI.

§. 1.

Scientiam diversimodè accipi, est in confesso. *Combincentes Quest. Dialect. præmiat. c. artic. 3.* hæc de re ita scribunt: Præmittendum est, nomen scientiæ apud Aristotelem, ejusq; Interpretes trifariam usari. Primo latissime, pro quâlibet cognitione: quo sensu dicimus scire, non modo ea, quæ vidimus, certo cognovimus, sed & quæ opinione aut fide tenemus.

73.

Ita locutus est Aristoteles in antepred. c. 1. cum Grammaticam scientiam appellaret. Secundo strictissime pro solis nimirum scientiis speculativis, quo pacto acceptum fuisse ab Aristot. 6. Ethic. c. 3. multi opinantur. Tertio, pro omni & solâ veritatè certâ & evidenti per demonstrationem acquisitâ. Prima, & tertia acceptio admittenda est, mediâ verò in Aristotele fundari, subdubito.

§. 2. Duplex necessitas ad scientiam requiritur, una in scientis animo, qui certus sit, rem sic se habere, altera in re scitâ, quæ necessaria esse debet. Quo ipso differt scientiâ ab arte & prudentiâ, quæ sunt contingentiùm, 6. Nicæ. 3.

§. 3. Quando autem dicitur, scientiam esse veram necessariam, dupliciter intelligi potest; & quidem primo ita, ut per rem intelligatur subjectum demonstrationis & scientiæ, sensusq; sit, subjectum, de quo scientia habeatur, debere esse necessariam. Quæ est doctrina Zabarellitarum, qui per res necessarias intelligunt eas, quæ vel nunquam sunt & semper sunt, vel sunt, non tamen à voluntate nostrâ, sed à naturâ per certas causas operante. V. g. pluvia & alia res naturales, quæ licet contingenter fiant, à nostrâ tamen voluntate non dependent. Per res contingentes intelligunt eas, quæ esse & non esse possunt à voluntate nostrâ, quales sunt actiones humanæ, syllogismus, res publica & similia.

§. 4. Huic tamen explicationi, falsa aliorum autoritate, altera videtur præferenda, quæ per res necessarias, propositiones intelligi scibiles. Ipse enim Aristoteles suam mentem exponit *l. Post. c. 2. §. 1.* his verbis: Perspicuum est, si propositiones sunt universales, ex quibus ille syllogismus consistit, necesse est ut æterna (i. e. æternæ veritatis & necessaria) sit conclusio demonstrationis. Non est igitur demonstratio rerum caducarum, nec scientiæ absolutæ & c. 2. Scientiæ definitionem inspicienti patet, Aristotelem, quando dicit, ad eam requiri, ut cognoscatur rei causa, & rem aliter se habere non posse, de eadem re loqui. Jam scientia non versatur circa causam subjecti, sed conclusionis. 3. Scientia formaliter consistit in exactissimâ & perfectissimâ notitiâ & cognitione veritatis. Adhanc autè subjecti necessitas nihil facit. Sive enim cognoscam subjecti conclusionis esse rem necessariam, sive non, per hoc certitudini notitiæ nihil accedit, aut decedit. E contrario, ut scientiam habeam, requiritur omnino, ut scientiam prædicatum necessario subjecto convenire. 4. Zabarellitarum explicatio, quâ sub rebus necessariis comprehendunt etiam eas, quæ sunt, sed à voluntate nostrâ non dependent, omni fundamento carere videtur. Hæc certè æquè sunt contingentes, ac illæ, quæ à nostrâ voluntate pendent. Præterea Aristoteles satis clare docet, se per

K

165

res necessarias tales non intelligere, quando e. 3. Nic. lib. 6. ait: Quod igitur sub scientiam cadit, necessarium est, ergo aeternum. Quae enim necessaria sunt simpliciter omnia sunt aeterna, quae autem sunt aeterna, nec gigni nec labefactari possunt. Et inane est elugium, si dicatur, res à naturâ productas contingentes esse in singulari, in universali autem necessarias. Idem enim pari jure dici posset de rebus à nostro arbitrio pendentibus, ut pote quae ut universalia generationis juxta & corruptionis sunt expertes.

§. 1. Principia scientiae nonnuncquam nimis late extenduntur, v. g. Nulla circò parit, est principium physicum & physice intelligendum, de cursu naturali, quod tamen à fidei Christianae hostibus tanquam absolute & sine limitatione usurpat. Similiter fieri potest, ut principium nimis anguste capiatur & restringatur, v. g. Quicquid sit ex nihilo, creatur; sunt qui hoc nimis coarctant, & de completis tantum ente verum esse scribant.

AD TAB. XXVII.

§. 1.

Affectio aliàs late usurpatur, ita ut omne proprium affectio dici possit: In praesenti sumitur strictè, pro eo, quod rei est extrinsecuale, soli tamen convenit ac semper. Deinde Genus sumitur 1. grammaticè, pro quâdam nominum affectione, 2. politicè, & quidem vel (a) pro quâdam familiâ, vel pro sapiâ, v. g. Act. XVII. 27. Dei genus sumo, (b) pro origine, quam quis ducit ex genitore vel patriâ, quomodo Orestes à Tantalò genus ducere, & Plato genere Atheniensis dicitur, 3. Logicè pro primo prædicabili, 4. Physicè pro materiâ & subjecto, quomodo 10. Met. e. 10. corruptibile & incorruptibile genere differre dicitur, quæ acceptio est hujus loci.

§. 2. Axioma Græcis usitate notat honorem & dignitatem; Aristoteles verò tradidit hanc vocem ad principia, quæ propter evidentiam suam digna sunt, ut ab omnibus admittantur. Alii Axioma vocant quamlibet propositionem, quæ sibi notabilis videtur. Ramzi tam late id accipiunt, ut sit synonymum emanationis. Quo jure hæc acceptiones usurpentur, videant eorum patroni. Legatur interim de ultimâ scibili.

§. 3. Præmissæ demonstrationis & in se sunt primæ, immediatæ & per se notæ; & notiores ac priores respectu conclusionis. Est autem notus nobis, quod sensibus est propinquus, & notus naturâ, quod Aristoteles absolute notus vocat, quod à sensibus est remotus, v. g. Eclipsis, nobis; causa ejus naturâ notior est. Quando notiora hoc distinguuntur modo, non est ita intelligendum, ac si ea diversa sint, ratione diversorum subjectorum, aliaq; à naturâ, alia à nobis citius cognoscantur, sed terminis his notantur diversis cognoscendi modis. Dicuntur ergo quædam notiora nobis, quia prius cognoscuntur, si imperfectum & consulum cognoscendi modum sequamur, quomodo prius

cognovimus quæ sensibus magis sunt obvia. Alia sunt naturâ nota, quia prius cognoscuntur, si res secundum suam naturam distinctè & perfectè cognoscenda sunt.

§. 4. Ex causis internis quæ tales sunt, non fit demonstratio; quia essentia, quam ille constituit, rei convenit per se & immediate, adeoque demonstrari nequit. Possunt tamen causæ internæ ingredi demonstrationem, quatenus sunt causæ externæ, vel formaliter, vel virtualiter, v. g. rationalitas est causa interna hominis, & externa respectu risibilitatis.

AD TAB. XXIX.

§. 1.

Analoga proprie dictas species non habent, quia non prædicantur univoce. Demonstratio dicitur vocatur demonstratio à priori, quia in eâ probatur aliquid per causam, quæ prior est effectu. Demonstratio dicitur demonstratio à posteriori, quia ab effectu ad causam, adeoque à posteriori ad prius procedit.

§. 2. Demonstratio etiam vel est prima, in quâ præmissæ sunt simpliciter indemonstrabiles, vel non prima, in quâ præmissæ aliqua tantum secundum quid est indemonstrabilis, v. g. O, divibile est mensurabile. O, quantum est divibile. H. O, quantum est mensurabile.

§. 3. Demonstratio per impossibilia vel est vera & proprie dicta, quæ in tabulâ definitur, 2. pòs tòvòs seu κατὰ ἀναγωγήν, quando veritas adversus adversarium inde probatur, quia aliàs sequeretur id, quod ille pro falso habet; de quo vid. Stahl. Reg. part. 1. p. 374. §. 5. s.

AD TAB. XXX.

Cum essentia sit primus vel conceptus, ut dictum ad Tab. 1. 4. definitio eundem tradit, adeoque ubi species definitur, genere proximo & differentia specificâ constat. Hæc n. sunt, quæ in specie primò concipiuntur. Sinterim per intellectus nostri imbecillitatè etiam alterius rei, quæ species non est, conceptus primò à nobis cognoscitur, illa quoque definiti potest. Hinc concludunt Viri quidam eruditi, Deum etiâ definiti posse, utpote cujus primus conceptus nobis non est ignotus, vid. disp. Steuigi de primo conceptu Dei.

§. 2. Cum æquivoca, quæ talia non possint definiti, idè nec analogis in genere una definitio attribui potest. Quapropter quædò ea definienda sunt, non generalitè, sed talis definitio inquirenda est, quæ primariè & nobilissima speciei, vel quasi speciei competat. Observat id studiosè Philosophus, dum definit v. g. syllogismum, demonstrationem, civem & alia.

Reliqua cum partim in ipsis Tabulis satis clarè tradita, partim in aereo Stahlii regularum libello enucleata sint, finem hic facio. Unhic mihi fecerat est, studiose juventuti prodesse, camq; ad Philosophiam Aristotelico-Stahlianam adducere, quem ut feliciter obtineam, faxit alma Trias, cui sit lag & hogn, Ampp!

ALVENSLEBEN
T
11

M. CHRIST. HENR. LOEBERI
**COMPENDIUM LOGI
CÆ PERIPATETICÆ**

Ex
ARISTOTELIS, STAHLII, ALIORUMQUE
OPTIMORUM

Scriptis
STUDIOSE CONGESTUM ET
TABULIS XXXX.

includum
EDITIO SECUNDA.

Emendata, illustrata, Tabulisque quibusdam, & notis brevibus
aucta.

Aristot. 1.6. Top. c. 1. §. 17.

Facilius est quodvis facere, quam recte facere.

ALTENBURGI

Sumptibus JOHANN. LUDOVICI Neuenhanfs/Bibliopola
Jenens.

Excudebat JOH. BERNHARD. BAUERFINCK,

ANNO M. DC. LXXII.